

2832

Հ. Շեքսպիր
Անարձնիքս և
Դևոպարսե.
Թարգմ. 1911թ.

82

Շ-53

Published in
Constantinople, Turkey

82
7-53

ՈՒԻԼԵԸՍ ՇԷՅՔՍՓԻՐ

23 JUN 2005

20 OCT 2009

ԱՆՏՈՆԻՈՍ ԵՒ ԿԼԵՈՊԱՏՐԱ

(ՏՈՒՄ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ)

Թարգմանեց՝ Գ. ՉԵՏԻՆԵԱՆ (ՓԱՌՆԱԿ)

ԿԼԵՈՊԱՏՐԱ

British Museumի անդրիէն առնուած

ՏՊԱԳՐ. Կ. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ՓԱՐԻԶ

1911

ANTOINE ET CLÉOPATRE

I. — LE CYDNUS

Sous l'azur triomphal, au soleil qui flamboie,
La trirème d'argent blanchit le fleuve noir,
Et son sillage y laisse un parfum d'encensoir
Avec des chants de flûte et des frissons de soie.

A la proue éclatante où l'épervier s'éploie,
Hors de son dais royal se penchant pour mieux voir,
Cléopâtre, debout dans la splendeur du soir,
Semble un grand oiseau d'or qui guette au loin sa proie.

Voici Tarse où l'attend le guerrier désarmé;
Et la brune Lagide ouvre dans l'air charmé
Ses bras d'ambre où la pourpre a mis des reflets roses;

Et ses yeux n'ont pas vu, présages de son sort,
Auprès d'elle, effeuillant sur l'eau sombre des roses,
Les deux enfants divins. le Désir et la Mort.

53027-66

լու իր անդիմադրելի հակումը, ուշակորոյս նուիրումը վայելքի, հեշտանքի և վալլեքներուն ամենէն հեշտալիին՝ սիրուած կնոջ: Անտոնիոս կը նկարուի մեր ծաղիկն իբրեւ ինքնակալ ծը որուն ճէկ ձեռքը բռնած ունի երկրագունտը, մինչ միւս ձեռքը՝ փոխան մականի ծը՝ գեղուհիին ծը ճէշքը բոլորած է: Զարմանայի չէ ուրեմն որ այսպիսի ճրգակցի ծը ձեռքէն թուցնէ ու խլէ երկրագունտը խորագետ հովտաւիանոս: Սակայն հակառակ Հռոմայեցի Imperatorի անարժան այս մեղ-կութեան, հակառակ նուաստացուցիչ հանգամանքին զոր պէտք է կրէ քառասուն անցուցած ճարդու ծը խելակորոյս տարփանքը կնոջ ծը համար որ արդէն բազմա-թիւ տարփանքներու փորձ ու հմուտ էր, Շէյքսպիր կը յաջողի իր նկարագրած սիրոյն անհունութեան, և սիրողներուն մեծանձնութեան հմայքովը վեհացնել նուիրագործել, և կսկծալի ողբերգութեան՝ ծը բարձրացնել անոնց անկումը ու եղբրական վախճանը: Մեծանձնութիւն, մեծութիւն, անհուն մեծութիւն, ահա բառերը որ կը յատկանշեն տմբողջ այս թատերախաղը: Թատերախաղին սկիզբէն, Անտոնիոսի և Կլէոպատրայի փոխանակած սիրաբանութեան առաջին բառերէն՝ Մեծութեան ոլորտի ծը ճէշ փոխադրուած կը զգանք ինքզինքնիս ուր ճրցանք, ճրցանակ, ոգորում, սէր, շուայտանք, հաճոյք՝ իրենց հասարակ՝ գուհիկ մակար-դակէն բխրապատիկ վեր բարձրացած են, և ուր դերակատարները ամէն կանոնէ՝ կապէ գերծ՝ լոկ իրենց անհատականութենէն բղխածին կը հետեւին, իբրեւ կիսա-տուածներ երեւելով՝ զգայական շքեղութեան ոսկեճաճանչ ամպին ետեւէն նշմարելի: Հասարակ, տափակ գեղխութիւնները չեն զոհացներ այս արքայական հեշտասէրները, որոնք կը վնտռեն, կը նորաստեղծեն անօրինակ անհնարին հեշ-տանքներ, սթափանքներ: Կարդացէք արքայական գեղխութեանց երկարաձիգ պատմութիւնը, և չալտի գոնէք հաճոյքներու աւելի ապշեցուցիչ, տեսլատանջ մեծատենչութիւններ քան այս գոյգինը, Իսիս դիցուհիին և Օսիրիս դիքին նմա-նութիւնը կերպարանելով, « Աննմանելիներ » ու, « Մահ-միտաններ » ու նորօրինակ փափկակեցիկներու ակումքներով, մէն մին հարիւր հազար ոսկի արժողութեամբ խնշոյքներով, փողոցներու մէջ ծալտեալ տարօրէն խօլութիւններով, որոնց ինք-զինքնին կուտային թագուհի և իմփէրաթօր, մինչ անդին ունկնդրութեան համար կըսպասցուին Հռոմէն զրկուած դեսպաններ, ու կը յետաձգուի Տիեզերքի տիրա-պետութեան մեծ խաղին ճրցումը, Անտոնիոսի աղիտարար յանձնապատասխանութեամբ իբրեւ թէ միշտ դիւրին ըլլար, ինչպէս շատ անգամ սովոր էր, հարկի պահուն թօթափել հաճոյքները և դիմադրաւել վտանգին: « Մոլեկան կուրութիւն, տարփոտ արբեցութիւն » եթէ կ'ուզէք, բայց ճիշդ հող է Շէյքսպիրի տիրազօր արուեստը որ տարփանքին մեծութիւնը, տարփաւորներուն վեհութիւնը, մանաւանդ իրենց մահուան վեհագործութիւնը գերափայլ կը շողացնէ մեր աչքին ու ասով կը փրկէ զիրենք ծանականքէ: Կարելի՛ է դատապարտել Անտոնիոսն ու Կլէոպատրան, արհամարհել՝ ո՛չ բնաւ: Թէ արտակարգ էր իրենց վեհութիւնը ու զարմանաւոր, անկէ յայտնի է որ երկուքին ալ մեծանձնութիւնը, հակառակ հանրաճանօթ

առաձին, նոյն իսկ իրենց սպասարկուներուն խորապէս ազդած էր, և ծայրագոյն անձնանուիրութեան զգացում իրենց ներշնչած, այնպէս որ թէ՛ Կլէոպատրայէ նաժիշտները, թէ՛ Անտոնիոսի զինակիրը կ'ընտրեն անձնասպան ըլլալ քան իրենց տիրոջ, տիրունհին ճաշ տեսնելու ցաւը կրել: Անտոնիոսը լքող սպան իսկ չկրնար տանիլ այնպիսի վեհանձն տէր ճը լքած ըլլալու խայթին և վշտէն կը մեռնի: Եւ 'ի վերջոյ Անտոնիոսի յաղթող հակառակորդը Հոկտաւիանոս Կեսար իսկ կ'ախնաձի այնպիսի մեծ հոգիի ճը զրաւումէն ու դառն ճակատադէն, և արգահատանքի վեհ խօսքերով աւարտ կը դնէ ողբերգութեան:

[illegible]

« Կանաչք՝ իրենց բաղդին

« Լաւագոյն վիճակին մէջ իսկ հաստատ չեն. իսկ պէտքն՝

« Անձեռնամուխ Վեստալ կուսին անգամ զրոյել կուտայ իր ուխտ » :

«Անձեռնածուխ վեստալ կուսին անգամ դրժիլ գլուխով լի էր»
Շէյքսպիր պէտք է այս ատենները՝ իր Անտոնիոսին պէս՝ «Հնորհներու ծուղակի մը մէջ» որսացուած ըլլայ, սիրոյ ամենատուր տանջանքներով զալարուած ըլլայ, ինչպէս նաեւ յայտ կուգայ իր Հնչեակներու մէջ՝ ուղղուած խորհրդաւոր թուխ կնոջ (Dark Woman of the Sonnets) որ կ'երեւի տիրացած ըլլալ մեծ բանաստեղծին սրտին ու քծահաճ թեթեւութեամբ խաղացած ըլլալ անոր նրբազգած թեւերուն հետ, մերթ Շէյքսպիրի ծտերմին՝ լորտ ֆէմպլօքի հետ դրժելով սիրոյն, և մերթ ուրիշներու հետ, առանց ջնջելու Շէյքսպիրի սէրը որ ատելու այնքան և մերթ ուրիշներու հետ, առանց ջնջելու Շէյքսպիրի սէրը որ ատելու այնքան և մատաւաններ տեսնելով, դարձեալ կը սիրէ կատաղօրէն, և ճղեղնութեան ու յուսահատութեան խորերը կը գլորի՝ Նշանակելի է նաեւ Անտոնիոսի առժամայ յուսահատութեան խորերը կը գլորի՝ Նշանակելի է նաեւ Անտոնիոսի առժամայ յաջողուածը՝ Հոկտաւիանոսի հետ պատերազմին մէջ՝ որ ձօտակայ աղէտին տուածը կրկնապէս կը սաստկացնէ։ Վերջապէս թուզ բերող պարզմիտ գեղջուկին տեսա-

Ճաթեայ թիալիներ, նուագներու հնչման հետ զուգաշարժ, ոսկհնու դիպակով հովանոցակ որուն տակ բազմած էր Կլէոպատրա Աստղիկի կերպարանքով հագուած՝ չքուած, չորս կողմը կուպիտոններ պար առած, ամբողջը անճանաչ զգլխիչ հոտանոյշներու ձթնոլորտի մէջ պարուրուած: Քաղաքը ճարդ շէր մնացած, ամէն ճարդ գետափը թափած էր: Եռապետը հրաւիրուեցաւ նաւ, և ընդունեց հրաւերը: Այդ վայրկեանէն՝ Կլէոպատրայի գերլին, ստրուկը, հլու կամակատարը դարձաւ, ուժը և կարողութիւնը թագուհիին տրամադրութեան տակ գնելով իր բոլոր քճաւ հաճոյքներուն հաճար, որոնց մէջ կրտսերագոյնը չէր Պտղոմեանց զահը հաստատուն ընել Հռոմայեցի զօրապետին ուժովը, Փոքր-Ասիոյ պետութիւնները հպատակեցնել Եգիպտոսի, և թերեւս օր ճը՝ Անտոնիոսի յաղթական գէնքերովը՝ թագուհի ըլլալ նոյն իսկ Հռոմի, որ զուր ցանկացած էր Կեսարի միջոցով ըլլալ:

Անտոնիոսի կոչը ու կատարեալ հպատակութիւնը 'Կլէոպատրայի' բնական հետեւանքն էր, և բուն իսկ 'Նեմեսիսը' կանանց հետ իր երկար անառակութեանց կեանքին, իր ասպետական հոգիին՝ որ հաշիւ ու չափ չէր ճանչնար զոհողութեան ու նուիրման մէջ, և դարձեալ Կլէոպատրայի արտակարգ բազմահնար հրապոյցներէ լուռ, որոնք ուրիշ որ և է կնոջ կենակցութիւնը ցուրտ, տափակ, անհամ կ'ե. րեւցնէին: Պէտք է յիշել որ Ալեքսանդրիա գեղարուեստի բոլոր պերճանքներով զարդարուած էր, իր հրապարակներով, ճերմամարդոցներով, ճուսէնով, հոյակերտ շինուածներով մինչ Հռոմ տակաւին հինգ մեթրէ աւելի լայն փողոց չունէր, և Ներոն դեռ ճարձարիոններու հրաշալիքի ճը փոխած չէր զայն: Իսկ Եգիպտոսի կանայք այնպէս կը նկարագրուին ինչպէս հիմա մենք փարիզուհիները սովոր ենք ներբողել, նրբաճաշակ, վայելչագեղ, քնքուշ, ո՛չ կին՝ այլ զիցուհի, ինչպէս կ'ըսէ Հերոդիա (Քրիստոսէ երկու դար առաջ): Իր երրորդ կինը՝ մաքուր ու գեղեցիկ ազնուականն Հոկտաւիա (Հոկտաւիանոսի քոյրը) որու հետ կ'ամուսնանայ իր քաղաքական շահերուն՝ և Հոկտաւիանոսի հետ դաշնակցութիւնը ամուր ընելու համար՝ թէպէտ մտքի ու սրտի ամէն աղին ձիւրքերով օծուած՝ չէր կրնար անջտտել ընդ երկար Անտոնիոսն իր հաճոյքէն որ Արեւելքն էր: Այլ ամէն օր աւելի ամուր կը կռէր Կլէոպատրա՝ Անտոնիոսը իրեն կապող շղթաները: Երկուքին դիմապատկերները միակցորդ դրոշմուեցան դրամներուն վրայ զորս Անտոնիոս իբր Հռոմայեցի գաւառապետ կը հանէր: Իր մէկ խօսքով Փոքր-Ասիոյ մէջ կը խախտէր ու կը արածալորէր թագաւորութիւններ և իշխանապետութիւններ: Իր ազդեցութեամբ Հրէաստանի գահուն օրինաւոր ժառանգը զրկուելով՝ Հերովդէս կարգուեցաւ անոր տեղ: Հէքն Հայաստան ալ կ'իյնայ Կլէոպատրայի քմայքին տակ, ու թագաւորը Արտաւազդ շղթայակապ կը բերուի Ալեքսանդրիա՝ իբր թէ Անտոնիոսի նենգած ըլլալուն համար Պարթեւաց դէմ պատերազմին մէջ, որպէսզի Հայաստանի գահը արուի իր Կլէոպատրայէն ունեցած որդւոյն Պտղոմէոսի: Զուր չէ որ Հռոմ համբաւ տարածուեցաւ թէ Անտոնիոս իր զլխազար արեւելութեան մէջ՝ Եգիպտացի կնոջ խոստացած էր՝ իր սիրոյն փոխարէն, նոյն իսկ Հռոմի կայսրուհի ընել զինքը

— աններելի յանցանք նուիրական Հռովմ կրօնին դէմ : — Եւ ահա կը սաստկանայ տրտունջ, հակառակութիւն երկու Եռապետներու միջեւ (երրորդը շուտով բաժնէն զրկած ու անկարողութեան ծառնած էր Հոկտաւիանոս), և Անտոնիոս վերահաս անխուսափելի ճարտնչումին առջեւ կը զգայ հարկը ցնցուելու և հաճոյքներու հմայքէն դուրս ընդոստոնծով իր գորապետի ինքնութիւնը վերստանալու : Բաց տաճարներու տարիներ զուր էջեր տիրապետած իր հոգիին վրայ դիւթող եզիպտուհին : Աղէտաբեր կամապաշտութեամբ՝ հակառակ սպաներուն խորհուրդին կը շրջէ Անտոնիոսի միտքը փոխանակ ցամաքի վրայ՝ ծովու վրայ ընտրել պատերազմը : Անտոնիոսի այս ինքնութեան կորուստը և Կլէոպատրայէն տիրապետուիլ տեսնելով՝ գլխաւոր սպաներ կը լքեն զինքը և կ'անցնին Հոկտաւիանոսի կողմը : Ծովային պատերազմը տեղի կ'ունենայ Ալաիոնի հրուանդանին ձօռ : Դեռ վճռական ընդհարում չը տեղի չունեցած, հազիւ խառնուրդը սկսելու վրայ Կլէոպատրա վաթսուն եզիպտական նաւերուն հետ, խոյս կուտայ ճակատէն, ապահով վայր ճը հասնելու համար : Անտոնիոս կը ցատկէ իր ճարտանաւէն թեթեւ ցուանաւ ճը ու կը հետեւի : Հետեանքը կ'ըլլայ, հրամանատարէն լքուած նաւերուն ճեմ մասին այլիւր, և քիչ վերջը՝ Անտոնիոսի լէգէոններուն յաղթողին կողմն անցնիլը : Հիւսիսային իր կողմը շրջելու համար Հոկտաւիանոսի զրկած բանագնացին ընտանութեան մէկ ցոյցին՝ Կլէոպատրայի ձեռքը համբուրելու միջոցին վրայ կը հասնի Անտոնիոս : Խարազանել կուտայ բանագնացը, ու ճահ կը սպառնայ կախարչող թագուհիին որ կը ճատնէր զինքը, այդ դառնութեան ազդած մէկ յոտակատեսութեան վայրկեանին սա կսկծագին անձնադատութիւնը ընելով :

« Բայց երբ մենք զառաժանքնուս

« Մէջ քարանանք — եղուկ անո՛ր — իմաստուն աստուածներն

« Աչքերնիս կը քողարկեն . մեր կեղտին մէջ կ'ընկղմեն

« Դատումնիս . պաշտել կուտան մոլորանքնիս , կը ճիծաղին

« Մեր վրայ, մինչ մենք՝ սիգալով մեր կործանման կը ղլմենք :

[illegible]

տալէն հաքը, թագուհին կը հաւանի Հոկտաւեանոսը տեսնել, բայց իր խորաթափանց մտքովը շուտ կը նշմարէ թէ անկէ յոյս չկայ, և թէ անոր անուշ խօսքերուն բուն նպատակն էր յուսահատ անձնասպանութենէ մը զինքը ետ կեցնել, ու Հռոմ իր յաղթանակին իբր ցոյց վերապահել : Արդարեւ, մահացուցիչ բոլոր գործիքները վերցուեր տարուեր էին իր սենեակներէն : Բայց Կլէոպատրա իր հաստատ մտադրութեան մէջ յաղթուելու կին չէր : Կատարեալ հպատակութիւն կեղծելով, և այսպէս իր վրայ հսկողները խաբելով, վերջ կուտայ իր կեանքին, թուզի կողովի մէջ ծածկուած իժեր բերել տալով ու կծել տալով ինքզինքը անոնց : Երեսուն ութ տարեկան էր երբ մեռաւ այսպէս : Բայց ի՛նչպէս նկարագրել սիրող թագուհին և սիրոյ թագուհին՝ Կլէոպատրայի անձը, հոգին, որ ա՛յնքան բանաստեղծներ, խորհողներ յանկուցած է : Դիւրին է ըսել թէ արքենի հասակով, կաղմով կին մըն էր, շխտակ՝ ցած ճակատով, սիրուն՝ թէպէտ մեծկակ բերանով, զօրաւոր ծնօտով, և քիթով մը որ . . . համաչափութեա նկանոններուն հետ գործ չունէր : (Մանօթ է Փառալի դիտողութիւնը թէ « Եթէ Կլէոպատրայի քիթը քիչ մը կարճ ըլլար՝ ողջ աշխարհի երեսը կրնար տարբեր ձեւ մը ստանալ »), բայց, ապահով կրնանք ըսել թէ քիթը կամ ֆիզիք ու և է հանդամանք չէ որ էական է իր մէջ, այլ իր միտքը, հոգին է որ կը հետաքրքրէ, կը խռովէ մեզ : Կեսարի, Անտոնիոսի պէս երկու հոյակապ անձնաւորութիւններ մոգել, գերել ու իր տիրապետութեան ներքեւ պահել տարիներով, հլու կամակատար դարձնել զանոնք, թագաւորութիւններ կանգնել ու կործանել տալ՝ լոկ ֆիզիք յատկութիւններ չեն բաւական : Մտաւորապէս, պէտք է մե՛ծ, շա՛տ մեծ կին մը եղած ըլլայ Կլէոպատրա : Արդարեւ, սքանչելի լեզուագէտ մըն էր, սրամիտ և սրախօս (Պլուտարքոս կ'ըսէ թէ ութ-ինը լեզու կը խօսէր, և շատ անուշ ձայն մը ունէր ու հրապուրիչ խօսակցութիւն), կիրթ ճաշակի տէր արուեստագէտ, հնարամիտ քաղաքագիտուհի, մանաւանդ սէր գրաւելու և արծարծելու մէջ ամենակատար : Մէկ օրինակ միայն բաւական թող ըլլայ յատկանշելու յաւիտենական քննորդուհին . Կլէոպատրա իր նաթիշար կը գրկէ Անտոնիոսը փնտռել գտնելու .

... « Գնա տես ո՞ւր է

« Որի հետ է ու ինչ կ'ընէ : Նս չեմ զրկած քեզ, եթէ ան

« Տրտում գտնես, ըսէ՛ խաղի՝ պարի մէջ եմ, եթէ զբւարթ՝

« Իմացու՛ւր թէ յանկարծ ինքզինքս ական դդացի » :

Երբ նախիշտը դիտել կուտայ թե Անտոնիոսի սէրը պահելու համար լաւա-
զոյն կ'ըլլար անոր հակառակը չեղեւիկ, « բանի մը մէջ դէմ չգալ » Կլէոպատրա
արհամարհոտ և անհամբեր կը պատասխանէ իսկոյն

« Անմիտ խրատ . ան ատ կերպով ձեռքէ կ'ելլէ » « հակառակող թագուհին » քաջարուեստ, ամէն առիթով երբ Անտոնիոս իրձէ հեռանալու, քակուելու կամ պաղելու վրայ է, բիւրատեսակ հնարքներ կը ստեղծէ, փաղաքշանք, պաղատանք, հեղնութիւն, ողբ, կոծ, արցունք, բողբ, նոյն իսկ ծարիլ, մեռնիլ,

զրգուելու հաճար տենչանքի պատկեր, որուն տապը Անտոնիոս, ամէն ձեւ կռիւէ
յետոյ, ա'լ աւելի կը զգայ իր ճեշ հաճածաւալ և հրակեղ : Եւ յիրաւի, կին ծը իր
ֆիզիք հրապոյցներով կրնայ առաջին անգամ դրաւել, յանկուցանել, բաց խեղճ
է, արուեստն է, հողին է որ կրնայ միայն կապել, պահել գրաւութեամբ որ և է
երկար ատեն : Կլէոպատրա շատ լաւ գիտէր թէ ան որ Կիւտոս գետին վրայ
կարթած էր՝ զգայութիւններէն բռնելով, այնուհետեւ պէտք ունէր միշտ « իր
անհատնում փոփոխ կերպերուն » ամբողջ արուեստաւորութեան, որպէսզի իրը
մնայ : Եւ ասոր ճեշ հնար չէր իրեն թերանալ կամ չքաւորիլ : Կեսար իսկ՝ իր
ժամանակին և թերեւս ամէն ժամանակի ճեծագոյն հերոսական դէմքը՝ չէր քաշուած
յայտնի հաճարձակ հրապարակել իր տարփանքը՝ օտարներու արհամարհոտ Հռոմի
առջեւ, Կլէոպատրան Հռոմ բերել տալով ու պահելով հոն իբր տարփուհին, և
թերեւս ալ ամուսնանար հետը, եթէ չի սպաննուէր : Յայտնի է թէ արդէն
զաւակ ծը ունեցեր էր անկէ, որուն Կեսարիոն անուն դրած էր ծայրը : Հռոմա-
յեցիները ի հարկէ ստիպեալ կը հանդուրժէին բաց և անհաշտ աչքով կը նայէին
այս օտարագոյիին՝ Արեւելեցիին : « Ուրախ եմ թագուհիին փախուստին վրայ »
(որ տեղի ունեցաւ Կեսարի սպանութենէն անմիջապէս յետոյ) կը գրէ Կիկերոն :
Եւ առ հասարակ իր ժամանակի Հռոմի բանաստեղծներուն (ի միջի ալլոց՝ մեծ
Որատիոսին) վրայ ըրած ահազին տպաւորութիւնը ամենէն ճեծ վկայութիւնն է
Կլէոպատրայի մտքին ու ձիրքերուն : Իր խառնուածքին յայտնի յատկանիշներէն
ձեկն էր նաեւ իր հեշտասիրութիւնը որուն ճեշ կատարեալ զուգակիցն է Անտո-
նիոսի, և թերեւս այս կերպով քաջայարմար զոյգի ծնականագրական հանդի-
սութիւն, և թերեւս այս կերպով քաջայարմար զոյգի ծնականագրական հանդի-
սութիւն, և թերեւս այս կերպով քաջայարմար զոյգի ծնականագրական հանդի-
սութիւն : Եւ այլևս իրենց ճեշ կապը անքակտելի յորինեց ու Անտոնիոսի բազմ
վճռեց : Եւ այլևս իրենց ճեշ կապը անքակտելի յորինեց ու Անտոնիոսի բազմ
վճռեց : Եւ այլևս իրենց ճեշ կապը անքակտելի յորինեց ու Անտոնիոսի բազմ

« Իտալիայէն

« Լուր կայ ո՞հ : Շուտ կըլուէ՛ բերրի լուրերդ ականջիս մէջ,

« Որ երկա՛ր ատեն անբեր մնացած է » :

« Որ երկա՛ր ատեն անբեր մնացած է » :

Բուռն, կրքոտ և ղիւրալոյզ՝ կը նուստատնար երբեմն իր ձեռքով խոշտանգելու սպասաւոր ճը՝ ինչպէս անհաճոյ լուր բերող պատգամաբերը, կամ ղինքը մատնող գանձապահը, բայց այս պոռթկումները չեն կասեցներ ղինքը թաղուհի ճը ընկալէ յոտից ցրդուլս, իր բարձրասլաց երեւակայութեամբ, իշխանաւորութեամբ և տենալանդներով : Իր վեհութիւնը ու արխարտութիւնը շքեղապէս կ'արտացոլան մանաւանդ իր վերջի մասին, երբ մօտահաս աղէտը կ'երկնցնէ իր սեւ շուքը վրան. Լանդ կեանքի վերջի մասին, երբ մօտահաս աղէտը կ'երկնցնէ իր սեւ շուքը վրան. ղխոյական մեծութեան՝ կատարեալ չափին հասած կը պերճանայ և իր վախճանը ի՛ր կերպով անօրինելու որոշում կուտայ

« Եւ ճեծութիւն է ընել այն բանն որ

« Վերջ կուտայ ուրիշ ամէն արարքներու, որ արկածներ

« Կը շղթայէ, ու փոփոխում կը փականքէ. զոր ընելով

« Մարդ կը ննջէ, ու ալ քիմքին չի տար ճաշակ աղբը բնաւ՝

« Դայեակն հասարակաց՝ մուրացիկի թէ Կեսարի » :

Կը նշմարէք յանկարծական սուր տեսիլքը ամբողջ աշխարհի որ կը բուծանէ ճար-
դոց համօրէն սեռը ճեծէն պղտիկը նոյն իսկ ի՛ր ապականութենէն ու փտու-
թենէն :

Այս գարշանքի շաղխտումով պէտք է երեւայ աշխարհ, իրա՛ւ, անձնա-
սպանութեան ճղուղիներու երբ անըմբերելի աղէտ-ձը կուգայ խանգարել իրենց ապ-
րելու ուրախութենէն համ առնելու զգացողութիւնը :

Անգամ ճը որ անկարելի կ'երեւի իրեն՝ Անտոնիոսի ծագէն յետոյ, իր
պատուին պահպանումը, այլ ևս բան ճը չի կրնար կասեցնել զինքը անձնասպա-
նութեան խորհուրդէն, « ինքզինքին վսեմական ըլլալէ » : Եւ իր արժէքին բովան-
դակ զիտակցութեամբն է որ կը զոչէ

« Ո՛ւր ես դուն, Մահ : Հոս եկո՛ւր, եկո՛ւր, եկո՛ւր,

« Եկուր ա՛ւ թագուհի ճը որ հաղա՛ր կ'արժէ ճանկիկ

« Ու մուրացիկ » :

Ո՛րքան իրաւունք կուտանք իրեն երբ ինքզինքը կը նկարագրէ տարբե՛ր
հասարակ ճանկանացունքէ, զանգում ճը ամենէն եթերային տարրերու :

« Կրակ ու օդ եմ, ճիւղ երկու իմ տարրերս

« Ստորին կեանքի ես կուսամ » :

Եւ իր բարձրութեան համեմատ բարձր գործ ճը կ'ուզէ ընել իր ճահն ալ,
և իրեն պէս թանկագին էակ ճը ձեռք անցընելուն հպարտ ընել Մահը :

« Ու յետոյ, ինչ որ վեհ է, ինչ որ գործ է արիական,

« Հռովմէական բարձր կերպով զայն ընենք, ու Մահն

« Հըպարտ ընենք ճեղ առնելուն » :

Եւ այսպէս Շէյքսպիր Կլէոպատրայի նկարագրին զգլխիչ հճայքը վառ կը
պահէ ճինչեւ վերջը, ու երբ Կլէոպատրա իժը կ'պցուցած ատեն կը լռեցնէ իր
նաժիշտներուն ողբումը

« Հանդա՛րտ, հանդա՛րտ : Ձե՞ս տեսներ ծոցիս վրայ ճանկիկս,

« Որ կը ծըծէ ու քուն կ'ընէ ստնտուն » —

Այս քանի ճը բառերով ճէջ բերուած պատկերին քաղցրագորով գեղեց-
կութեան ու տուածական կացութեան միջեւ հակադրութիւնը այնքան սաստիկ է և
ազդական որ և ո՛չ ճէկ դառնակոծ յորդաբանութիւն պիտի հասնէր գործելու
նոյնքան խոր տպաւորութիւն :

Ու երբ Հոկտաւիանոս կը ձեպէ, բայց շա՛տ ուշ կը մնայ ազատելու իր
զոհը, ու անոր անշնչացած դիակը զիտելով կը զոչէ

« Բայց ան քունի երեւոյթը

« Ունի վրան որպէս թէ ուզէր ուրիշ ճէկ Անտոնիոս

« Մըն ալ որսալ շընորհներու իր գորե՛ղ ծուղակին ճէջ » : —

Իր անղիմադրելի ճըգողութեան ու հրապոյրներուն պատկերը՝ ճահուան ճէջ
իսկ յաղթող ու լուսափայլ, ճէկանց ճեր աչքին կը նկարուի, ու աւարտական
գրոշմը կը դնէ Շէյքսպիրի այս ամենէն պայծառագեղ, ճեծաքանչ, հրաշարուեստ
կենդանագրութեան :

Երկու բառ կը մնայ ըսել թարգմանութեան վրայ :

Հակառակ այն կանոնին, որ կը պահանջէ այսպիսի բանաստեղծական հրա-
շակերտները արձակով փոխադրել ուրիշ լեզուի, այնքան դժուար ըլլալով թէ՛
իմաստ և թէ՛ չափ անվթար պահպանել թարգմանութեան ճէջ, ճենք ընտրեցինք
ղիմագրաւել այս ճեծ վտանգին, թէպէտ յաջողութեան փոքր յոյսով, որովհետեւ
կը զգայինք և կը զգանք այն ճեծ անջրպետը որ կայ պարզ տուածի ճը և տուա-
մական բանաստեղծութեան ճէջ, որ լոկ տաղաչափութեամբ կրնայ պատշաճօրէն
ներկայացուիլ : Շէյքսպիրի արուեստին ամենամեծ գեղեցկութիւններէն ճէկն ալ
ստանաւորի և արձակի փոխն ի փոխ գործածութիւնն է, որ բուն իսկ կեանքն է,
քանի որ խօսքը բնականօրէն շատ արձակունակ կըլլայ երբ ճարդը ու կացու-
թիւնը արձակունակ են, և բոլորովին տարբեր կ'ըլլայ արտայայտութիւնը երբ
հերոս ճըն է և ուժգին յուզումէ ճը բունուած է : Թէ ճարդս ամէն տեղ նոյնն է,
և թէ նոյն յուզումը յաճախ նոյն լեզուով արտայայտութեան կուգայ ճեծ բանա-
ստեղծին ալ, ժողովրդական բանաստեղծին ալ բերնին ճէջ, ուշագրաւ օրինակ ճը
կուգայ ապացուցանել : Կլէոպատրայի եղերական ճահին հանդէպ իր նաժիշտը խոր
զգածուած կը զոչէ

« Լուծուէ, թանձր ամպ,

« Որ ըսեմ թէ աստուածներն ալ կ'արտասուեն » :

Ճիշդ նոյն կերպով հայ ժողովրդական բանաստեղծն ալ խռովեալ հոգեւարքի
ճը ատեն, ըսած է

« Ինչե՛խ խեղճերով ճեռաւ .

« Վար իջան ամպերն ու լացին » :

(« Հանդէս Ամսօրեայ », Մարտ 1909)

Գ. ՖԵՏԻՍՆԱՆ

Ա Ն Ձ Ի Ն Ք

ԱՆՏՈՂԻՈՍ	}	Եռապետներ
ՀՈԿՏԱՒԻՈՍ ԿԵՍԱՐ		
ԼԵՊԻՏՈՍ	}	— Մեծն Պոմպէոսի որդին
ՍԵՔՍՏՈՅ ՊՈՄՊԷՈՍ		
ԴՈՄԵՏԻՈՍ ԷՆՈՒԱՐԲՈՍ	}	
ՎԵՆՏԻԴԻՈՍ		Անտոնիոսի բարեկամները
ԵՐՈՍ	}	
ՍԿԱՐՈՍ		
ԴԵՐԿԵՏԱՍ	}	Կեսարի բարեկամները
ԴԵՄԵՏՐԻՈՍ		
ՖԻԼՕ	}	
ՄԵԿԵՆԱՍ		
ԱԳՐԻՊՊԱ	}	Սեքստոս Պոմպէի բարեկամները
ԴՈԼԱԲԵԼԼԱ		
ԹԻՐԷՈՍ	}	— Կեսարի տեղակալ-զօրապետը
ԳԱԼԼԱՍ		— Անտոնիոսի տեղակալ-զօրապետը
ՄԵՆԱՍ	}	— Վենտիդիոսի բանակին մէջ սպայ մը
ՄԵՆԵԿՐԱՏ		— Դեսպան մը Անտոնիոսէն Կեսարին
ՎԱՐԻՈՍ	}	
ՏԱԻՐՈՍ		
ԿԱՆԻԴԻՈՍ	}	Կլէոպատրայի սպասեակներ
ՍԻԼԻՈՍ		
ԵԻՓՐՈՆԻՈՍ	}	— Թագուհի Եգիպտոսի
ԱԼԷՔՍԱՍ		— Քոյր Կեսարի, և կին Անտոնիոսի
ՄԱՐԿԻԱՆ, ՆԵՐՔԻՆԻ մը	}	Կլէոպատրայի նաժիշտները
ՍԵԼԵՒԿՈՍ		
ԴԻՈՄԵԴ	}	
ԲԱՂԴԱԳՈՒՇԱԿ		
ՇԻՆԱԿԱՆ ՄԸ	}	Սպաներ, զինուորներ, պատգամաբերներ և ուրիշ սպասաւորներ:
ԿԼԵՈՊԱՏՐԱ		
ՀՈԿՏԱՒԻԱ	}	Տեսարանը թեղի կ'ունենայ Հռոմէական կայսրութեան
ՇԱՐՄԻԱՆ		այլ եւ այլ մասերուն մէջ:
ԻՌԱՍ	}	

Սպաներ, զինուորներ, պատգամաբերներ և ուրիշ սպասաւորներ:

Տեսարանը թեղի կ'ունենայ Հռոմէական կայսրութեան
այլ եւ այլ մասերուն մէջ:

Ծանօթ. — Յուլիա՝ որուն վրայ յանախ կը խօսուի, առաջին կրնն է Անտոնիոսի

Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Ա Մ Ա

ՏԵՍԱՐԱՆ Ա.

Աղեփաճորիա — Սեմեակ մը Կլեոպատրայի պալատին մէջ.
Կը մտնեն Գեորգիոս և Ֆիլո.

ՖԻԼՕ. Զէ՛, բայց ա՛լ զօրապետնուս այս սիրացնոր վիճակը
Չափը անցուց ու կը յորդէ. այն իր աչքերը գեղեցիկ
Որոնք ուզմի գումարտակաց շարքերուն վրայ՝ զրահապատ
Արէսի նման կը շողային, հիմա ծըռած ու շրջած են
Դիտողի իրենց պաշտօնն ու սպասը թուխ՝ գեղնորակ
Ճակտի մը վրայ. զօրագլխի իր վեհ սիրտը, որ մեծամեծ
Ճակատներու խառնուրդին մէջ ճաթեցուցած է ճարմանդներն
Իր կուրծքին, կ'ուրանայ չափ Լ'ամէն չափոյք ու հեւացող
Փութք դարձեր է գընչուի մը հեշտախտի հուրքն հովահրելու:
Նայէ՛ կուգան. աղէ՛կ միտ դիր ու կը տեսնես ահա իր մէջ
Տիեզերքի երրորդ սիւնը այլակերպուած պոռնիկի մը
Հըտպիտին: Գիտէ՛ ու տես:

(Փողաճայն գեղգեղ. կը մտնեն Անտոնիոս ու Կլեոպատրա
իրենց հետեւորդներով. ներքիններ հովանեւում վերջինը:)

ՎԻԼՈ. Եթէ իրաւ սէր է ատի, հաշուէ տեսնեմ ո՛րքան է:
ԱՆՏ. Ի՛նչ աղքատ է այն սէրը որ հաշիւի տակ կրնայ իյնալ:
ՎԻԼՈ. Ես սահման մը կը դնեմ թէ մինչև որ կէտ սիրուելու եմ:
ԱՆՏ. Այն ժամանակ պէտք է գտնես նոր երկինք ու նո՛ր երկիր:
(Կը մտնէ Սպարտակ մը)

ՍՊԱՍ. Լճը, աղնիւ տէր, լուր Հըռոմէ:

ԱՆՏ. Վատ կը հնչէ. համառօտէ՛:
ՎԻԼՈ. Ո՛հ, ո՛հ, լըսէ՛, Անտոնիոս.
Ֆուլվիա թերեւս բարկացած է, կամ ո՞վ գիտէ թէ նորաբոյս
Իր մօրուսով կեսար քեզի շրկած չըլլայ իր մեծասաստ
Պատգամը թէ «Ասի ըրէ և կամ թէ ան, զըրաւէ սա՛

Տէրութիւնը կամ տուր միւսին աղատութիւն, կատարէ աս,
Ապա թէ ոչ շընորհագորակ կ'ընենք քեզ՝

ԱՆՏ. Ի՞նչպէս, հոգիս:

ՎԻԼՈ. «Թերեւս» կ'ըսեմ, բայց ոչ շա՛տ ալ հաւանական, թէ ա՛լ դուք հոս
կենայու չէք. հրաժարեցնող հրամանն եկաւ Ձեզ կեսարէն.

Ուստի մըտիկ ըրէ՛ անոր, Անտոնիոս: Ո՛ւր է հրամանը

Ֆուլվիայի: Կեսարինը ըսել կ'ուզեմ: Երկուքինն ալ:

Պատգամաբերները կանչէ: Եզիպտոսի թագուհին չեմ,

Եթէ դուն չես կարմիր ասոր, Անտոնիոս, ու եթէ այդ

Քու արիւնդ ծառայի սպաս չի կատարեր կեսարին,

Ապա թէ ոչ՝ երեսդ այդպէս կ'ամօթհարի, երբ սըրաճայն

Ֆուլվիան քեզ յանդիմանէ: Պատգամաբերները թող գան:

ԱՆՏ. Թող Հռոմ հալի Տիրերի մէջ, և մեծակարգ կայսրութեան

Լայն կամարն իյնայ կործան: Հոս է միջոցը բովանդակ.

Երկիրները հող են լոկ. մեր աղբեւոտ աշխարհն հաւսա՛ր

Կը սնուցանէ մարդ ու գաղան. ա՛յսպէս ընելն

Է վեհութիւնը լոկ կեանքի (հա՛ճաբեւեւ). երբ այսպիսի փոխադարձող

Զուգեակ մը և ա՛յսպիսի երկու անձեր են ընողներն,

Որուն մէջ հարկ կը դնեմ ամբողջ աշխարհի վրայ վկայելու,

Տուգանքի պատիժի տակ, թէ անըման կը կենանք մենք:

ՎԻԼՈ. Ո՛հ չըքնա՛ղ կեղծ ու պատիր: Ինչո՞ւ ֆուլվիան կին առաւ,

Ու չըսիրեց զանիկա: Պիտ՝ երեւամ անմիտն որ չեմ.

Անտոնիոս ինքն ինչ որ է միշտ ան կ'ըլլայ.

ԱՆՏ. Բայց գրգռանքով

Կլեոպատրի: Օ՛ն, տարփանքի ու անոր գոգարը ժամերուն

Սիրուն ըլլայ, մեր ժամանակն անախո՛րժ վիճումներով

Ձի խըռովներ: Պէտք չէ վայրկեան միսիկ մեր կեանքէն

Սահի անցնի առանց մէկ նոր հաճոյքի: Ի՞նչ խաղ ունինք

Այս երեկոյ:

ՎԻԼՈ. Գեսպաններուն ունկնդրէ:

ԱՆՏ. Զըգէ՛, ձըգէ՛.

Հակառակող իմ թագուհիս, որուն ամէ՛ն բան կը վայել,

Յանդիմանել, ծիծաղիլ, լալ, որուն մէն մի յոյզը կըքի

Լի կատարեալ կը հընարի՝ քու մէջդ՝ աղւո՛ր, զմայլելի՛

Երեւալու: Պատգամաբեր պէտք չէ ինծի, բայց միայն քուկդ,

Եւ միս մինակ փողոցներն այս գիշեր մենք ժուռ պիտի գանք

Թափառելով, և գիտենք մարդոց բարքերն ու գընացքն:

Օ՛ն, թագուհիս:

(Կը մտնեն Անտոնիոս և Կլեոպատրա իրենց հետեւորդներով)

ԳԵՄ. Այսքան թեթեւ արժէք կուտայ Անտոնիոս Կեսարին :
ՔԻԼՕ. Պարոն , երբեմն , այն ատեն որ Անտոնիոս չէ ինքըզինք ,
Խիստ պակաս կը մնայ այն մեծ յատկութենէն որ զուգընթաց
Պէտք է ըլլայ Անտոնիոսի հետ ամէն ժամ :

ԳԵՄ. Զատ կը ցաւիմ
Որ հասարակ շատիսոսն այսպէս կ'իրաւացնէ որ զինքն այս կերպ
Հռոմ կը պատմէ : Բայց յոյս ունիմ վաղ լաւագոյն արարքներու .
Մընաք բարեալ :

(Կը զէնէն)

ՏԵՍԱՐԱՆ Բ.

Նոյնը — ուրիշ սեմեակ .

Կը մտնեն Ծարմիան , Իռաա , Սպիտաա եւ Բաղդազուլու

ՀԱՐ. Վեհ Ալէքսաս , քաղցր Ալէքսաս , ինչ որ կ'ուզես՝ անոր էն շատն
Ալէքսաս , գրեթէ ամենէն գերիվեր Ալէքսաս , ո՞ւր է սա բաղդա-
զուլակը զոր այնչափ գովեցիր թագուհիին : Ա՛խ , ո՞ւր էր թէ
գիտնայի աա ամուսինը որ , կ'ըսես , իր գլխի ծաղկաբոլորներուն
հետ փոխնիփոխը եղջիւրներ պիտի կրէ :

ԱԼԷՔՍ. Բաղդազուլու՛կ :

ԲԱՂԴ. Հրամաննի՞դ :

ՀԱՐ. Ա՛ս է մարդը : Դո՞ւք էք , պարոն , որ գիտակ էք շատ բաներու :

ԲԱՂԴ. Բնութեան անհուն գաղտնեաց գրքին մէջ . քրքիկ մը կրնամ կարգաւ՝

ԱԼԷՔՍ. Տո՛ւր ձեռքդ անոր որ կարգայ :

(Կը մօտէ կ'ոգտայ)

ԷՆՈ. Շքասեղանը շուտ բերէք , առատ գինի յլէոպատրի կենացները խմելու :

ՀԱՐ. Բարի պարոն , բարի բաղդ մը տուր ինծի .

ԲԱՂԴ. Ես չեմ շիներ , կանխատես եմ :

ՀԱՐ. Խնդրեմ ուրեմն , ինծի բարի կանխատեսէ :

ԲԱՂԴ. Զատ աւելի դուք փայլուն պիտի ըլլաք քան զոր էք :

ՀԱՐ. Ըսել կ'ուզէ մարմինով :

ԻՌԱՍ. Ո՛չ , ներկ պիտի գործածես երբ ծերանաս :

ՀԱՐ. Խորշոմները վըրաս բարի :

ԱԼԷՔՍ. Մի՛ խռովէք իր կանխագէտ միտքը , ուշ զրէք :

ՀԱՐ. Սո՛ւս :

ԲԱՂԴ. Յաւէտ սիրող պիտի ըլլաս քան սիրեցեալ :

ՀԱՐ. Աւելի կ'ընտրեմ խըմելու տալ ինքզինքս ու լերդս այրել :

ԱԼԷՔՍ. Բայց մտիկ ըրէ :

ՀԱՐ. Օ՛ն ալ հիմա , տեսնենք պանչելի բաղդ մը : Երեք թագաւորի
ամուսնանամ մէկ առտուով , և երեքէն ալ այրի մնամ : Յիսուսիս
զաւակ մը ունենամ , որուն ծառայական սպաս ընծայէ Հերովդէս՝
Հրէաստանի արքան : Բաղդ կարգա ինծի՝ Հոկտաւիոս Կեսարի հետ
ղիս ամուսնացնելու ու բարձակից ընկերուհի ընելու զիս տիրուհիս :

ԲԱՂԴ. Տիկինն որուն կը ծառայես , անկէ երկար պիտի ապրիս :

ՀԱՐ. Ի՛նչ աղւոր բան : Երկար կեանքն ես թուզէն շատ կը սիրեմ :

ԲԱՂԴ. Դուն տեսած ու անցուցած ես աւելի լաւ բաղդի վիճակ քան այն
որ քեզ կը մօտենայ :

ՀԱՐ. Ուրեմն ըլլալիքը՝ զաւակներս անուն չպիտի ունենան : Խնդրեմ ,
քանի՞ մանչ ու աղջիկ պիտի ունենամ :

ԲԱՂԴ. Եթէ մէն մի տենչանքդ արգանդ մը ունենար , ու պտղաբեր
ըլլար մէն մի տենչանքդ , մէկ միլիոն մը :

ՀԱՐ. Անգի՛ն , խենթ : Կը ներեմ քեզի իբր կախարդ :

ԱԼԷՔՍ. Դուն գիտես որ պառկած անկողինդ միայն տեղեակ է տեն-
չանքներուդ :

ՀԱՐ. Ձրգէ հիմա , Իռասին բաղդը ըսէ :

ԱԼԷՔՍ. Ամէննիս ալ բաղդերնիս գիտնանք :

ԷՆՈ. Իմս ու շատերուն բաղդը այս գիշեր պիտի ըլլայ . — արբած
անկողին :

ԻՌԱՍ. Առ քեզի ափ մը եթէ ոչ ուրիշ բանի՝ գէթ մաքուր բարիքի
նշանակիչ :

ՀԱՐ. Ճիշդ ինչպէս Նեղոսի յորդումը՝ սովի նշանակիչ է :

ԻՌԱՍ. Անգին գնա դուն՝ ա՛նառակ , դուն չես կրնար բաղդ գուշակել :

ՀԱՐ. Ո՛չ , եթէ իւղոտ ափ մը բաղմաբեղունի գուշակութիւն չէ , ձեռքս
բերնիս չի հասնիր : Կ'աղաչեմ , ամենաուր բաղդ մը կարգա անոր :

ԲԱՂԴ. Երկուքնուդ բաղդն համանման է :

ԻՌԱՍ. Բայց ի՞նչպէս , ի՞նչպէս , մանրամասն ըսէ :

ԲԱՂԴ. Ըսելիքս ըսի :

ԻՌԱՍ. Անկէ մատ մը աւելի չունի՞մ բաղդ :

ՀԱՐ. Լա՛ւ , եթէ ինէ մատ մը աւելի ունենայիր բաղդ , ի՞նչ բանի
վրայ կ'ուզէիր որ ըլլար :

ԻՌԱՍ. Ամուսինիս քթին վրայ չպիտի ուզէի անշուշտ :

ՀԱՐ. Երկինք ուղղե՛ն մեր գարշ մտածումները : Ալէքսաս — օն տեսնենք ,
անոր բաղդը , անոր բաղդը : Օ՛ , թող կարգուի ան՝ կնոջ մը հետ
որ չի կրնար ժուժկալել , քա՛ղցր Խիս , կը պաղատիմ քեզի , և
թող ա՛ն մեռնի , ու աւելի գէշ մը տուր իրեն , և թող գէշին աւելի
գէշն յաջորդէ , մինչև որ ան ամենէն գէշը խնդալէն տանի զինքը
գերեզման , յիսնապատիկ եղջիւրաղարդ : Ողորմած Խիս , շնորհ

ինծի՝ աս աղաչանքս, թէպէտ մերժես ինծի աւելի կարեւոր բան մը, բարի խիստ, կը պաղատիմ քեզի:

ԻՌԱՍ. Ամէն: Պաշտելի՛ դիցուհի, լսէ՛ ժողովուրդին այդ աղաչանքին, զի ինչպէս որ սրտակտուր բան է տեսնել ազնիւ մարդ մը թուլաբարոյ կնոջմով, այնպէս ալ մահացու ցաւ մըն է տեսնել կեղտոտ անզգամ մը եղջիւրազուրկ, ուստի, պաշտելի՛ դիցուհի, վայելչութիւնը յարգէ՛, ու անոր համեմատ բաղդաւորէ՛ զինքը:

ՀԱՐ. Ամէն:

ԱԻԲՍ. Սըւոնց նայէ հիմա, եթէ իրենց ձեռքն ըլլար զիս եղջիւրաւոր ընել, ինքըզինքնին պոռնիկ կ'ընէին. բայց կ'ընէին ա:

ԷՆՈ. Սոս, ահա կուգայ Անտոնիոս:

ՀԱՐ. Ան չէ, այլ թագուհին:
(Կը հռէ կէտապարտ)

ԿԼԷՈ. Տեսա՞ք իշխանս:

ԷՆՈ. Ո՛չ, տիկին,

ԿԼԷՈ. Միթէ հոս չէ՞ր

ԷՆՈ. Ո՛չ, տիկին:

ԿԼԷՈ. Զուարթութեան հակամէտ էր, բայց յանկարծ Հռոմէական Մըտածում մը միտքը ինկաւ: Էնորարքոս:

ԷՆՈ. Տիկին:

ԿԼԷՈ. Փնտըռէ ան ու հոս բեր: Ո՞ւր է Ալէքսաս:

ԱԻԲՍ. Հո՛ս, հրամայեցէք:

Ահա կուգայ իշխանըս:

ԿԼԷՈ. Զը պիտի մենք նայինք վըրան,
Եկէք երթանք միասին:

(Կը Բէնի)

(Կը հռէ Անտոնիոս պարգամաւորէ մը հետ ու հետեւորդներով)

ՊՏԳՄ. Ֆուլվիա ձեր կիներն առաջ ելաւ պատերազմի:

ԱՆՏ. Իմ եղբորըս՝

Լուկեոսի դէմ:

ՊՏԳՄ. Այո՛:

Բայց շուտ վերջ գտաւ այդ պատերազմն, ու հանգամանքը ժամուն Բարեկամներ ըրաւ զիրենք, միացնելով ուժերնին

Կեսարի դէմ, որ աւելի յաջողելով մարտին մէջ, դո՛ւրս

վաճեց զիրենք Իտալեայէ, առաջին իսկ բաղխուովին:

ԱՆՏ. Պեռ աւելի գէշն ունի՞ս:

ՊՏԳՄ. Գէշ լուրին ա՛խտը պատմողն ալ

կը վարակէ:

ԱՆՏ. Երբ անմիտին վերաբերի կամ վատսիրտին:

Խօսքդ յառաջ տար: Անցած իրերն ալ լըմնցած են ի՛նձ համար.

Բանն այս կերպ է. ով որ ստոյգն ըսէ ինծի, թէպէտ խօսքին

Մէջ մահ հենայ, մըտիկ կ'ընեմ իբրեւ թէ ան փաղաքէր:

ՊՏԳՄ. Լաբիէնոս — խիստ լուր է աս — Պարթեւական իր զօրքովն Եփրատն անցած՝ Ասիոյ վրայ արշաւած է. իր յաղթող դրօշը Ծածանած Սուրիայէն մինչև Լիւդեա, մինչև Յոնեա,
Մինչդեռ...

ԱՆՏ. Անտոնիոս ըսել կ'ուզես:

ՊՏԳՄ. Ո՛հ, իշխան,

ԱՆՏ. Պարզ խօսէ ինձ, ժողովրդին լեզուն դուն մի նըրբացըներ:

Կլէոպատրան կոչէ այնպէս ինչպէս Հըռոմ ան կը կոչեն.

Ֆուլվիայի լեզուովը դո՛ւն ալ առակէ՛, ու թերոյթներս

Երեսիս տուր այնքան ազատ ուրբան չարգրուց, ճշմարտախօս

Երկուքն ալ ուժ ունին խօսիլ: Ո՛հ, այն ատեն մենք որոմներ

կը բուսցընենք երբ մեր հովերը բեղմնաբեր կը մնան հանդարտ,

Եւ մեր թերոյթք երբ մեզ պատմունքն, գոգցես թէ մեր հերկումն է այն.

Երթաս բարով առ ժամ մը:

ՊՏԳՄ. Ծառայ եմ Ձեր բարձր հաճոյքին:
(Կը Բէնի)

ԱՆՏ. Սիկիոնէ ի՞նչ լուր կայ: Չայն տուէք հոդ:

Ա. ՍՊԱՍ. Սիկիոնէ մարդը ո՞ւր է: Ատանկ մարդ կայ՝

Բ. ՍՊԱՍ. Զեր հրամանին

կը սպասէ ան:

ԱՆՏ. Թող երեւայ: Եգիպտական այս ամուր

կապանքները պէտք է խըղեմ, և կամ կորչիմ սիրոյ գերի:

(Կը հռէ Կարգաւորէր մը)

Դո՛ւն ինչ ես:

Բ. ՊՏԳՄ. Ֆուլվիա Ձեր կիներ մեռա՛ւ:

ԱՆՏ. Ո՞ւր մեռաւ:

Բ. ՊՏԳՄ. Սիկիոնի մէջ

Հիւանդութեանը որքան երկարիւն, ու դեռ ուրիշ

կարեւոր բան որ Ձեզ անկ է տեղեկանալ, ա՛ս կ'իմացնէ:

(Նամէ մը կուտայ)

ԱՆՏ. Զըգէ զիս:

(Բ. պարգ. կը Բէնի)

Մեծ ոգի մը գընաց ահա: Այսպէս էր իմ

Ալ բաղձանքըս: Ինչ որ յաճախ մեր քամահրանքը կը նետէ

Մենէ մէկզի, կ'ուզենք որ մերն ըլլայ դարձեալ: Կերկայ հաճոյքն

Անուագարձիկ վայրիջումով, ինքզինքին ճիշդ հակառակը

կը դառնայ: Հիմա որ գնաց, լա՛ւ է անի: Զան՝ յառաջ
Մըզող ձեռքը պիտի կորդէր ան, ետ բերէր: Այս կախարհիչ
Թագուհիէն պէտք է խըզուիմ: Բիւր հազար փնաս, ինծի ծանօթ
Չարիքներէն դեռ աւելի, իմ հեղգուծի՛ւնըս կ'երկնէ:
Հոս եկուր, Էնորբարբոս:

(Կրկին կը հոնէ Էնօբարբոս)

ԷնՈ. Ի՞նչ է Ձեր հաճոյքը, տէ՛ր:

ԱՆՏ. Պէտք է փութով մեկնիմ հոսկէ:

ԷնՈ. Ուրեմն այն ժամանակ կը մեռցընենք բոլոր մեր կնիկ մարդիկը:
Կը տեսնէք ո՞րքան մահառիթ է իրենց փոքր մէկ անապնուծիւն
մը: Եթէ մեր մեկնուիմն հարուածը կրեն, մահ է՝ ուրիշ խօսք չկայ:

ԱՆՏ. Պէտք է երթամ:

ԷնՈ. Հարկադրիչ պարագայի մը տակ, թող մեռնին կիները, բայց մե՛ղք
է զանոնք կորուստի տալ ոչինչ կեցած տեղը, թէև անոնք ու մեծ
նպատակ մը երբ դէմ առ դէմ գան, ոչինչ պէտք է համարուին
անոնք: Կլէոպատրան՝ այս լուրէն պղտիկ հով մը անգամ մը որ
առնէ, վայրկենապէս կը մեռնի: Քսան անգամ մեռնիլը տեսած եմ
շատ աւելի թեթեւ բանի համար: Իրա՛ւ, կը խորհիմ թէ գրաւիչ
բան մը կենալու է մահուան մէջ որ իր վրայ սիրողական գործ մը
կը կատարէ, այնքան արագափոյթ է մեռնելու մէջ:

ԱՆՏ. Մարդու խելքէ դուրս վարպետ է անիկա:

ԷնՈ. Աւա՛ղ, ոչ, տէր իմ. իր կիրքերը զուտ սիրոյ ազնուագոյն մասէն
կազմուած են սոսկ, անոր հողմունքը ու ջուրերը չենք կրնար
հառաչանք ու արցունք կոչել. անոնք աւելի մեծ մըրիկներ ու
ամպրոպներ են քան օրացոյցներու նշանակածները. ասի վարպետու-
թիւն չկրնար ըլլալ իր քով, եթէ ըլլայ, ուրեմն ո՛չ միայն Արա-
մազդ, այլ ա՛ն (նէ) ալ կ'իջեցնէ անձրեւի տարափ:

ԱՆՏ. Իցի՛ւ երբէք զինքը տեսած չըլլայի:

ԷնՈ. Ո՛հ իշխան, այն ժամանակ անտես թողած պիտի ըլլայիք զարմա-
նաւոր հրաշակերտ մը, որմէ զուրկ մնացած ըլլալիդ Ձեր ուղե-
գնացութեանց յարգը պիտի կոտորէր:

ԱՆՏ. Մեռե՛ր է ֆուլփիան:

ԷնՈ. Ի՛նչ, տէր իմ:

ԱՆՏ. Մեռեր է ֆուլփիան:

ԷնՈ. Ֆո՛ւլփիան:

ԱՆՏ. Մեռեր:

ԷնՈ. Է՛հ, Տէր իմ, աստուածներուն գոհութիւն և զոհ մատուցէք: Երբ
իրենց զիցապետութիւնք կը հաճին մարդու մը կինը իրմէ առնել,
ատի ցոյց կուտայ աշխարհիս դերձակները, ագոր մէջ սա մխիթա-

րանքը տալով որ երբ հին հագուստները կը մաշին կը լմնան, կա՛ն
հոգիներ նորը շինելու: Եթէ ֆուլփիայէ զատ ա՛լ ուրիշ կին չըլլար,
այն ժամանակ իրաւ կտոր կտոր կ'ըլլայիք, և ողբուլացի արժանի
կ'ըլլար դիպուածը. այս վիշտը իր մխիթարանքը իր գլխուն վրայ
կը կրէ, հին շապիկը նոր ներքնազգեստ մը յառաջ կը բերէ, և
վերջապէս սոխի մը բերելիք արցունքէն աւելին չարժեր այս ցաւը:

ԱՆՏ. Պետութեան մէջ անոր բացած գործը բնաւ չի հանդուրժեր իմ
բացակայ մնալըս:

ԷնՈ. Եւ Ձեր հոս բացած գործը առանց Ձեզի չի կրնար ըլլալ, մանաւանդ
Կլէոպատրայինը որ ամբողջապէս Ձեր կենալուն վրայ կախուած է:

ԱՆՏ. Ալ թո՛ղ թեթեւ պատասխաններն: Մեր սպաներուն իմաց տրուի,
Մըտադրածնիս: Մեր ճեպելուն պատճառը ե՛ս պիտի բանամ
Թագուհիին ու իր տարփոտ սիրտը ընեմ մեր մեկնելուն:
Զի ոչ միայն ֆուլփիայի մահն, աւելի հզօր նկատուեցերով
կը խօսի մեզ, այլ Հռոմի մէջ մեր բազմաթիւ ջանահրնար
Բարեկամաց նամակներն ալ շուտ մեր դարձը կ'աղերսեն:
Սէքստոս Պոմպէ՛, Կեսարի դէմ մարտահրաւէր կը խիզախէ
Ու կը կանգնի իշխող ծովու: Մեր ժողովուրդը յեղյեղուկ
Որուն սրտին սէրը երբէք արժանիին չի կապուիր
Մինչև որ ա՛լ իր արժանիքն անցած չըլլայ, ըսկըսեր է
Մեծ Պոմպէոսն ու իր բոլոր յարգն ու պատիւ անոր որդւոյն
Վերարկել, որ անունով * և ուժով վեր, աւելի վեր
Երկուքէն թէ՛ տոհմով թէ՛ կենցաղով, կը կանգնի
Առաջաւոր պատերազմիկ, որուն ուժը՝ յառաջ գնալով
Երկրիս կողմ'ը վըտանգի կրնայ բերել: Շատ բան ածման
Ծայր տըւած է որ ինչպէս մազն երիվարին, դեռ հազիւ կեանք
Ունի, և ոչ թոյնը օձի*): Ըսէ ամէն անոնց որոնք
Մեր հրամանին ներքև են թէ մեր կամքը կը պահանջէ
Փութով հոսկէ մեկնելնիս:

ԷնՈ.

կը կատարեմ:

(Կը Գլխի)

ՏԵՍԱՐԱՆ Գ.

Նոյնը — ուրիշ սեմեակ

Կը մտնեն Կլէոպատրա, Շարմիան, Իռաա եւ Ալեքսան

ԿԼԷՈ. Ո՞ւր է ան:

ՇԱՐ.

ԿԼԷՈ.

Չըտեսայ զինքն անկէ ի վեր:

գնա տես ո՛ւր է,

*) Հիցօրեայ նախապաշարում մը կ'ակնարկէ, որուն համեմատ կը հաւատային քի՛ ձիւն
մազը եթէ ջուրը ձգուի, կեանք կ'առնէ ու յետոյ օձի կը փոխուի:

ԱՐԻ ՀԵՍ Է ՈՒ ԻՆՉ Կ'ԸՆԷ : Ես չեմ զրկած քեզ, եթէ ան
Տրտում գտնես, ըսէ խաղի պարի մէջ ես, եթէ զըւարթ
Իմացուր թէ յանկարծ ինքզինքս տըկար զգացի, ու շուտ դարձիր :
ՇԱՐ. Տիկին, կարծես, եթէ խորունկ սէր ունիք վրան, նոյնը իրմէ
Գրաւելու կերպ չէք բռներ :

ԿԼԷՈ. Ար չեմ ընէր : Հապա ի՞նչ ընել պէտք է

ՇԱՐ. Դէմ մի՛ գաք : Ամէն բանի մէջ կամքն ըրէք, բանի մը մէջ

ԿԼԷՈ. Անմիտ խըրատ . ան ատ կերպով ձեռքէս կ'ելլէ :

ՇԱՐ. Ո՛ր՝ փորձէք զինքն ատ կերպ այդչափ, իմ փափաքս է, մեղմացընէք՝
Երկիւղ յաճախ ազդողը մեղ վերջն ատելի կը դառնայ .
(Անպո՛խս կը մոռնայ)

Անտոնիոս : Բայց տես կուգայ

ԿԼԷՈ. Տըկա՛ր, կոտրա՛ծ կը զգամ ինքզինքս :

ԱՆՏ. Այլ ցաւիմ
Շունչ՝ յայտնութիւն տալու մտքիս . . .

Օգնէ, զիս տա՛ր, սիրելիդ իմ
Շարմեան, հիմա՛ պիտի իշնամ, ալ զիմանալ կարելի չէ .
Ձե՛ն տանիր մահկանացու կողերը :

ԱՆՏ. Բայց, սիրեցեալդ
Իմ թագուհի :

ԿԼԷՈ. Խնդրեմ, հեռուն կեցէք ինէ :

ԱՆՏ. Ի՞նչ կայ որ :

ԿԼԷՈ. Գիտեմ այդ նոյն աչքէն, լաւ լուր մը եկած է : Ամուսնացեալ
Կինն ի՞նչ կ'ըսէ — կրնաք երթալ : Իցի՛ւ երբէք գալու հրաման
Ձեզ տուած չըլլար : Թող ան չըսէ թէ ես եմ Ձեզ պահողը հոս :
Չունիմ Ձեր վրայ իշխանութիւն : — Անորն էք դուք :

ԱՆՏ. Քաջ գիտեն գիր . . .

ԿԼԷՈ. Օ՛, բընաւ չէ՛ երբէք եղած թագուհի՛ ա՛յսպէս խորունկ
Նենգուած՝ խաբուած : Սակայն առջի օրէն տեսայ նենգութիւնները
Տընկըւած :

ԱՆՏ. Կէտ՛պատրա . . .

ԿԼԷՈ. Ինչո՞ւ ես Ձեզ գիտնամ իմըս
Ու ճշմարիտ հոգով իմըս, թէպէտ երգուած ատեն դուք
Վերն աստուածները սարսեցնէք գահերնուն վրայ, դուք որ Ֆուլվեան
Խաբած էք : Օ՛հ, մոլեկան յիմարութիւն, թակարդութիւն
Բերանարուղիս ուխտերով, որ երգուընցուած պահուն իսկ

Կը բեկանին :

ԱՆՏ. Իմ քաղցրագոյն թագուհիս :

ԿԼԷՈ. Ո՛չ, ո՛չ, խնդրեմ,
Ձեր երթալուն մի՛ պատրուակ գտնել ջանաք : «Մընաք բարով»
Ըսէք՝ գացէք : Երբ դուք կենալ կ'աղերսէիք, ան էր ատենը
Խօսքերու : Երթալ չի կա՛ր այն ժամանակ : Յաւիտեա՛նն էր
Աչքերնուս մէջ՝ շուրթերնուս վրայ, երանութիւն՝ մեր կե՛ռ
Յօնքերուն մէջ . մեր ո՛չ մէկ մասն այնքան ըստոր որ երկնքէն
Սերած չըլլար : Անոնք նոյնն են հիմա, կամ դո՛ւն աշխարհիս
Ամենէն մեծ զօրագլուխը, սըտախօսի ամենէն մեծն ես դարձած :

ԱՆՏ. Ի՞նչպէս, տիկին :

ԿԼԷՈ. Կ'ուզէի որ ես քու հասակդ՝
Կերպարանքդ ունենայի : Կը գիտնայիր թէ սիրտ մը կայ
Եգիպտոսի թագուհւոյն մէջ :

ԱՆՏ. Մըտիկ ըրէ, թագուհի :
Ժամանակին հարկը հըզօր վայրիկ մը մեր փոյթ սպա՛սը
Կը հրամայէ, բայց իմ բոլոր սիրտըս Ձեր քով կը մընայ Ձե՛զ
Ըսպատարկու : Մեր Խտալեոյ աշխարհն համա՛կ կը շողայ
Ներքին մարտի սուրերով : Սէքստոս Պոմպէ կը մերձենայ
Նաւահանգիստը Հըռոմի : Զոյգ հաւասար երկու առանին
Զօրութիւններ հակառակող կուսակցութիւն կը ծընին :
Ան որ կ'ատուէր, ուժ կապելով՝ նոր կը սկըսի մարդոց սէրն ալ
Իրեն կապել : Դատաւիտուած Պոմպէոսը, հօրը պատուովը
Մեծաճոխ, արագ արագ մուտ կը գործէ սիրտը անոնց
Որոնք ներկայ վիճակէն չեն օգտաւորուած, որոնց թիւն
Սպառնալից է : Եւ այս անշարժ հանդարտութիւնն, յոգնած տաղտուկ՝
Հանգիստէ, կ'ուզէ ցընցուիլ որեւիցէ մէկ խօլ խիզախ
Փոփոխութեամբ . Իմ աւելի յատուկ պատճառս, այն որ Ձեր մօտ
Պէտք է իմ երթս ապահովէ, ֆուլվեոյ մահն է :

ԿԼԷՈ. Թէպէտ խեղքի

Պակտութենէ հասուն տարիքը չի կրնար զիս զերծ ընել,
Գէթ զերծ կ'ընէ տղայութենէ : Կրնա՞յ իրաւ ֆուլվիա մեռնիլ :

ԱՆՏ. Մեռեր է, իմ թագուհիս :

Աչքէ անցուր աս ու երբ որ վերին հաճոյքդ ու պարապ ժամըդ
Հանդիպին, կարգա տեսիր ի՞նչ խռովութիւն յուզած է ան .
Յետին պահուն՝ լաւագոյն : Տես ո՛ւր և ե՛րբ մեռեր է ան :

ԿԼԷՈ. Ո՛վ ծայրագոյն անվստահ սէր : Ո՛ւր են այն սուրբ ամաններն
Որ դուն պէտք է լեցընէիր դառնակըսկիծ արցունքներով :
Հիմա ես պարզ կը տեսնեմ, պարզ կը տեսնեմ ֆուլվեոյ մահէն,

Թէ իմն ինչպէս պիտ' ընդունուի :

ԱՆՏ. Ալ մի' վիճիք , պատրաստ եղիք
Մըտադրածնե՛րըս գիտնալու , որոնք հաստատ են կամ կ'իյնան ,
Ինչպէս որ դուք խորհուրդ տաք : Յանուն Կրակին որ Նեղոսի
Ցեխին կուտայ բեղմնաւորում , հոսկէ կ'երթամ ես քու զինուորդ՝
Սպասաւորդ , յարգարելով խաղաղութիւն կամ պատերազմ՝
Ինչպէս որ քու հաճոյքդ ուզեն :

ԿԼԷՈ. Կտրէ կապե՛րըս , Շարմիան ,
Բայց թող մընայ : Ես շուտ կըզգամ տըկար ու լաւ : Նոյնօրինակ
է սիրելն Անտոնէոսի :

ԱՆՏ. Իմ թանկագին թագուհի՛ս .
Դադրեցուր ալ , և տուր ուղիղ վըկայութիւն անոր սիրոյն
Որ պատիւով դատաստանի կը կենայ :

ԿԼԷՈ. Այդպէս ըսաւ
Ինծի ֆուլվեա : Կը խնդրեմ , անդին դարձիր , արցունք թափէ
Անոր համար , յետոյ ինծի հըրաժեշտի ողջոյնըդ տուր ,
Ու ըսէ թէ Եգիպտոսին են արցունքներդ : Տեսնեմ , ընտիր
Կեղծողական մէկ տեսարան մը դերխաղա՛ , ու կատարեալ
Պատիւի գործ զայն երեւցուր :

ԱՆՏ. Պիտի արի՛ւնըս բորբոքես ,
Ալ հերիք է :

ԿԼԷՈ. Դեռ աւելի լաւն ընելու կարող ես , բայց ատ ադէկ
Յարմարցուցիր :

ԱՆՏ. Հիմա կ'երգնում թըրիս վըրայ . . .

ԿԼԷՈ. Եւ ասպարիդ :
Բարեգրում մ'ալ . բայց լաւագոյնը դեռ աս չէ՛ : Նայէ՛ , խնդրեմ՝
Շարմեան , ինչպէս այս Հերքիւլեան Հռովմայեցին կը վայլեցնէ
Իր փրփրած կատղութիւնը :

ԱՆՏ. Կը թողում Ձեզ , կ'երթամ , տիկին :

ԿԼԷՈ. Ազնուակիրթ տէ՛ր , միայն մէկ բառ :
Պարոն , դո՛ւք և ես պէտք է բաժնըւինք , բայց բանն ատ չէ ,
Պարոն , դո՛ւք և ես սիրած ենք զիրար , բայց գործն հոգ չէ :
Ատ ամէնը դուք քաջ գիտէք : Բան մըն է զոր կ'ուզէի . . .
Օ՛ մոռացումըս բուն իսկ Անտոնիոս մը դարձեր է
Եւ միտքս ամբողջ մոռցունք է :

ԱՆՏ. Ձեր վեհաշուք Տէրութիւնը
Թեթեւութիւնն իրեն ի սպաս բըռնած չըլլար , պիտի Ձե՛զ իսկ
Նըկատէի թեթեւութիւնն անձնաւորեալ :

ԿԼԷՈ. Ա՛հ քրտնաջա՛ն

Աշխատանք է այսպիսի թեթեւութիւն կրել բեռ սրտին
Այնքան մօտիկ որքան կը կրէ զայս Կէոպատրա : Բայց ինձ ներող
եղիք , պարոն , քանի որ իմ վարմունքներըս ինծի մահ են ,
Երբ Ձեր աչքին լաւ չեն գար : Ձեր պատիւը Ձեզ կը կոչէ
Հոսկէ մեկնիլ : Անոր համար դուք Ձեր ականջը խուլցուցէք
Անարգահատ իմ խօլութեանս , ու թող աստուածք Ձեզ հետ ըլլան .
Ձեր թուրին վրայ նըստի դափնի՛ յաղթութիւն , ու ողո՛րկ
Յաջողութիւն Ձեր ոտքերուն առջև փռուի :

ԱՆՏ. Երթանք , օ՛ն :
Մենք այնպէս կը մընանք ու կը հեռանանք որ թէև դուն
Հոս կը կենաս , ինձ հետ կ'երթաս , ու ես հոսկէ սուրալովս իսկ
Քեզ հետ կը մնամ : Օ՛ն , երթանք :

ՏԵՍԱՐԱՆ Դ.

Հռոմ—Կեսարի ռուքը կը մտնեն Հոկտաւիոս Կեսար ,
ճամակ մը կարդալով , Լեպիտոս , ու իրենց հետեւորդներ :

ԿԵՍ. Կրնաք տեսնել , Լեպիտոս , և յետ այսու տեղեակ ըլլալ
Թէ Կեսարի բնիկ ընդաբոյս մոլութիւն չէ ատել մեր մեծ
Մըցակիցը : Աղեքսանդրեայէն լուրն աս է : Չուկ որսալու ,
Գինարբուքի կը պարապի ու լամպարները գիշերուան
Կը հատցընէ խաղ-խնծիղով : Ո՛չ աւելի առնական է
Քան Կէոպատրա , և ոչ անկէ կանացի է Պտղոմեոսի
Թագուհին : Հաղիւ թէ ունկընդրութեան ժամ քըւեր է
Եւ կամ շընորհ ըրեր իր միտք բերելու թէ ընկեր ունի :
Դուք ատոր մէջ պիտի գտնէք մարդ մը որ՝ պատկերացոյցն
Է համօրէն թերութեանց որոնց մարդիկ կը հետեւին :
ԼԵՊ. Պէտք չէ խորհիմ որ բաւական յոռութիւններ կան մըթագնող
Իր բոլոր բարի կողմերն : Իր քով թերոյթք այնպէս կը թուին
Ինչպէս բիծերը երկընքի — ալ աւելի հըրափայլ
Գիշերուան սեւութեան քով , ժառանգական յաւէտ քան թէ
Ըստացիկ , բան մը զոր չի՛ կրնար փոխել քան թէ կ'ընտրէ :
ԿԵՍ. Դուք չափազանց թոյլատու էք : Պահ մը շնորհէ՛ք թէ ծուռ բան չէ՛
Մը փոխարէն տէրութիւն մը պարգեւել , գերիի մ'հետ
Հաւսար նըստիլ ու փոխնիփոխ գաւաթ պարպել , ցորեկ լուսուն
Փողոցները գլորտըկիլ և կռուփի մըցման կենալ
Ծառաներու հետ որ քրտինք կը հոտին : Ըսենք թէ

Այս ամէնն իրեն վայլէ (զի հաղուագիւտ իրօք պէտք է
 Ըլլայ անոր խառնուածքը զոր այս բաները չեն կարող
 Արատել) սակայն դարձեալ Անտոնիոս ո՛չ մէկ կերպով
 Պէտք է չքմեղ ընէ իրեն ձախող կողմերն , քանի որ իր
 Թեթեւութիւնն ա՛յնքան մեծ բեռ ու ծանրութիւն մեղ կրել կուտայ :
 Եթէ լոկ իր պարագայ ժամերը տայ հեշտութեանց , կշտապինդ
 Յաիրանքն ու՝ ոսկորներուն ցամքիւն ու ցաւ իրմէ տուգանք
 Կը պահանջեն փոխարէն , բայց վառնել ա՛յնպիսի ատեն
 Որ թմրեալ լինի կը քաշէ զինքն իր հեշտանքէն , ու այնպէս բա՛րձր
 Կը գոչէ որքան իր զի՛րքն ու մերն ալ , այսպնուիլ է
 Ինչպէս մենք պատանինքը այսպնեւ սովոր ենք , որոնք թէ
 Խեղահաս , փորձառութիւնը զոր ունին՝ գրաւ կը զընեն
 Իրենց ներկայ հաճոյքին ու կ'ըմբոստնուն ասով առողջ
 Գատուով դէմ :

(Կը հորէ պարգահաբէր հը)

ԼԵՊ.

Ահա նոր լուր :

ՊՏԳՄ.

Չեր հրամաններն կատարուեցան .

Եւ ամէն ժամ , վեհադ Կեսար , պիտի ստանանք լուր թէ ինչպէս
 Կ'երթան գործերն : Պոմպէ հըզոր է ծովու վրայ , և կ'երեւի
 Սիրուած է անոնցմէ որ լոկ Կեսարի ահն ունէին
 Սրտերնուն մէջ : Դժգոհները նաւակայքերը կը զիմեն ,
 Եւ մարդոց բերանը խօսք կը շրջի թէ անիրաւուած է ան սաստիկ :

ԿԵՍ.

Ես գիտնալու էի այդքանն : Նախաւոր

Իրաց կարգին մէջ ուսուցուած է մեզի թէ ան որ է՝
 Փափաքուած է մինչև ան եկած հասած է լինելու ,
 Եւ ետ դարկած նուազած մարդը , սէր չի գտած մինչև սիրոյ
 Ա՛լ անարժան , կը սկսի պատկառ ազգել , երբ իր պակասը
 Կը զգացուի : Սա մարմինը հասարակ , նըման տատան
 Դրօշի մը առուին վըրայ , զուրկ ջուրերու աճման նուազման
 Փոփոխումէն , մէկ մը յառաջ կ'երթայ մէկ մ'ետ , ինքզինքը
 Շարժումով փրտեցնելով :

ՊՏԳՄ.

Կեսար , Չեզի լուր կը բերեմ :

Մենեկրատ ու Մենաս , զոյգ մ'անուանի ծովահէններ
 Ծառայ ըրած են ծովն իրենց , զոր կը վարեն կը հերձոտեն
 Ամէն տեսակ ողնափայտով . քանի քանի ջերմ՝ արշաւան
 Խտալիոյ հո՛ղը կ'ընեն . — ծովահայեաց սահմանները
 Վրան խորհելով կ'արիւնհատին , ու տաքզըլուիս տըղամարդեր
 Կ'ընդվզին : Նաւ մը դուրս ծայր չի կրնար աւալ , անմիջապէս
 Կը բռնըւի , զի Պոմպէի լոկ անունը աւելի խիստ

Հարուած կուտայ քան թէ կրնար իր պատերա՛ղմը
 Դէմ գնողին :

ԿԵՍ.

Անտոնիոս , ձրգէ՛ հեշտոտ շուայտանքներդ :

Երբ դուն երբեմն Մոսենայէն ետ վանուեցար , ուր սպաննեցիր
 Հիրտիուսն ու Բանսան երկու հիւպատոսներն , դարչապարիդ
 Քեզի սովը հետեւեցաւ , որուն դէմ դրիր ոգորեցար —
 Թէպէտ փափուկ կեանքով սընած — վայրենիին կրել կըցածէն
 Աւելի մեծ չարքաշութեամբ . ձիուն մէղը դուն խըմեցիր ,
 Ու զեղներես հոտած ջուր զոր անասունն իսկ հաղաւով
 Կը մերժէր . քու փափուկ քիմքդ այն ժամանակ խելք կը դընէր
 Ամենաբիրտ ցանկին վըրայ ամենակոշտ լիլիկին :
 Այո՛ , նըման դուն եղնիկին , երբ ձիւնն համակ դալարիքը
 Կը վերմակէ , ծառին կեղեւն ըրիր ճարակ . Ալպեանց վըրայ
 Լուր ելաւ վրագ թէ դուն կերար այլանդակ ձուկ , որուն նայելն
 Իսկ նողկանքէ կը մեռցընէր , և այս ամէնն — վէրք է պատուիդ
 Որ հիմա ես աս կը խօսիմ — այնպէս արի դորականի
 Պէս դուն տարիր , որ երեսըդ թեթեւ մը իսկ չըվըտիտցաւ :

ԼԵՊ.

ԿԵՍ.

Մե՛ղք , մե՛ղք իրեն :

Թող շո՛ւտ իրեն ամթանքներն մըղեն տանին

Զինքը Հըռոմ : Ատեն է որ մենք երկուքնիս ինքզինքնիս
 Ցուցնենք մարտի ասպարէզը : Եւ թող առ այդ իսկոյն խորհուրդ
 Մեզ գումարի : Պոմպէոս յառաջ կ'երթայ մեր հեղգութեամբ :
 ԼԵՊ. Վաղը , Կեսար , պատրաստ կ'ըլլամ Չեզ տալ ճշգրիտ տեղեկութիւն՝
 Ի՛նչ հայթայթանք կրնամ ընել թէ՛ ծովու վրայ , թէ՛ ցամաքի ,
 Ներկայ ժամուն դէմը գալու :

ԿԵՍ.

Մինչև այդ զիմաւորում

Նոյնը նաև իմ գործս է : Մընաք բարեաւ :

ԼԵՊ.

Մընաք բարեաւ ,

Տէր իմ իշխան : Նոյն ժամանակ ինչ որ հասնի Չեզ գիտութեան
 Շարժումներու վըրայ հոս հոն , պիտի խնդրեմ որ զիս հաղորդ
 Ընէք անոր :

ԿԵՍ.

Բնաւ տարակոյս մի՛ ունենաք : Ես ատ իմ պա՛րտքըս

Կը ճանչնամ :

(Կը ղիկն)

ՏԵՍԱՐԱՆ Ե.

Աղեհաւանդիս , Կիւոպասոյի պալատը

Կը մտնեն Կիւոպասոս , Շարմիան , Իւաս եւ Մարդիան

ԿԼԷՈ.

ՇԱՐ.

Շարմիան ,

Տիկին ,

ԿԼԷՌ. Հա՛, հա՛,
Մանրագոր*) տրուէր ինծի խմելու:

ՀԱՐ. Ինչո՞ւ, Տիկին:

ԿԼԷՌ. Որ քուէնի մէջ
Անցընեմ ժամանակի այս մեծ վիճն երբ Անտոնիոս բացակայ է:

ՀԱՐ. Դուք չափազանց կը խորհիք անոր վրայ:

ԿԼԷՌ. Օհ, ի՞նչ մատնութիւն:

ՀԱՐ. Ո՛չ այդպէս. յուսամ, տիկին:

ԿԼԷՌ. Հոս եկուր դուն, ներքինի Մարդիան:

ՄԱՐԴ. Հրամանն ի՞նչ է:

ԿԼԷՌ. Հիմա լըսել չէ՛ քու երգըդ: Ներքինի մ՛
Ունեցածը ինծի հաճոյք չի զգացըներ: Բաղդ ունիս որ
Անտոնիոսը ըլլալովդ, քու աւելի ազատ խոհերդ
Եգիպտոսէն դուրս չեն սլանար: Ունի՞ս սիրոյ ըզգացումներ,
ՄԱՐԴ. Այո՛, տիկին՝ ազնուասիրտ:

ԿԼԷՌ. Իրօ՞ք:

ՄԱՐԴ. Ոչ թէ իրօք, Տիկին, ո՛չ, զի կարող չեմ ընել բան մը որ պատուի դէմ
Ըլլայ իրօք ընելն ալ: Սակայն ունիմ կատաղի զգացմունքներ
Ու կը խորհիմ Արեւին հետ Աստղիկին գործ դըրածին:

ԿԼԷՌ. Օ՛, Շարմիան, ո՞ւր կը կարծես
Թէ հիմա է անիկա: Ոտքի վրայ է թէ կը նստի,
կամ կը քալէ. կամ իր ձիուն վըրան է: Ո՛հ երջանիկ
Երիվար, որ Անտոնիոսն ունիս բռն: Քաջ վարուէ՛, ձի՛,
Զի գիտե՞ս թէ զո՞վ կը տանիս — կիսատլասը այս աշխարհիս,
Սաղաւարտն ու զէնքը մարդոց: Խօսելու վրայ է հիմա կամ
կը մըմնջէ «Ո՛ւր է արդեօք հին Նեղոսի իմ օձըս»
Զի ատ անո՛ւնը կուտայ ինձ: Հիմա ես զիս ամենահեշտ
Թոյնով մը կը սնուցանեմ: Վըրա՞ս խորհի, ես որ թուի եմ
Արեգին սիրատարիկ կըծուճներով, ու խորապէս
Խորշումուած ժամանակէն: Լայնաճակատ դու կեսար,
Երբ հոս էիր դեռ երկրիս վրայ, ինքնակալի համար ընտիր
Պատառ էի, և մեծ Պոմպէ ոտքի կեցած՝ յօնքերուս մէջ
կը ճարակէր իր աչքերը, հոն իր նայուածքը խորըստած
Պահել կ'ուզէր, ու հոգի՛ն աւանդե՛լ իր հոգիին նայելէն:
(Կը հօնէ Ալէքսան)

ԱԼԷՔՍ. Ողջո՞յն, վե՛հ իշխողդ Եգիպտոսի:

*) Mandragora, քնքեր բուսակ մը ծագումը հարաւային եւրոպայէ, յետոյ Անգղիա
բերուած եւ բուսցուած:

ԿԼԷՌ. Ո՛րչափ
Աննրման ես Անտոնիոսիս, սակայն անոր քովէն գալուդ,
Քեզ այդ մեծ դեղն իր գոյնովն ոսկեղօծած է կարծես.
Ինչպէ՞ս կ'երթայ իմ քաջարի Անտոնիոսը:

ԱԼԷՔՍ. Վերջին բանն որ ան ըրաւ, սիրեցեալդ թագուհի,
Համբոյր դրողմեց, քանիցս անգամ կրկնելէ ետք հուսկ համբոյր,
Արեւելեան այս մարգարտին — իր խօսքերը՝ սիրտըս գամուած՝
Դուրս չեն գար:

ԿԼԷՌ. Լըսողութիւնս պէտք է անկէ կորդէ հանէ:

ԱԼԷՔՍ. Աղնի՛ւ ընկեր, ըսաւ ինծի, «Գնա ըսէ, հաստատասիրտ
Հռոմայեցին այս գանձն ոստրէի կը յըզէ
Մեծանուն Եգիպտոսի թագուհիին, որուն ոտից
Առջև՝ զոյգըն այս նըւէրին իբր յարգարում, քանի՛ քանի՛
Պետութիւններ պիտի կըցեմ մեծափարթամ իր գահին:
Տիրուհի՛ պիտի կոչէ զինքն համօրէն Արեւելքը,
Ըսէ՛ իրեն՝: Ու գլխովը նըշան ըրաւ, ու ծանօթէն
Ելաւ հեծաւ երիվար մը, չոր՝ աճառուտ՝ ասպաղիտուած,
Որ խըննչեց այնպէս բարձր որ իմ ըսել ուզածներըս
Անասնօրէն պապանձեցուց:

ԿԼԷՌ. Ի՞նչ, տրտում էր ան թէ զըւարթ:

ԱԼԷՔՍ. Նըման տարւոյն այն ատենին երբ մէջտեղն է տաքի, ցուրտի
Ծայրերուն, ո՛չ տրտում էր ան ո՛չ զըւարթ:

ԿԼԷՌ. Ո՛, բարեկշիռ
Բարբի խառնուածք, միտ դիր անոր, աղնիւ Շարմիան,
Ամբողջ մարդն է ատ, բայց ինչրեմ, միտ դիր անոր: Տրտում չէր ան
Զի ճառագել կ'ուզէր անոնց վրայ որ անկէ՛ իրենց նայուածքը
կը ձեւեն, զըւարթ չէր ան որ կը թուէր ըսել անոնց
Թէ Եգիպտոս կը մընայ միտքն և ուշը՝ ուրախութեանը
Հետ մէկտեղ, բայց երկուքին ճիշդ մէջտեղը: Ո՛հ երկնային
Խառնուրդ բարի: Ըլլաս տրտում, ըլլաս զըւարթ, երկուքին ալ
Բուռըն թափն այնպէս քեզի կը վայլէ, որպէս ուրիշ
Ոչ մէկ մարդու: Հանդիպեցա՞ր իմ սուրհանդակ հանձներուս:
ԱԼԷՔՍ. Այո՛, տիկին, քըսան տարբեր պատգամաբեր: Ինչո՞ւ այդպէս
Խուռն իրարու ետեւէ:

ԿԼԷՌ. Ով որ ծընած ըլլայ այն օրն
Որ ես մոռնամ մարդ զրկելու Անտոնիոսի, մուրող աղքատ
Պիտի մտնէ հողը ան: Թուղթ ու մեղան բեր, Շարմիան, երբէք
Բարի եկար, աղնիւդ իմ Ալէքսան Շարմիան, երբէք
Սիրած եմ ես կեսարն այսպէս:

ՀԱՐ. Ո՛ այն արի կեսարը:

53027-66

ԿԼԷՈՒ Մէկ մ'ալ այդ կերպ շեշտ դնելուդ թող կոկորդըդ կենայ խղդէ :
Ըսէ՛ արի՛ Անտոնիոս :

ՇԱՐՔ

Քաջըն Կեսար :

ԿԼԷՈՒ

Խախ վրկա՛յ ,

Ահռաներըդ կ'արիւնեմ, եթէ նորէն Կեսարի հետ

Համեմատես այրերու մէջ ընտրելագոյն իմ այրըս :

ՇԱՐՔ Ազնիւ ներում շնորհեցէք : Ձեր եղանակն է որ կ'երգեմ :

ԿԼԷՈՒ Իմ խա՛կ օրերս : Երբ հասունեցած չէր դատումըս : Ի՛նչ պաղ կ'ըլլար

Իմ արիւնըս , եթէ հիմա այն ատենուան պէս ըսէի :

Բայց օ՛ն , երթա՛նք : Թուղթ ու մեղան բեր ինծի : Ան ամէն օր

Պէտք է ստանայ մէկ նոր ողջոյն , ապա թէ ոչ՝ ես Եգիպտոսն

Անմարդի կը դարձնեմ :

(ԿԸ ԴԷԶԷ)

Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Ա Մ Բ .

ՏԵՍԱՐԱՆ Ա .

Մեսիհա — Պոմպէտի ռուհը :

Կը մօնեն Պոմպէտս , Մենեկրաօ եւ Մենատ

ռազմիկի ձեռով :

ՊՈՄ. Եթէ արդար են աստուածներն , արդարագոյն մարդոց գործքին
Պէտք է օգնեն :

ՄԵՆ. Գիտցիր , ազնի՛ւ Պոմպէտս , ինչ որ անոնք
Կը յամենեն , չեն զըլանար մինչ ի սպառ :

ՊՈՄ. Բայց մինչդեռ մենք
Անոնց գահին աղաչաւոր կը կենանք , կը փճանա՛յ

Այն բանը զոր մենք իրենցմէ կ'աղերսենք : Մենք՝ անգիտակ
Ինքըզինքնուս , շատ հեղ մեր ֆլա՛սը կը խնդրենք , զոր իմաստուն
Երկինք մեզ կը զըլանայ նոյն իսկ մերին բարւոյն համար :

ՊՈՄ. Այսպէս օգուտ՝ չա՛հ կը գտնենք՝ կորուստ տալով մեր աղօթքներն :
Գործերըս լաւ պիտի երթան : Ժողովրդին սիրելի եմ
Ու ծովն իմս է : Զօրութիւնս աճման վրայ է , ու իմ յոյսըս
Կանխազգարար ինձ կ'ըսէ թէ ան իր լըրման պիտի հասնի :
Անտոնիոս Եգիպտոս հացկերոյթի կը նստի
Եւ երկրէն դուրս պատերազմիլ բնաւ միտք չունի . Կեսար դրամ
Ձեռք կը բերէ հոն ուր սրտեր կը կորսնցնէ . Լեպիտոս
Երկուքն ալ կը շողումէ . երկուքը զի՛նք կը փաղաքշեն
Բայց ինք երկուքն ալ չըսիրեր , ո՛չ ալ անոնց մէկն իր վըրայ
Սէր ունի :

ՄԵՆ. Կեսարն ու Լեպիտոս պատերազմի
Դաշտն իջած են , մեծ ու ահեղ մէկ զօրութեան զըլուխ անցած :

ՊՈՄ. Ո՛ւրիշ է այդ լուրը , սուտ է :

ՄԵՆ. Սիլվիոսէն :

ՊՈՄ. Կ'երագէ ան :

Քաջ գիտեմ որ անոնք Հռոմ են , Անտոնիոսի կը սպասեն :
Բայց թող սիրոյ հրապուրանքները բովանդակ , աղի՛ գրգռի՛չ
Կլէոպա՛տրա , կակղեցընեն շուրթըդ մաշած : Կախարդանք
Թող միանա՛յ գեղեցկութեան , ու երկուքին հետ տըռի՛փ :
Խնջոյքներու արգելոցին մէջ անառակը զի՛ր կապէ՛ ,

Ըմպելիքէն գըլուխն՝ ըղեղն գոլորշիներ հանել տուր յար ,
 Եպիկուրեան խոհարարներ մշտագրգիւ համեմներով
 Թող ախորժակը սըրեն , որպէս զի քուն ու կերուխում
 Թուլցընեն իր պատիւն ու ձըգեն մինչև լէթէական
 Խոր թմրութիւն :

(Կը հրէ վարդապետ)

Ի՞նչ լուր հիմա , վարդապետ :

ՎԱՐ.

Ամենաստոյգ

Է այս որ ես լուր պիտի տամ : Անտոնիոս ամէն ժամ Հռոմ
 Կը սպասուի : Եգիպտոսէ հեռանալէն ի վեր անոր ,
 Ատեն եղաւ որ աւելի ճանբայ առնէ :

ՊՈՄ.

Նուազ կարեւոր

Լուր մ'աւելի հեշտ ունկընդիր զիս կը գտնէր : Մենա՛ս , բնաւ
 Չէի կարծեր որ այս պակշտ ցովը ելլէ իր սաղաւա՛րտը
 Դընէ այսպէս դոյզն մարտի մ'համար : Ռազմահմուտ
 Իբըր զինուոր , ան միւս երկուքը կ'արժէ : Բայց մենք մեր միտքն
 Աւելի՛ վեր բարձրացնենք որ մեր շարժմունք՝ Եգիպտոսի
 Այրիին ծոցէն իւրիւ կրցեր են հեշտանքներէ
 Անխոնջելի Անտոնիոսը :

ՄԵՆ.

Ես չեմ կրնար սպասել որ

Անտոնիոս ու կեսար քաղցըր աչքով զիրար ողջունեն :
 Անոր կինն որ մեռաւ՝ կեսարի դէմ յանցանք գործեց .
 Եղբայրն՝ իր դէմ պատերազմներ մըղեց . թէպէտ , ես կը կարծեմ
 Առանց դրդման Անտոնիոսէ :

ՊՈՄ.

Ես չեմ գիտեր , քա՛ջըդ Մենաս ,

Որչափ կրնան փոքրը ոխեր մեծագոյնին տեղի տալ :
 Եթէ մէջտեղ չըլլայինք մենք երկուքին դէմ ոտք ելած ,
 Խելքի մօտ է թէ մէջերնին ոգորումներ՝ կուի հանէին ,
 Զի բաւական պատճառներ յարուցած են մերկացնելու
 Սուրբերնին : Բայց թէ ինչպէս մենէ երկիւղը կրնայ
 Պառակտումնին կցկցել , դեռ չենք գիտեր : Մեր աստուածներն
 Ինչպէս ուզեն՝ ա՛յնպէս ըլլայ : Մեզի միայն մահու կենաց
 Խնդիր է , զօրեղագոյն միջոցներնուս ձեռնարկել :
 Եկո՛ւ , Մենա՛ս :

(Կը խօսի)

ՏԵՍԱՐԱՆ Բ.

Հռոմ. — Լեպիտուսի տունը :

Կը մտնեն Էմիլիոսը եւ Լեպիտուս :

ԼԵՊ.

Ազնուամիտ Էմիլիոս , արժանայարգ գործ մըն է ատ ,
 Ու Չեզի լաւ պիտի վայլէ , պաղատիլ Չեր զօրապետին
 Որ հեզ ու մեղմ խօսք գործածէ :

ԷՄԻ.

Ես պիտ' իրեն պաղատիմ

Իր ինքնութեանը համաձայն պատասխան տալ : Եթէ կեսար
 Զինքը գրգռէ , Անտոնիոս թող կեսարին վերէն նայի
 Ու Արէսի պէս բարձրաձայն բարբառի , վկայ Արամազդ ,
 Անտոնիոսի եթէ մօրուքն ես կըրէի , այսօր չէի
 Ածիլեր ան :

ԼԵՊ.

Ատենը չէ այս միջոցիս անձնախնդիր
 Քինուորութեան :

ԷՄԻ.

Ամէն ատեն կը պատշաճի նոյն օրուան մէջ

Բղխած խնդրին ծառայելու :

ԼԵՊ.

Բայց մեծագոյն խնդիրներու

Փոքրը պէտք է տեղի տայ :

ԷՄԻ.

Ո՛չ երբ առաջ փոքրը գայ :

ԼԵՊ.

Խօսքըդ համակ կրքի յոյզ է : Բայց կը խնդրեմ , ծածկուած կայծերը
 Մի՛ յուզեր վեր բերեր : Ահա կուգայ ազնուականն
 Անտոնիոս :

(Կը հրէ Անտոնիոս և Վեպիտուս)

ԷՄԻ.

Ու քիչ մ'անդին հոն կեսար :

(Կը հրէ կեսար , Մեկենաս և Ագրիպպա)

ԱՆՏ.

Եթէ խնդիրն

Հոս յարդարենք , Պարթեւաստան կ'երթաս , կը լսե՛ս :

ԿԵՍ.

Ես չեմ գիտեր .

Մեկենաս , Ագրիպպային հարցումդ ուղղէ :

ԼԵՊ.

Վեհաշուք

Բարեկամներ , ան որ մեզ միաւորեց շատ մեծ բան մ'էր ,
 Ու թող վրտիտ գործ մը չգայ մեզ պառակտել : Ինչ որ ծուռ է ,
 Խնդրեմ հեզիկ թող լըսուի ան : Երբ չնչին տարբերութիւնն
 Աղաղակով ելլենք վիճել , վերքի բուժման տեղ սպանութիւն
 Գործած կ'ըլլանք . ուստի , ազնիւ ընկերակիցք , մանաւանդ որ
 Սրտի մըտք կը պաղատիմ , լեղիագոյն կողմերուն վրայ
 Քաղցրագոյն բառերով զըպէք անցէք , ոչ թէ խնդրին
 Նեղսրտութիւն բերէք բարդէք :

ԱՆՏ.

Քաջ խօսեցար , բանակներուս

եթէ առաջն ըլլայինք ու մարտնչման սկսելու, այդպէս
Պիտի ընէի ես: (Փռաշայն)

ԿԵՍ. Բարի եկաք Հոռոմ:

ԱՆՏ. Շնորհակալ եմ:

ԿԵՍ. Նստեցէք:

ԱՆՏ. Նստեցէք, տէր:

ԿԵՍ. Քանի որ չէք նստիր՝ կը պնդէք, ուրեմն:

ԱՆՏ. Կ'իմանամ թէ դուք ծուռ կ'առնէք այն բաներն որ ծուռ չեն բնաւ
կամ եթէ են, Ձեզի անկ չեն:

ԿԵՍ. Վըրաս ծիծաղ կը հրաւիրեմ,

եթէ թեթեւ կամ ոչինչ բանի համար ինքըզինքրս

Վշտացածի տեղ դընեմ, ու Ձեզի դէմ աշխարհիս վրայ

Մանաւանդ. աւելի մեծ ծիծաղ որ ես Ձեզ անգամ մ'իսկ

Վարկաբեկած բերանս առնեմ, երբ Ձեր անունը տալ բընաւ

ինձ անկ չըլլար:

ԱՆՏ. Իմ Եգիպտոս ըլլալս Ձեզի^ն ինչ, Կեսար:

ԿԵՍ. Ոչ աւելի քան իմ Հըռոմ հոս բընակիւս կընայ ըլլալ
Ձեզ Եգիպտոս. բայց և այնպէս եթէ դուք հոն դաւեր նիւթէք
Իմ երկրիս վրայ, Ձեր Եգիպտոս ըլլալն ինծի կընար խնդրի
Նիւթ ըլլալ:

ԱՆՏ. Դաւեր նիւթել ըսելով Ձեր միտքն ի՞նչ է:

ԿԵՍ. Եթէ ուզէք՝ կընաք գտնել իմ մաքրինս՝ ինծի հոս

Պատահածէն: Ձեր եղբայրն ու Ձեր կինն ինձ դէմ պատերազմներ

Մըղեցին, ու իրենց վէճ ու կռիւին նիւթ դուք էիք,

Պատերազմին նշանաբանը դուք էիք:

ԱՆՏ. Ձեր գործը սխալ

Կ'իմանաք դուք: Եղբայրըս զիս երբէք մէջ չէ՛ բերած իր այս

Գործին մէջ: Հարցփորձ ըրիւես այս բանին, և առած եմ

Տեղեկութիւնս հաւատարիմ լրատուներէ, որոնք Ձեզ հետ

Միասին թուր քաշած են: Միթէ յաւէտ ան ոտնակոխ

Չէ՞ ըրած Ձերինին հետ իմ մեծութիւնս, ու պատերազմ

Ըրած նոյնպէս իմ կամքիս դէմ, Ձերինին հետ նոյն դատն ես ալ

Ունենալովս: Այս բանին վրայ իմ նամակներս առաջ Ձեզ գոհ

Չըգած են: Եթէ կռիւ մը կարկատելու միտքն ունիք

— Որովհետեւ ամբողջական նիւթ կայ Ձեր քով կցկցելու —

Պէտք չէ ասով ելլէք ընել:

ԿԵՍ. Դուք Ձեր անձին գովքը կ'ընէք,

Թերի դատում վրաս դնելով, բայց կարկատանք մըն է միայն

Ձեր չքմեղանք:

ԱՆՏ. Չէ՛, չէ՛ այդպէս: Գիտեմ, հնար չէ՛ — ես վստահ եմ

Ասոր վըրայ — որ դուք վրիպիք սա հարկադրող մտածումէն թէ

Ես Ձեր ընկերն այս դատին մէջ՝ որուն դէմ ան կը մարտնչէր,

Ձէի կընար հաւանութեան աչքով նայիլ այն կռիւներուն

Որոնք նոյն իսկ իմ հանգստիս դէմ կուգային: Անոջս գալով,

Կ'ուզէի որ անոր նըման մէկ հատ մ'ալ դուք անոր խեղ

Ոգիովն ունենայիք: Երկրիս երրորդ մասը Ձերն է,

Ջոր պախուրցով մը դիւրաւ կընաք վարել, բայց ոչ անոր

Նըման մէկ կին:

ԷՆՈ. Իցի՛ւ թէ ամէնքնիս ալ այդպիսի ամուսիններ

Ունենայինք որ այրերը պատերազմի ելլէին կիներուն հետ:

ԱՆՏ. Այդքան անսանձ ըլլալով ան, իր խռովութիւնք, Կեսար, որոնք

Իր անհամբեր բարքէն էին, թէպէտ սրատես նուրբ հայեացքէ

Ալ զուրկ չէին, ես ցաւելով կ'ընդունիմ որ Ձեզ չափազանց

Տագնապեցին. ասոր գալով՝ պէտք է ինքնին դուք ըսէք միայն

Թէ ես չէի կարող ասոր առաջն առնել:

Գրեցի Ձեզ

ԿԵՍ. Երբ անառակ կեանք կ'ապրէիք Աղեքսանդրիս, նամակներս

Գրպանեցիք, և այսպէսով պատգամաբերս անունկնդիր

Դուրս վունտեցիք:

ԱՆՏ. Բայց, տէ՛ր, ան վրաս խուժեց դեռ ես ունկնդրութեան

Ձինք չընդունած. այն վայրկեանին նոր տուեր էի ինջոյք երէք

Թագաւորի և առտուան ինքնութենէս՝ պակաս էի:

Բայց հետեւեալ օրը ես իսկ իմ վրաս եղածն իրեն ըսի,

Որ նոյն բանն էր իրմէ ներում ինդրելու հետ: Մեր վէճին մէջ

Աս մարդը թող տեղ չըռնէ: Եթէ կռուինք, մեր խնդիրէն

Չանիկա դուրս հանէ՛ սրբէ՛:

Դուք գրժեցիք Ձեր դաշինքի

ԿԵՍ. Ուխտի երգման, մինչ նոյն բանին երբէք լեզու չէք ունենար

Դուք ամբաստան կանգնիլ ինձ դէմ:

Մե՛ղմ գնա, Կեսար:

ԼԵՊ. Ո՛չ, Լեպիտոս,

ԱՆՏ. Թողէ՛ք խօսի: Նուիրական է այն պատի՛ւը զոր հիմա

Խնդիր կ'ընէ անիկա, եթադրելով թէ թերացած:

Ըլլամ անկէ, բայց յառաջ տար խօսքդ, Կեսար, իմ երդուընցած

Դաշինքըս, օ՛ն:

ԿԵՍ. Չէնք՝ օգնական զրկել ինծի, երբ իմ պէտքս

Պահանջէր: Երկուքն ալ ինձ մերժեցիք դուք:

Ըսէք յաւէտ՝

ԱՆՏ. Անփոյթ կեցաք, ու այն ատեն երբ թունալից ժամեր կապած

Ձիս կաշկանդած էին անձիս անգիտակից: Կրցածիս չափ

Մօտ ի մօտոյ մեղանքս Ձեզ խոստովանիմ, բայց ուղղութիւնս
Նուաստացում պիտի չ'առնէ իմ մեծութեանս, ոչ ալ առանց
Անոր գործէ իմ զօրութիւնս: Աս ստոյգ է թէ ֆուլվիա
Եգիպտոսէն զիս դուրս հանել մտածելով, պատերազմներ
Հոս մըղեր է, որոնց համար ես ինքս անգէտ՝ անմեղ առիթ
Կուգամ ներում խնդրել ա՛յնքան որքան պատուիս վայելուչ է
Զիջում ընել մի այդպիսի դիպուածի մէջ:

ԼԵՊ. Ահհօրէն խօսք:

ՄԵՎ. Եթէ հաճոյ թուէր Ձեզ՝ Ձեր մէջ կեցած գանգատներն'ը
Ձի մըղել այլ ևս յառաջ, բոլորովին մոռացութեան
Տալով զանոնք պիտի յիշած ըլլայիք թէ ներկայ պէտքը
Կ'աղաղակէ միութեան Ձեզ բերելու:

ԼԵՊ. Քաջ խօսեցար,
Մեկենաս:

ԷՆՈ. Կամ եթէ դուք մէկգմէկու սէրը հիմա փոխ առնէք,
Կրնաք յետոյ, երբ Պոմպէոսի խօսքն ալ չգայ Ձեր ակնջին,
Սէրը ետ տալ: Ժամանակ չա՛տ կ'ունենաք դուք պայքարելու,
Երբ ուրիշ գործ ա'լ չունենաք ընելու:

ԱՆՏ. Պատերազմող
Մըն ես դուն լոկ — ա'լ մի խօսիր:

ԷՆՈ. Գրէթէ մտքէս ելեր էր թէ
Մունջներան ըլլալու է ճշմարտութիւնն:

ԱՆՏ. Ներկաներուն
Անարժան է ըրածդ. ուստի ալ մի' խօսիր:

ԷՆՈ. Լա՛ւ, Լա՛ւ,
Քու լուռ ու մունջ քարի կտորդ եմ:

ԿԵՍ. Հատ անախորժ չգար ինծի:
Նիւթը խօսքին, բայց անոր կերպը միայն, զի հընար չէ,
Մենք չենք կրնար բարեկամ մընալ յաւէտ, մեր վարքն ու բարք
Այնքան տարբեր իրենց գործքին մէջ յայտ կուգան: Սակայն դարձեալ
Եթէ գիտնամ թէ ի՞նչ գօտի կրնայ կապել մեզ ամբօրէն,
Աշխարհիս մէկ կողէն միւսն անոր սիրով հետապնդել
Կ'ելլէի:

ԱԳՐ. Թոյլտուութիւն շնորհէ ինծի, ո՛վ Կեսար:

ԿԵՍ. Խօսէ՛, խօսէ՛, Ագրիպա:

ԱԳՐ. Մօր կողմէ դուն քոյր մ'ունիս հանուր երկրին հիացումն՝
Հոկտաւիա, մեծըն Մարկ-Անտոնիոս հիմա 'յրի է:

ԿԵՍ. Մ'ըսեր այդպէս, Ագրիպա: Եթէ լըսէր քեզ Կլեոպատրա,
Անխորհուրդ խօսքդ արժանապէս իր կշտամբանքը կը ստանար:

ԱՆՏ. Ամուսնացած չեմ ես, Կեսար, թողէք լսեմ թէ ինչ ունի
Ագրիպա դեռ ըսելու:

ԱԳՐ. Որպէս զի դուք եղբայր ըլլաք ու Ձեր սրտերն անլոյծ կապով
Մէկտեղ հիւսուին, թող Անտոնիոսը կին առնէ Հոկտաւիան
Որուն գեղն ու շնորհը մարդոց լաւագոյնն իբր ամուսին
Պահանջելու արժանի է, որուն պէս պէս վայելչութիւնք
Ու զգաստութիւնն այնպիսի զինք կը հռչակեն որպէս ուրիշ
Ոչ որ կրնայ: Այս խնամութեամբ ամէն փոքրիկ նախանձութիւնք
Որոնք հիմա մեծ կը թըլին, և ամէն մեծ երկիւղներ որ
Հիմա իրենց վրտանգներն հետ կը բերեն, այն ատեն չի՛ք
Պիտի դառնան: Ըստոյքը լոկ մտտի զրոյց պիտի դառնայ,
Մինչդեռ հիմա կէս զրոյցն անգամ ստոյգի տեղ կը զըրուի:
Դէպի երկուքն անոր սէրն (իր ետեւէն) պիտի քաշէ
Մէկը միւսին, ու ամէնուն սէրն՝ երկուքին: Ներողութիւն
Իմ խօսածիս, զի կանխանկատ, ոչ ախարհոյ խորհուրդ է ան,
Ու որոճում՝ պարտքի զգացման:

ԱՆՏ. Պիտի' խօսի՞ Կեսար:

ԿԵՍ. Ոչ մինչև որ նախ լըսէ՛ թէ ինչպիսի ազդում կ'ընէ

Անտոնիոսի այն որ արդէն խօսուեցաւ:

ԱՆՏ. Ի՞նչ ոյժ ունի

Ագրիպա, եթէ իմ կամքս ըլլար ըսել «Այդպէս ըլլայ»,
Ագրիպա՞՝ արդիւնք տալու այս բանին:

ԿԵՍ. Կեսարի ոյժն

Ու անոր ոյժն ալ հանդէպ Հոկտաւիայի:

ԱՆՏ. Հեռի՛ ինէ

Այնքան ազնիւ երեւոյթով այսպէս բարի նպատակի
Մըտքէս արգելք անցընել: Տուր ինձ ձեռքդ: Յառաջ վարէ՛
Այս բարի գործը շնորհաբեր, ու այս ժամէս ըսկըսած
Եղբայրներու թող սիրտը մեզ կառավարէ սիրելու մէջ
Եւ մեր մեծ խորհուրդներուն ուղղիչ լինի:

ԿԵՍ. Ա՛ռ քեզ ձեռքըս:

Քոյր մը կուտամ ես քեզի, զոր չէ եղած եղբայր որ
Այնքան սիրով սիրած ըլլայ. թող շա՛տ ապրի որ միասին
Կապէ մեր սիրտն ու տէրութիւն, և ալ երբէք չի ցնդի
Մեր սէրն ի բաց:

ԼԵՊ. Հընորհաւոր ըլլայ, ամէն:

ԱՆՏ. Մտքէս չէի

Ես անցընեի որ իմ թուրըս մերկացընեմ Պոմպէի դէմ.
Զի ան վերջերս անկարծելի ու մեծագոյն ազնուութիւն
Վրաս պարտք դրած է. շնորհակալ ըլլալ պարտիմ ես միայն,
Զի չըլլայ թէ երախտիքի՞ յիշումի մէջ վատ անուն մը
Զիս աղարտէ: Աս որ ըրի, զինքն ասպարէզ կը կոչեմ:

ԼԵՊ. Ժամանակն իր կոչ կ'ուղղէ մեզ , պէտք է որ անմիջապէս
Պոմպէոսին հետապնդենք . եթէ ոչ ան կը փնտրուէ
Մեզ կը գտնէ :

ԱՆՏ. Ո՞ր կը կենայ

ԿԵՍ. Միսենում լեռան կողմերն :

ԱՆՏ. Ի՞նչ զօրութիւն ունի ան ցամաքի վրայ :

ԿԵՍ. Մեծ ու տակաւ

ԱՃեցուն : Բայց ծովու վրայ բացարձակ իշխող է ան :

ԱՆՏ. Համբաւն այդպէս կը խօսի : Իցի՛ւ մէկտեղ կուռի ելած

Ըլլայինք : Փութանք առ այդ : Բայց զէնք չառած՝ գըլուխ հանենք
Գործը որուն վրայ խօսեցանք :

ԿԵՍ. Ամենամեծ ուրախութեամբ :

Եւ ահա Ձեզ կը հրաւիրեմ . քոյրըս տեսնել , որուն տունն

Ուղղակի Ձեզ կը տանիմ :

ԱՆՏ. Օ՛ր երթանք , Լեպիտոս : Չըպակսի Ձեր

Ընկերութիւնն :

ԼԵՊ. Աղնուսի՛րտ Անտոնիոս , հիւանդութիւնն

Իսկ պիտի զիս չկեցնէր :

(Փռալոյս , կը գլխին կէսար Անտոնիոս և Լեպիտոս)

ՄԵԿ. Բարի եկաք Եգիպտոսէն , պարոն :

ԷՆՈ. Կեսարի սրտի հատորը , պատուական Մեկենաս : Իմ՝ պատուաւոր
բարեկամս Ագրիպպա :

ԱԳՐ. Ազնի՛ւ Էնորարբոս :

ՄԵԿ. Պատճառ ունինք ուրախանալու որ գործերը այսպէս լաւ կարգա-
դրուեցան . եգիպտոս կենալովնիդ լաւ անցուցի՞ք ժամանակնիդ :

ԷՆՈ. Այո՛ , պարոն : Յորեկն ամթեցինք . քնանալով և գիշերը լոյս քրինք
գուարթ խմելով :

ՄԵԿ. Ութ կինձ միակտուր խորոված նախաճաշի , ու միայն տասերկու հոգի
կոչնական . իրա՞ւ է աս :

ԷՆՈ. Ատի ճանձ մըն է արծիւին քով , դեռ շատ աւելի վիթխարի նիւթ
ունէինք խնջոյքի , որ գերազանցօրէն արժանի էր յիշատակուելու :

ՄԵԿ. Գերապանձ տիկին մըն է ան , եթէ համբաւն արդար կը խօսի իր վրայ :

ԷՆՈ. Երբ առաջին անգամ Մարկ-Անտոնիոսին հանդէպն ելաւ , Կիւանոս
գետին վրայ , քսակեց անոր սիրտը :

ԱԳՐ. Հոն իրաւ տեսիլ երեւոյթը մը եղաւ ան , եթէ ոչ իմ տեղեկատու
աղէ՛կ ճարտարեց իր խօսքն անոր վրայ :

ԷՆՈ. Պատմեմ Ձեզ :

Իր նըստած նաւն՝ հըրափայլ գահի մը պէս՝ ջուրին վըրայ

կը վառէր . նաւուն խելքն էր ծեծած ոսկի . առագաստները

Ծիրանի , ու այնպիսի անուշ բուրմունք կը բուրէին

Որ հովերն անոր սիրուն կը մարէին : Թիւերն էին

Արծաթի , որոնք սրընգի եղանակման հետ միանուագ

Իրենց ճողփիւնը կ'ընէին , ու ջուրը զոր կը ծեծէին

Աւելի շոյտ վազքով իրենց հետապնդիլ կուտային ,

Իբրը սիրող հարուածներնուն : Գալով նոյն իսկ իր անձին ,

Կ'աղքատցընէր ան որ և է նըկարագիր , նստած էր ան

Հովանոցակն իր ոսկեհուռ , գերահըրաշ իբրը նըկար

Քան այն Աստղիկն որուն մէջ — մենք կը տեսնենք — արուեստին

Ստեղծող աշխոյժը բընութիւնն իսկապէս կը գլէ կ'անցնի :

Իր երկու կո՛ղմը մանուկներ կը կանգնէին՝ ժպտի փոսիկ

Երեսնուն վրայ , ինչպէս փոքրիկ Կուպիտոններ , ձեռքերնուն մէջ

Գունագոյն հովահարներ՝ որոնց հովը զովացնելուն հետ

Կը բերէր նոր հուրք փափո՛ւկ իր այտերուն , ու իր տարա՛ծը

Կը նորէր վերստին :

ԱԳՐ. Ո՛հ անգի՛ւն բան Անտոնիոսին :

ԷՆՈ. Իր նաժիշտներն՝ տոհմիկ կանայք , Ներէանց պէս մէն մին մէյմէկ

Ծովապարիկ , անոր աչքէն կախուած խնամով մըտադիր՝

Իրենց կացքին հակումը զա՛րդ մը աւելի կը կազմէին :

Ղեկին գըլուխն՝ երեւութով ծովապարիկ մը կը վարէ .

Մետաքսաթել երասանները կ'ուռնան ծաղկափափո՛ւկ

Այդ ձեռքերուն հըպոմներէն , որոնք ճարպիկ իրենց ըսպա՛սը

Կը վարեն : Նաւակէն տարօրէ՛ն աննիւթ բուրմունք

Մը կը զարնէ մերձակայ ծովափներուն : Ամբողջ քաղաքն

Անոր վըրայ իր ժողովո՛ւրդը կը թափէ , ու Անտոնիոս

Հրապարակին մէջ գահանիստ , մէն միայնակ կը բազմէր ,

Սուշելով օդն ի վեր , որ ինք նաւ պիտի երթար ,

Եթէ չի ձգեր դատարկութիւն , Կէոպատրան տեսնելու

Ու բնութեան մէջ պիտի խոռոչ մը բանար :

ԱԳՐ. Ո՛հ չըքնա՛ղ Եգիպտոսէին :

ԷՆՈ. Այն ինչ ցամաքը ոտք կոխեց ,

Անտոնիոս մարդ զրկեց իրեն ճաշի հրաւիրեց .

Ան պատասխան տուաւ թէ աւելի լաւ կը վայէր

Որ ինքն ըլլայ իրեն հիւր , որուն շնորհովը կը հայցէր :

Մեր կընահաճ Անտոնիոսն որմէ երբէք «ոչ» բառը կին

Արարած լըսած չէ , տասը անգամ վըրայէ վրայ

Ածիլուելով , կ'երթայ խնջոյք , և իբրը վարձք ճաշին իր սի՛րտը

Կը վճարէ , փոխարէն լոկ իր աչքերուն լափածին :

ԱԳՐ. Արքայական

Կինը , ո՛հ : Մեծ Կեսարին՝ թուրն անկողին տանել տուաւ .

Ան արօրեց , ինքը հնձեց

ԷՆՈ. Զինքը տեսայ անգամ մը երբ
 Քառասուն քայլ ցատկըտուքով անցաւ գընաց հասարակաց
 Փողոցէն, ու շունչն հատած խօսեցաւ ու մեծ հեւք մ'առաւ
 Այնպէս մը որ թերութեան տուաւ տիպ կատարեալ ու շնչասպառ
 Զօրութիւն արտաշնչեց

ՄԵՎ. Ալ հիմա պէ՛տք է Անտոնիոս
 Զանի ձըգէ բոլորովին

ԷՆՈ. Երբէք չընեն այդպիսի բան .
 Տարիքը բնաւ չի կրնար ան թուածեցնել, և ոչ սովորներ
 Հինցընել փոփոխ կերպերն իր անհատնում: ուրիշ կիներ
 Իրենց սնուցած ակորժակնին կը յափրացնեն, իսկ ա՛ս քաղցած
 Կը ձըգէ հո՛ն ուր ամենէն շատ իրըր թէ յագուելու կոտայ,
 Զի ամենէն անարգ բաներն վայելչութիւն կ'առնեն իր վրայ
 Այնպէս որ սուրբ քուրմերն անգամ աստուծոյ շնորհքն
 Իրեն կոտան ենք անառակ է ան պարզ:

ՄԵՎ. Եթէ գեղ, շնորհ, զգաստութիւն, համեստութիւն կարող ըլլան
 Անտոնիոսի սիրտը կապել, Հոկտաւիա երկընքէն բաղդ
 Մըն է իրեն:

ԱԳՐ. Օ՛ն, երթա՛նք: Ազնիւըդ իմ էնոբարբ,
 Հիւրըս եղէք ցորչափ հոս մնաք:

ԷՆՈ. Խոնարհաբար, պարոն, ձենէ
 Շնորհակալ եմ:
 (Կը ԴԷՆԷ)

ՏԵՍԱՐԱՆ Գ.

Նոյնը — Կեսարի օտեր:

Կը մտնեն Անտոնիոս, Կեսար, Հոկտաւիա մէջերմին, հետեւորդներ:

ԱՆՏ. Աշխարհքն ու մեծ իմ պաշտօնըս երբեմն զիս պիտի զատեն
 Զեր գրկէն:

ՀՈԿՏ. Այդ բոլոր ատենը ես աստուածներուն
 Առջեւ ծունկի աղօթքներըս պիտի ուղղեմ Զեզ համար:

ԱՆՏ. Գիշեր բարի, տէր իմ: Ի՛մըս Հոկտաւիա, արատներն
 Իմ անունիս դուք մի՛ կարգաբ աշխարհի զրոյցներուն մէջ:
 Իմ կարգս ու զիրքս միշտ չեմ պահած ես ուղիղ, բայց ապագան
 Կանոնաւոր պիտի ըլլայ բոլորովին: Գիշեր բարի,
 Սիրելի՛ տիկին, տէ՛ր իմ, գիշեր բարի:

ԿԵՍ. Գիշեր բարի:
 (Կը ԴԷՆԷ Կեսար և Հոկտաւիա, տիկին՝ քայք Անտոնիոս)

(Կը ԴԷՆԷ Բաղդատիոս)

ԱՆՏ. Քեզի կ'ըսեմ, հիմա ինքզինքըդ Եգիպտոս չե՛ս փախալիր:

ԲԱՂԴ. Իցի՛ր թէ բնաւ հոնկէ եկած չըլլայի, և ոչ ալ դուն
 Հոն գացած:

ԱՆՏ. Եթէ կրնաս, պատճառըդ տուր:

ԲԱՂԴ. Կը տեսնեմ

Ներքին շարժմամբ, բայց լեզուիս ծայրը չի դար ան, բայց դարձեալ
 Եգիպտոս փութացէք դուք վերըստին:

ԱՆՏ. Ըսէ ինծի

Որո՞նք բաղդն աւելի վեր պիտի ելլէ, Կեսարի՞ն բա՛ղդը
 Թէ իմըս:

ԲԱՂԴ. Կեսարինը:

Անոր համար, ո՛վ Անտոնիոս, մի՛ յամենար դուն անոր քով:

Քու ոգիդ, նոյն այն որ քեզ պահապան է, աշնուական է,

Քաջարի, վեհ, անգուգական՝ ուր Կեսարինը չի կենայ,

Բայց անոր քով քու հրեշտակդ համակ երկիւղ կը դառնայ,

Իբրեւ թէ զինքը նուաճէր, անոր համար երկուքնուդ մէջ

Անջրպէ՛տ դիր բաւական:

ԱՆՏ. Ալ մի խօսիր ատոր վրայ:

ԲԱՂԴ. Քեզի միայն, ալ ո՛չ մէկուն, բայց միայն քեզի: Եթէ անոր

Հետ որ և է խաղ մը խաղաս, կորսնցնելուդ ապահով ես:

Եւ այդ բնական բաղդի բերմամբ, թէպէտ քու կողմը ըլլայ զօրեղ

Քեզ կը յաղթէ. քու նըշողումըդ կը ստուերի երբ մտադդ ան

Ճառագայթէ: Նորէն կ'ըսեմ, քու ոգի՛դ համակ երկնոս

Է վարելու քեզ անոր մօտ, բայց ան գնալուն՝ վեհագոյն է:

ԱՆՏ. Գնա հոնկէ: Հիմա ըսէ վենտիդիոսի թէ իրեն հետ

Խօսիլ կ'ուզեմ:

(Կը ԴԷՆԷ Բաղդատիոս)

Պարթեւաստան պիտի երթայ: Ըլլայ արուեստ

Կամ լոկ դիպում, մարդը ըստոյդ խօսեցաւ, քուեայներն

Անգամ մըտիկ կ'ընեն խօսքին, ու միասին խաղերնուս մէջ

Իմ մեծագոյն վարպետութիւնս կը նուաղի իր բաղդին քով:

Եթէ վիճակ քաշենք անո՛ր կը յաջողի, իր աքլորները

Անվրէպ յաղթող կ'ըլլեն իմիններուս հետ կուռի մէջ,

Երբ ան ոչինչ, ես ամէն յոյս իմ կողմն ունիմ, և միշտ ի՛ր

Լորամարգին՝ բոլորակի մէջ բանտարգել, կը յաղթէ

Թէպէտ անյոյս, իմինիս: Եգիպտոս պիտի երթամ,

Եւ թէպէտ այս ամուսնութիւնն իմ հանգստիս համար կ'ընեմ,

Արեւելքն է իմ հաճոյքըս:

(Կը յորնէ վենտիդիոս)

Օ՛ն եկուր. վենտիդիոս,
ողէտք է երթաս Պարթեւաստան, հրամանագիրը՛դ պատրաստ է,
չետեւէ ինձ ու կը ստանաս:

(Կը յիշէ)

ՏԵՍԱՐԱՆ Դ.

Նոյնը — փողոց մը .

Կը մանեն Լեպիսոս, Մեկեմաս եւ Ս.գրիպպա:

- ԼԵՊ. Այ մի կըրէք նեղութիւն, կ'աղաչեմ, շտապեցէք
Զօրագլուխնուդ ետեւէն:
- ԱԳՐ. Պարո՛ն, Անտոնիոս
Ճիշդ մէկ համբոյր Հոկտաւիայէն առնելուն պէս, կուգանք մենք:
- ԼԵՊ. Մինչև ձեզ ձեր զինուորի հագուստին մէջ տեսնելըս,
Որ զոյգիդ ալ պիտի վայլէ, մընաք բարով:
- ՄԵԿ. Ճամբուն նկատմամբ
Իմ ըմբռնումս, Ձենէ առաջ մենք պիտի լե՛ւը գտնուինք,
Լեպիտոս:
- ԼԵՊ. Աւելի կարճ է Ձեր ճամբան, իմ խորհուրդներս
Զիս շատ հոս հոն կը քաշեն: Իմ վրաս երկու օր կը շահէք:
- ՄԵԿ. } Պարոն, բարի յաջողութիւն
ԱԳՐ. }
ԼԵՊ. } Երթաք բարով:
(Կը յիշէ)

ՏԵՍԱՐԱՆ Ե.

Աղեփանդիա — Կլեպատրայի պալատը .

Կը մանեն Կլեպատրա, Ծարմիան, Իռաս եւ Ալեփաս:

- ԿԼԵՈ. Քիչ մը նուագ տուէք ինձի, 'նըւագ' սընճանդ մեղամաղձիկ
Մեզի նըման սիրազբա՛ղ հոգիներու:
- ՍՊԱՍ. Օ՛ն նուա՛ղ հոգ:
- (Կը յորնէ ներքին Մարդիան)
- ԿԼԵՈ. Թող մընայ. երթանք գնդակ խաղալ. եկուր, Շարմիան:
- ՇԱՐ. Թեւս կը ցաւի. լաւագոյն է Մարդիանի հետ խաղաք:
- ԿԼԵՈ. Կնոջ մը համար ներքինիի հետ խաղալ նոյն է կընոջ
չետ խաղալ: Եկէ՛ք, պարոն, կը խաղա՞ք դուք ինձի հետ:

ՄԱՐԴ. Որչափ որ կրնամ, տիկին:

ԿԼԵՈ. Եւ երբ բարի կամք ցոյց տրուի, թէպէտ ան շա՛տ թերի մընայ,
Դե՛րակատարն արժանի է ներողութեան: Այլ չեմ ուզեր:
Տուր իմ կարթըս ինձի, երթա՛նք գետեզերք. հոն հեռուանց
Նուագի ձայնով, թեփոտ ձուկեր պիտի որսամ, իմ կեռ երկա՛թըս
Պիտի թափ անցնի անոնց լըպիրձ ծնօտներն ու երբ վեր
Քաշեմ զանոնք, ամէն մէկն Անտոնիոս մը պիտի ես
Համարիմ ու՛ ըսեմ, հա՛, հա՛, բոնեցի քեզ:

ՇԱՐ.

Ի՛նչ գուարթ խաղ

Կատակ էր ան, երբ դուք գըրաւ դըրիք ձեր ձուկ որսալուն վրայ,
Եւ Ձեր լուղորդն իջաւ ջուրն ու անոր կարթին աղած մէկ ձուկ
Մը անցուց զոր եռանդով ան վեր քաշեց:

ԿԼԵՈ. Այն ատեն, ո՛վ ժամանակ,
Խնդալովոս համբերութի՛ւնը հատցուցի, ու ան գիշեր
Խնդումովս համբերութի՛ւնը ետ բերի, և միւս առտու
Խննդորդ ժա՛մը դեռ չեղած, արբեցուցի զինքն անկողին,
Յետոյ վրան դրի հագուստներս ու վերարկուս, մինչ ես
Փիլիպպիի իր թուրը մէ՛ջքըս կապեցի:

(Կը յորնէ պարգեւատր)

Իտալիայէ՛ն

Լուր կայ ո՛հ: Շուտ կըռէ՛ բերրի լուրերդ ահանջիս մէջ
Որ երկա՛ր ատեն անբեր մընացած է:

Տի՛կին, տի՛կին:

ՊՏԳՄ.

ԿԼԵՈ. Անտոնիոս միթէ մեռա՛ւ: Եթէ ա՛տ ըսես, ա՛նգամ,
Կը մեռցընես քու տիրուհիդ, բայց աղէկ և ազա՛տ եթէ անոր
Լուրը տաս, ա՛ռ քեզ ոսկի ու ահա իմ կապուտագոյն
Երակներըս համբարելու. ձեռք մը որ թագաւորներ
Շուրթերնուն դրած ու գողալով են համբուրած:

ՊՏԳՄ.

Նախ, տիկին, լաւ է ան:

ԿԼԵՈ.

Քեզ աւելի՛

Ուրեմն ոսկի: Բայց հոս նայէ, մենք սովոր ենք ըսել նոյնպէս
Թէ մեռնողները աղէկ են: Գործը հո՛գ բեր, ու ես ոսկին
Զոր քեզ տըւի կը հալեցնեմ ու քու չարղրուց կոկորդէդ վար
Կը հոսեցնեմ:

ՊՏԳ.

Ազնիւ տիկին, մտիկ ըրէք:

ԿԼԵՈ.

Լա՛ւ, լա՛ւ, ըսէ.

Մտիկ կ'ընեմ. բայց դէմքիդ վրայ բարի չկայ, եթէ լաւ ու
Ազատ ըլլայ Անտոնիոս — այդպէս թըթո՛ւ դէմք պէտք էր
Ատանկ բարի լուր փողելու աւետելու: Եթէ լաւ չէ,

Պէտք է գայիր օձապըսակ Մեգերայի նըման , ո՛չ թէ
շեւական մարդու մը պէս :

ՊՏԳ. Կը հաճի՞ք ինձ մըտիկ ընել :

ԿԼԷՈ. Սրտէս կուգայ

Քեզի զարնել դեռ բերանըդ չբացած , սակայն դարձեալ
եթէ ըսես կ'ապրի , լա՛ւ է Անտոնիոս , կամ բարեկամ
Կեսարի հետ , կամ գերի չէ բռնուած անկէ , քեզ ոսկրի
Տարափի մէջ կը կեցընեմ , ու մեծագին մարգարիտներ
կը տեղացնեմ քու վըրայ :

ՊՏԳ. Տիկին , լաւ է ,

ԿԼԷՈ. Ի՛նչ լաւ ըսիր :

ՊՏԳ. Եւ բարեկամ Կեսարի հետ :

ԿԼԷՈ. Գուն պարկեշտ մարդ ես իրաւ :

ՊՏԳ. Ան ու Կեսար աւելի մեծ բարեկամ են քան երբէք :

ԿԼԷՈ. Թող բաղդըդ քեզ շինուի ինէ :

ՊՏԳ. Բայց սակայն , մե՛ծըդ Տիկին :

ԿԼԷՈ. Ես չեմ սիրեր բայց սակայն . ան՝ նախընթացն իր բարի
կը ստորնացնէ . բայց սակայնն երթայ գորղին : Բայց սակայնը
Բանտապահ մ'է որ մէջտեղ պիտի բերէ չարագործ
Մը հրէշային : Բարեկամ , քու նիւթերուդ ծրարն ամբողջ ,
Խնդրեմ թափէ ականջիս , լաւն ու բարին միահաղոյն :
Բարեկամ է Կեսարի հետ , կ'ըսես առողջ վիճակի մէջ
Ու ազատ է կ'ըսես նաև :

ՊՏԳ. Ազատ , տիկին , ո՛չ ես չտուի

Այդպիսի լուր : Կապուած է ան Հոկտաւիային :

ԿԼԷՈ. Ո՞ր բարի

Գործին համար :

ՊՏԳ. Շատ բարի գործի մ'համար անկողնի մէջ :

ԿԼԷՈ. Գոյնըս գընաց , Շարմիան :

ՊՏԳ. Ամուսնացած է ան , տիկին ,

Հոկտաւիայի :

ԿԼԷՈ. Ամենէն գարշ ժահրոտ ժանտախտը բռնէ քեզ :

(Վաբ էլ Լաբէ)

ՊՏԳ. Ազնիւ տիկին , համբերութիւն :

ԿԼԷՈ. Ի՛նչ կ'ըսես հոգ : Գնա՛ կորսուէ՛ .

Զարհուրելի ստոր արարած , թէ ոչ աչքերըդ կը հանեմ
Գնտակներու պէս կը նետեմ ոտքիս առջև , գըլուխդ անմազ
կը գարձընեմ :

(Վաբ էլ Լաբէ)

Երկաթաթել խարաղանով պիտի ծեծուիս ,
Աղջուրի մէջ պիտի եփուիս , երկարաձիգ խարշատումով
Տանջիկ տանջիկ :

ՊՏԳ.Մ. Ազնիւ տիկին , լուրը բերողն ես եմ , բայց ոչ

Խնամախօսն ալ :

ԿԼԷՈ. Հիմա ըսէ որ այդպէս չէ , գաւառ մ'ամբողջ

կուտամ քեզի ու բարձրագլուխ կ'ընեմ պատուով . զիս կատողութեան

Գըրգուելուդ համար կերած հարուածըդ քեզ հաշտութեան ուխտ

Պիտի կազմէ ու ես վըրան կ'աւելցընեմ դեռ ինչ պարգև

Որ դուն կրնաս համեստօրէն խնդրել մենէ :

ՊՏԳ.Մ. Ամուսնացած

է ան , տիկին :

ԿԼԷՈ. Սրիկայ , ա՛լ բաւ է որչափ որ ապրեցար :

(Դաշն ղ Լաբէ)

ՊՏԳ.Մ. Փախիմ ուրեմն : Ի՛նչ միտք ունիք , տիկին : Յանցանք ես չեմ գործած :

(Կը Դաշն)

ՇԱՐ. Բարի տիկին , ինքըզինքնուդ տէր եղէք : Մարդն անմեղ է :

ԿԼԷՈ. Կան անմեղներ որ կայծակին զարկուածէն չեն խուսափիր .

Թող Եգիպտոս լուծուի հալի Նեղոսի մէջ , և հեղհամբոյր

Արարածներ առնքը օձ ու իժ դառնան : Կանչէ նորէն

Սա վատ ըստոր՛ւկը , թէպէտ խելահարած , խածնելու չեմ

Զինքը ես : Օն , կանչէ՛ :

ՇԱՐ. Կը վախայ գալ :

ԿԼԷՈ. Վընաս չեմ

Ըներ իրեն .

(Դաշն էլ Դաշն)

Այս ձեռքերն ազնուութենէ կը թերանան

Որ կը զարնեն ինէ ստոր մէկ անձի 'մ' մինչդեռ ես

Ինքըս պատճա՛ռը տըւած եմ ինքըզինքիս *

(Կը Դաշն Դաշն և պարբարաբար)

Եկո՛ւր , պարոն :

Թէպէտ ուղիղ , բայց ոչ երբէք բարի է չար լուր բերել

Շնորհաւոր լուր մը հաղար բերանով տուր բայց թող գէշ լո՛ւրը

Ինքըզինքն յայտարարէ , երբ զգացուի :

ՊՏԳ.Մ. Պարտքըս ըրի :

ԿԼԷՈ. Ամուսնացած է ուրեմն :

*) Ըսել կ'ուզէ « թոյլ տալով որ ես Ահսոնիոսի համար ունեցած սիրոյս այս
աստիճան գերի դառնամ :

Իմ առածէս աւելի չե՛մ կրնար չիմա քեզ տանել
Եթէ նորէն այո՛ ըսես :

ՊՏԳ. Ամուսնացած է , տիկին .

ԿԼԵՈ. Տունըդ քանդեն աստուածներն , դեռ ատոր վրայ՝ ես յամառած :

ՊՏԳ. Սո՛ւտ խօսելու եմ , տիկին :

ԿԼԵՈ. Ո՛հ իցի՛ւ թէ սուտ խօսելիր

Եւ թող կէսն Եգիպտոսիս ջուրերու տակ ծածկուած ըլլար

Ու աւագան դարձած թեփո՛ւտ օձերու : Գնա՛ կորսուէ՛ .

Դէմքըդ նարկիզ եթէ նկարուած ունենայիր , ամենատգեղ

Պիտի ինծի երեւայիր :

ՊՏԳ. Ձեր բարձրութեան ներողութի՛ւնը

Կը հայցեմ :

ԿԼԵՈ. Ամուսնացած է ըսիր :

ՊՏԳ. Մի՛ բարկանաք

Որ չեմ ուզեր Ձեզ բարկացնել : Շատ անարգար կը թուի Ձեր իսկ

Ինձ ըսել տուածին համար պատժելը զիս : Ամուսնացած

Է Հոկտաւիոյ :

ԿԼԵՈ. Ո՛հ , ի՛նչպէս անոր յանցանքը քեզ սրիկայ

Մը կը դարձնէ , դուն որ հաստատ գիտցածըդ չես : Գընա՛ սղկէ :

Քու Հրոմէն հետըդ բերած վաճառքներըդ ամէնքն ալ

Սուղ են ինծի : Չեւքըդ մընա՛ն , ու անոնցմէ տունդ աւերի :

(Կը զէնի պարգումաւորը)

ՇԱՐ. Բարձր տիկին բարեհաճ , համբերութիւն :

ԿԼԵՈ. Անտոնիոս

Գոված ատենս , կեսարը վար դարկած եմ ես :

ՇԱՐ. Շատ հեղ , տիկին :

ԿԼԵՈ. Հիմա անոր հատուցումն է աս ինծի : Տա՛ր զիս հոսկէ :

Կը նուաղիմ , իռա՛ս , Շա՛րմիան : Բան չի կայ : Գնա սա մարդուն ,

Ալէքսա՛ս , ըսէ որ տայ տեղեկութիւն Հոկտաւիայի կերպարանքին ,

Տարիքին , բընութեանը վըրայ և դուրս չի ձգէ՛

Գոյնը մազին : Շուտ լուր բեր ինձ :

(Կը զէնի Ալէքսա՛ս)

Յաւիտեա՛ն թող երթայ .

Ո՛չ , չերթայ՝ — Շարմիան , թէպէտեւ ան մէկ կողմէն

Մեղուսայի մը պատկերն է , միւս կողմն ո՛հ Արէս մըն է* :

(Մարդիւն)

*) Ակնարկութիւն իմ ասեմներ աստ արածուած այն նկարներուն՝ որոնք զիսողը երբ մէկ կողմ մը կեցած նայէր , մէկ կերպ անձ մը կը ցուցնէին եւ երբ միւս կողմը կեցած նայէր , բոլորովին արբեր անձ կամ պատկեր կը ցուցնէին :

Պատուիրէ՛ Ալէքսասին լուր բերէ ինձ թէ հասակն

Ինչքան բարձր է : Մեղքըդիր զիս , Շա՛րմիան , բայց մի՛ խօսիր ինծի :

Իմ սենեակըս տար զիս , օ՛հ :

(Կը զէնի)

ՏԵՍԱՐԱՆ 2.

Միսեմոմի մօտ — Փողաձայն :

Կը մանեն Պոմպիլոս եւ Մենաս մէկ կողմէն ,

փողով եւ բմբուկով ուրիշ կողմէ՝ Կեսար , Անտոնիոս ,

Լեպիդոս , Մեկենաս , զօրքերով , զինուորական քայլով :

ՊՈՄ. Ձեր պատանդներն իմ քովս են , նոյնպէս ունիք դուք իմիններս ,

Եւ միասին պիտի խօսինք՝ պատերազմի չի ձեռնարկած :

ԿԵՍ. Շատ պատշաճ է որ խօսելու գանք մենք նա՛ն , և ճիշտ ատոր

Համար զրկած ենք նախապէս գրաւոր մեր մտադրութիւնն ,

Որ , եթէ վրան խորհած ես , գիտցուր մեզի թէ քու գծգոհ

Թուրըդ կապէ՞ պիտի իր տեղն ու ետ տանի Սիկիլիա

Բազում մատաղ հասակագեղ երիտասարդ որք այլապէս

Պիտի կորուստ երթան հոս :

ՊՈՄ. Ձեզ երեքնուդ միասին ,

Այս մեծատարր աշխարհիս միա՛կ աւագներուդ , աստուածներուն

Գլխաւոր գործիչներուդ կ'ըսեմ՝ ահա թէ չեմ գիտեր

Ինչո՞ւ հայրըս վրէժխնդրի կարօտ մընայ , մինչ ունի ան

Զաւակ մը ու բարեկամներ . քանի որ Յուլիոս Կեսար

Որ Փիլիպպի ազնիւ Բրուտոսն եկաւ խռովել ոգեղարձիկ ,

Հոն տեսա՛ւ իրեն համար Ձեր գուն գործելն : Ի՞նչ էր այն

Որ Կասիոսը գունատ դրդեց դաւի , ի՞նչ էր որ

Հանրամեծար , պատուաւոր Հռոմէացւոյն՝ Բրուտոսին

Միւս զինեալ ընկերներուն հետ միասին — ամէնքն՝ աղւոր

Ազատութեան սիրարկուններ — արիւնով ոռոգել տուաւ

Կապիտոլն , եթէ ոչ սա՛ որ կ'ուզէին թէ մէկ մարդ մը

Սոսկ մարդ մ'ըլլայ : Եւ ճիշտ ինձ ա՛ս սարքել տուաւ

Իմ տորմիղըս որուն բեռան տակ կը փրփրայ ծովը ցասկոտ ,

Որով միտքս էր պատուհասել ապախաղին որ չարակա՛մ

Հըռոմ թափեց ազնուակա՛ն հօրըս վըրայ :

ԿԵՍ.

ԱՆՏ.

Դուն չես կրնար մեզ , Պոմպէ՛ , ահաբեկել քու նաւերովդ :

Կը խօսինք հե՛տըդ ծովու վրայ . ցամաքի վրայ քաջ գիտես թէ

Քանիպատիկ աւելի ենք մենք քեներ :

Մի՛ այդքան շուտ :

ՊՈՄ.

Յամաքի վրայ

— Իրաւ ես — դուն աւելի ունիս ինչ հօրքս տունը
Զոր չես վճարած * : Բայց քանի որ կուկուկն իրեն չի շիներ տուն ,
Մէջը մնացիր ցորչափ կրնաս :

ԼԵՊ.

Շընորհ ըրէք մեզ ըսելու

— Զի այդ խօսքերն մեզ ներկայէն կը շեղեցնեն — թէ ի՞նչպէս
կ'ընդունիք մեր Ձեզ զրկած առաջարկներն :

ԿԵՍ.

Խնդիրն հոգ է :

ԱՆՏ.

Որոնց մի՛ հաճութիւն տաք աղաչուելով , այլ կշռելով
Ընդունուելու արժէքնին :

ԿԵՍ.

Եւ դեռ անոնց հետագան ,

եւ թէ ուզէք աւելի մեծ բաղդի ձգտիլ :

ՊՈՄ.

Կ'առաջարկէք

Դուք ինձի Սիկիլիան ու Սարտինիան , և ես պէտք է
Ծովը սրբեմ ծովահէնէ բոլորովին , յետոյ զրկեմ
Հում ցորենի այսքան չափեր . երբ այս միաբան որոշուի ,
Պիտի մեկնինք չի հերձառած մեր թրի բերան ու ետ տանինք
Մեր ասպարնէ՛րը չի գըծուած .

ԿԵՍ.

ԱՆՏ.

ԼԵՊ.

ՊՈՄ.

Այո՛ , ա՛տ է մեր առաջարկ :

Գիտցէ՛ք ուրեմն , ես հոս եկայ Ձեր առաջ Ձեր առաջարկն
Ընդունելու պատրաստ մի մարդ , բայց Անտոնիոս նեղարտութիւն
Տուաւ ինձ քիչ մը . թէպէտ ըսելս անոր գովեստն առնէ տանի ,
Պէտք է գիտնաք թէ երբ Կեսար ու Ձեր եղբայր կուուի էին ,
Ձեր մայրն եկաւ Սիկիլիա և ջերմ գըտաւ բարի գալուստն
Ու մտերմիկ :

ԱՆՏ.

Լըսած եմ ես ատ Պոմպէոս ու շատ պատրաստ

եմ իմ առաջ շնորհակալիքս յայտնելու զոր Ձեզ պարտիմ :

ՊՈՄ.

Տուէք ինձի ձեռքերնիդ : Չկարծեցի , պարոն , որ Ձեզ
Հանդիպիմ հոս :

ԱՆՏ.

Արեւելք անկողինները փափուկ են ,

Եւ Ձեզ պարտիմ շնորհակալիք որ զիս հոս կոչած եղաք

Մըտադրածէս կանխագոյն , զի շահաւոր ելայ ատով :

ԿԵՍ.

Վերջին անգամ Ձեզ տեսնելէս ի վեր Ձեր վրայ փոփոխում կայ :

* Մեծն Պոմպէոսի եւ Յուլիոս Կեսարի մէջ անագին ոգորումէն յետոյ՝ երբ առաջինը
Փարապիա վնասական պարտութիւնը կրեց , Կեսարի կուսակցութեան պաշկանողներէ շատեր
գրաւեցին հակառակ կուսակցութեան պաշկանողներու տուներ , եւ Մարկ Անտոնիոս տուն
կը որ առաջ մեծն Պոմպէի բնակութիւնն էր :

ՊՈՄ.

Կարելի է . սաչափն ըսեմ թէ չեմ գիտեր ի՞նչ հաշուենիշ
Դէմքիս վրայ կը խաղցընէ բաղդը դժնէ . սակայն երբէք
Ներսըս մուտ չի՛ պիտի գործէ որ սիրտս իրեն ծառայ ընէ :

ԼԵՊ.

Բարի դիպում :

ՊՈՄ.

Յուսամ այդպէս , Լե՛պիտոս : Այսպէս հիմա
Համաձայն ենք . կը հայցեմ որ մէջերնիս հաւանութեան
Դաշինքը գրի առնուի ու կընքուի :

ԿԵՍ.

Ասկէ ետք ա՛տ

Կայ ընելու :

ՊՈՄ.

Դեռ չի դատուած՝ ուրախ խնջոյք մենք պիտի տանք .
Իրարու , և վիճակով թէ ով առաջ պիտի սկսի :

ԱՆՏ.

Ես Պոմպէոս :

ՊՈՄ.

Ո՛չ , Անտոնիոս , վիճակ քաշէ , բայց սկիզբէն
Եւ կամ յետոյ , եգիպտական Ձեր փափկանուրբ խոհերութիւնն
Անունու յարգ պիտի ստանայ : Լըսած եմ թէ Յուլիոս Կեսար
Հացկերոյթով հոն միս կապեց :

ԱՆՏ.

Հատ բաներ էք դուք լըսեր :

ՊՈՄ.

Բարի մտքով ըսի , պարոն :

ԱՆՏ.

Ու անոր հետ բարի խօսք :

ՊՈՄ.

Գէթ ատ է իմ լսածըս :

Ու դեռ լըսած եմ նաեւ թէ Ապոլոգոր որ մը տարաւ . . .

ԷՆՈ.

Ալ բաւ է ատ , ըսենք տարաւ , լըմընայ :

ՊՈՄ.

Ի՛նչ , խնդրեմ :

ԷՆՈ.

Պաստառի մէջ թագուհի մը Կեսարին :

ՊՈՄ.

Կը ճանչնամ ես

Քեզ հիմա . ի՛նչպէս կ'երթաս , զօրական :

ԷՆՈ.

Լաւ և պէտք է

Որ լաւ ըլլամ , զի կը տեսնեմ չորս խնջոյքի պատրաստութիւն

Կը տեսնուի :

ՊՈՄ.

Տուր ինձ քու ձեռքըդ որ սեղմեմ . — երբէք չե՛մ

Ես քեզ ատած . — Տեսած եմ քու կուուիլըդ , երբ արի գնացքըդ

Իմ նախանձըս շարժած է :

ԷՆՈ.

Պարոն , երբէք Ձեր վրայ շատ սէր

Ձեմ ունեցած , բայց գոված եմ Ձեզ երբ դո՛ւք իմ ըսածէս

Տասն անգամ աւելիին արժանաւոր գտնուած էք :

ՊՈՄ.

Ախորժ կուգայ պարզութեամբ ինչ : Ան քեզ բընաւ գէշ չի վայլեր :

Յուանաւիս վրայ ամէնքնիդ կը հրաւիրեմ : Տեսաք , կ'երթաք

Դուք առջեւէն :

ԿԵՍ.

ԱՆՏ.

ԼԵՊ.

Դո՛ւք , պարոն , մեզի ճանքան ցուցուցէք :

ՊՈՄ.

Եկէք, օն :

(Կը Վիկին ահա՛ւր՝ Բայի Մէնսս — Էնթարթոս)

ՄԵՆ. (Մէնսսին) Բո՛ւ հայրդ, Պոմպէնո՛ս, երբէք ըրած չպիտի ըլլար այս դաշինքը : —

(Էնթարթոսին) Ես ու դուք տեսած ենք զիրար :

ԷՆՈ. Ծովու վրայ, կարծեմ :

ՄԵՆ. Այո, պարոն :

ԷՆՈ. Աղէկ գործ տեսաք ծովի վրայ,

ՄԵՆ. Եւ դուք ցամաքի վրայ :

ԷՆՈ. Ով զիս գովէ, ես ան գովելու պատրաստ եմ, թէպէտ ցամաքի վրայ ըրածս չկրնար ուրացուիլ :

ՄԵՆ. Եւ ոչ ալ ծովի վրայ իմ ըրածս :

ԷՆՈ. Այո՛, կա՛յ բան մը զոր կրնաք ուրանալ՝ նոյն իսկ ինքզինքնիդ ազատելու համար. մեծ աւազակ մը եղած էք ծովի վրայ :

ՄԵՆ. Եւ դուք ցամաքի վրայ :

ԷՆՈ. Ատ կէտին՝ կ'ուրանամ ցամաքի սպասս : Բայց տուէ՛ք ինծի Ձեր ձեռքը, Մենսս. եթէ մեր աչքերը իշխանութիւն ունենային, կրնային հիմա բռնել երկու աւազակներ որ կը համբուրուին :

ՄԵՆ. Ամէն մարդոց դէմքերը վստահելի են, ինչ որ ալ ըլլայ ձեռքերնին :

ԷՆՈ. Բայց երբէք չկայ աղւոր կին որ վստահելի դէմք ունենայ :

ՄԵՆ. Զուր բամբասանք չէ : Սիրտ կը գողնան :

ԷՆՈ. Հոս եկանք ձեզի հետ պատերազմելու :

ՄԵՆ. Իմ մասիս, կը ցաւիմ որ խմելու թափուեցաւ գործը : Պոմպէնոս այս օրս ծիծաղելով մը իր բաղդը ձեռքէ կը հանէ :

ԷՆՈ. Եւ եթէ ձեռքէն հանէ, ապահովաբար, արտասուելով չէ որ ետ կրնայ բերել նորէն :

ՄԵՆ. Ճիշդ ըսածնուդ պէս, պարոն : Ձէինք սպասեր հոս Մարկ Անտոնիոսի խնդրեմ, իրա՛ւ Կլեոպատրայի հետ ամուսնացած է :

ԷՆՈ. Կեսարի քոյրը Հոկտաւիա կը կոչուի :

ՄԵՆ. Ստոյգ է, պարոն. Կայիոս Մարկելլոսի կինն էր :

ԷՆՈ. Բայց հիմա Մարկոս Անտոնիոսի կինն է :

ՄԵՆ. Ի՞նչ, խնդրեմ :

ԷՆՈ. Ստոյգ է :

ՄԵՆ. Այն ժամանակ Կեսարն ու ան յաւիտեան կապուած են իրարու :

ԷՆՈ. Եթէ ես պարտաւոր ըլլայի գուշակութիւն ընելու այս միացումին վրայ, այդ կերպ չէի կանխատեսեր :

ՄԵՆ. Կարծեմ այդ խորհուրդին օգտի նկատումը աւելի գործ տեսաւ այդ ամուսնութեան մէջ քան թէ երկու կողմանց սէրը :

ԷՆՈ. Ես ալ այդպէս կը խորհիմ : Բայց պիտի տեսնէք, իրենց բարեկամութիւնը միասին կապել թուող կապանքը իսկ պիտի ըլլայ իրենց

բարեկամութեան խեղդիչը : Հոկտաւիան մաքուր, ցուրտ ու ծանր բարք ու վարք ունի :

ՄԵՆ. Ո՞վ չուզեր իր կընոջ այդպէս ըլլալը :

ԷՆՈ. Ան որ ինքը ատանկ չէ, այսինքն Մարկ Անտոնիոս : Անիկա նորէն իր Կեդիպտական սորված կերակուրին պիտի դիմէ, այն ժամանակ Հոկտաւիայի հառաչքները պիտի փչեն Կեսարին կրակը վառեն, և ինչպէս առաջ ըսի, ան որ իրենց բարեկամութեան ուժն է, անմիջական առիթը պիտի ըլլայ իրենց պառակտումին : Անտոնիոս գոհացում պիտի տայ իր սէրին հոն ուր է ան, հոս լոկ իր օգտին հետ ամուսնացաւ :

ՄԵՆ. Այդպէս կրնայ ալ պատահիլ : Եկէք, պարոն, կ'ելլէ՞ք նաւ : Կենաց մը ունիմ ձեզի :

ԷՆՈ. Պիտի ընդունիմ զայն, պարոն. վարժեցուցինք մեր կոկորդները եգիպտոս :

ՄԵՆ. Օ՛ն, երթանք :

ՏԵՍՐԱՆ Է.

Միսենոմ լեռան առջեւները — Պոմպէնոսի տոմիդին վրայ, նուագածուքիւն. կը մեկնեն երկու երեք ծառաներ սեղանով մը :

Ա. ԾԱՌԱՅ. Հոս պիտի ըլլան, մա՛րդ : Ոտքերնուն վրայ տնկուածնին արդէն խախուտցած է. պտըտիկ հով մը գետին պիտի կործանէ զիրենք :

Բ. ԾԱՌԱՅ. Լեպիտոսին երեսները կ'այրին :

Ա. ԾԱՌԱՅ. Մնացուկներ խմել տուեր են իրեն :

Բ. ԾԱՌԱՅ. Երբ իրար խմեն կատակաբով, «Ալ մ'ընէք» կը պողայ, անոնք իր աղաչանքին կը պառկեցնէ, ինքզինքն ալ՝ խմելիքին :

Ա. ԾԱՌԱՅ. Բայց ատ աւելի մեծ հակառակութիւն կը հանէ իր ու իր խեղքին մէջ :

Բ. ԾԱՌԱՅ. Բայց ատանկ կ'ըլլայ մեծ մարդերու ընկեր ըսուելով անուն ունենալը : Հա՛ ինծի օգուտ չունեցող եղէգ մը, հա՛ տապար մը որ չեմ կրնար վերցընել :

Ա. ԾԱՌԱՅ. Խոշոր ոլորտի մը մէջ մտցուիլ ու մէջը ջարժելը չտեսնուիլ կը նմանի աչք կենալիք տեղը ծակեր գտնուելու որոնք խեղճուկրակ կերպով անձրագ կը ձգեն ու կ'անձրկեն այտերը :

(Փողի վրայ եղանակ մը կը հնչեցնեն — կը մեկնեն Կեսար, Անտոնիոս, Լեպիտոս, Պոմպէնոս, Ագրիպպա, Մեկենաս, Էնոքստրոս, Մենաս, ուրիշ սպաներու հետ :)

ԱՆՏ. (Կէտաբէն) Այսպէս կ'ընեն. Նեղոսին ջրերն հոսումը կը չափեն
Բուրգին վըրայ աստիճան-նշաններէն. բարձրութենէն,
Ցածութենէն կամ միջինէն կը գիտնան թէ պարա՞րտ տարի
Պիտի ըլլայ թէ նուազ. որքան բարձրը Նեղոսն ուռի,
Այնքան առատ կը խոստանայ: Երբ կը քաշուի, սերմնացանն
Իր հատիկները տիղմին, սըկին վըրայ կը ցանէ
Ու շուտ մը հո՛ւնձը կ'առնէ:

ԼԵՊ. Տարօրինակ օձեր ունիք դուք հոնտեղ:

ԱՆՏ. Կայ, Լեպիտոս:

ԼԵՊ. Եգիպտոսի օձերնիդ տիղմերնէդ յառաջ կուգայ արեւուդ ազդե-
ցութեամբ. նոյնպէս կոկորդիլոսնիդ:

ԱՆՏ. Այդպէս են:

ՊՈՄ. Նստեցէք, ու գինի հոգ. Լեպիտոսի կենացը:

ԼԵՊ. Պէտք եղածին պէս աղէկ չեմ գտար, բայց բնաւ ետ չեմ մնար:

ԷՆՈ. Ոչ մինչև քնանալդ, մինչև ան ատեն շատ յառաջ գացած պիտի
ըլլաս վախեմ:

ԼԵՊ. Մ'ըսէք. ապահով ես լսած եմ որ Պաղոմեանց փրփուրքները (բուրգերը)
շատ պատուական բաներ են, ատոր ըսելիք չկայ, լսելըս լսած եմ:

ՄԵՆ. (Մէկտաբէն Պոմպէն) Պոմպէ. մէկ բառ:

ՊՈՄ. (Մէկ. Մէկտաբէն) Ահանջէս վար, ըսէ, ի՞նչ է:

ՄԵՆ. (Մէկ. Պոմպէն) Շատ կը խնդրեմ, ձրգէ աթո՛ղղ, ծովապետ, ու
լըսէ ինձ որ բառ մ'ըսեմ:

ՊՈՄ. (Մէկ. Մէկտաբէն) Համբերէ. մէկ պահեկէն: Այս գինին
Լեպիտոսի կենացն է:

ԼԵՊ. Ի՞նչ կերպ բան է կոկորդիլոսնիդ:

ԱՆՏ. Ձեւ մը ունի, պարոն, որ ճիշդ իր ձեւն է, ու որքան լայնութիւն ունի
ճիշդ ան լայնքն է, ճիշդ բարձր եղածին չափ է բարձրութիւնը,
ու կը շարժի իրեն յատուկ գործարաններովը, կ'ապրի իրեն առած
սնունդովը, ու կեանքի տարերքը անգամ մը որ իր մէջէն դուրս
եւլեն, կը հոգեփոխի:

ԼԵՊ. Ի՞նչ գոյն ունի:

ԱՆՏ. Ինք իր գոյնը:

ԼԵՊ. Տարօրինակ օձ է:

ԱՆՏ. Է՛ ա: Ու արցունքներն ալ թաց են:

ԿԵՍ. Այս նկարագրութիւնը պիտի գոհացնէ՞ զինքը:

ԱՆՏ. Պոմպէին իրեն նուիրած կենացներովը պէտք է գոհացնէ, եթէ
ոչ հեշտակեցիկին մեծն է:

ՊՈՄ. (Մէկ. Մէկտաբէն) Գնա կորիւր, պարոն, կորիւր: Խօսիլ ուղա՞ծդ է ատ նորէն:
Գընա ըրէ ըսածըս: Ո՛ւր է սպասած բաժակըս:

ՄԵՆ. (Մէկ. Պոմպէն) Հաւատարիմ ծառայութեանս սիրուն, եթէ կ'ուզես լըսել
եւ աթո՛ղղ:

ՊՈՄ. (Մէկ. Մէկտաբէն) Խենթեցեր ես դուն կարծեմ: Ի՞նչ կայ եղած
(Կ'եւլէ Գէլէն ու Վէլ Կոլէ Կէ Կոլէ)

ՄԵՆ. Ես միշտ Ձեր բաղդ ու վիճակին ջերմ հետեւող մ'եղած եմ

ՊՈՄ. Հաւատարիմ ծառայող մը եղած ես շատ: Ա՛ս է ինձի
Ըսելիքըդ: — Զուտ չեղէք, տեսրբ իմ:

ԱՆՏ. Այս մատնիչ
Աւաղուտէն, Լեպիտոս, հեռու կեցիր, կ'ընկուզիս:

ՄԵՆ. Կ'ուզե՞ս որ ողջ աշխարհի տէրն ըլլաս դուն,

ՊՈՄ. Ի՞նչ կ'ըսես:

ՄԵՆ. Կ'ուզե՞ս որ դուն ողջ աշխարհի տէրն ըլլաս: Երկրորդ անգամ
եղաւ աս:

ՊՈՄ. Ի՞նչպէս պիտի ըլլայ աս.

ՄԵՆ. Միայն բացուէ
Գաղափարին ու թէպէտ իմ աղքատ ըլլա՛լըս գիտես,
Ես ան մարդն եմ որ ողջ աշխարհը քեզ կրնամ պարգեւել:

ՊՈՄ. Աղէկ մը դուն արբա՞ծ ես:

ՄԵՆ. Ոչ, Պոմպէ, ես խընամով
Զգոյշ կեցայ խըմելէ: Դուն երկրաւոր Արամազդն ես,
Եթէ ըլլալ սիրտ ընես: Ինչ որ երկինք կը պարուրէ,
Կամ ովկիան ծայրափակէ, քուկդ է եթէ ուզես ստանալ.

ՊՈՄ. Ցոյց տուր ինձի թէ ի՞նչ կերպով,

ՄԵՆ. Այս երեք բաժանւորներն
Աշխարհիս, այս մրցակից պետերը քու նաւիդ մէջ են.
Թոյլ տուր կտրեմ պարանն ու՝ երբ բացն ելլենք մենք ծովուն
Սուրը զընենք կոկորդիլոսն: Քուկդ է ամէն ինչ որ հոգ է:
Ա՛հ պէտք է ատի ըրած ըլլայիր դուն, 'ւ ոչ թէ ինձի
Վրան խօսած: Իմ կողմէս աս՝ անգգամութիւն է գարշելի,
Իսկ քու կողմէդ՝ բարի ըսպաս պիտի ըլլար: Պէտք է գիտնաս,
Իմ շահըս չէ առաջնորդն իմ պատիւիս, պատիւս՝ անոր:
Գընա զըզմա՛ որ լեզուդ այդպէս մատնեց քու գործըդ.
Երբ գործուած ըլլար անյայտ, յետոյ ես զայն լաւ գործուած
Պիտ՝ գտնէի, բայց ես պարտիմ դատապարտել զայն հիմա:
Գաղթէ մտքէդ ու խըմէ:

ՄԵՆ. (Մէկտաբէն) Ասոր համար ալ չըպիտի
Բնաւ հետեւիմ քու նուաղած նըսեհիդ: Փնտրողն.
Ու չառնողն երբ անգամ մը ընձեռուի, ալ գտնելիք
Զուռի բընաւ:

ՊՈՄ. Կենացն է՛ աս Լեպիտոսին:

ԱՆՏ. Առէք տարէք

Զինքը ցամաք. Անոր տեղն ես կ'ընդունիմ ատ, Պոմպէոս :

ԷՆՈՒ. Աս, Մենաս, քու կենացդ է :

ՄԵՆ. Բարձի եկար, Էնորարր :

ՊՈՄ. Լեցուցէք մինչև բաժակը ծածկելի :

ԷՆՈՒ. Զօրաւոր մարդ մը, Մենաս :

ԱՆՏ. Ահա քեզի

(Յոյց տալով ուստի որ Լեզուսը կը գտնուի)

ՄԵՆ. Ինչո՞ւ :

ԷՆՈՒ. Մա'րդ, չե՞ս տեսներ, աշխարհիս երրորդ մասն ան կը տանի :

ԵՆ. Ուրեմն երրորդ մասն արբած է, իցի՛ւ ամբողջն ատանկ ըլլար

Որ հարթ երթար անիւի վրայ :

ԷՆՈՒ. Դուն ալ խմէ. անիւ շատցուր :

ՄԵՆ. Օ՛ն :

ՊՈՄ. Աղէքսանդրեան խրախճան չեղաւ դեռ ասիկա :

ԱՆՏ. Կը հասուննայ : Ամանները բերէք հօ՛ւ. Կեսարի՛ն

ԷՆՈՒ. Է այս բաժակ :

ԱՆՏ. Աղէկ կ'ըլլար զանց ընէի : Հրէշային

Աշխատանք է աս, գինի զրկել ըզեղս որ լուացուի

Ու աւելի գայն պղտորել :

ԱՆՏ. Ժամանակին զաւակն եղիր,

ԷՆՈՒ. Տէ՛րը եղիր. պատասխանս է իմ ատոր : Բայց աւելի

Կ'ընտրեմ չորս օր՝ ամէն խմելէ կտրուիլ քան մէկին մէջ

Այսքան խրմել :

ԷՆՈՒ. (Անտիպոսին) Է՛հ քաջարի իմ կայսրըս : Հիմա պարե՞նք

Եզիպոսի բարոսական պարերն ու մեր գինարբո՛ւքը

Տօնենք մեծահանգէս :

ՊՈՄ. Տեսնենք ատի, բարի զինուոր :

ԱՆՏ. Եկէք ամենքս իրարու ձեռք միացնենք, մինչև որ

Յաղթող գինին զգացումն խորատուգէ գիրգ ու փափուկ

Լէթէի մէջ :

ԷՆՈՒ. Ամենքդ միացուցէք ձեռքերնիդ .

Բարձրաձայն նուագներով մեր ականջները կոծեցէք

Մինչ ես ձեր տեղը դնեմ ձեզ, յետոյ տըղան պիտի երգէ .

Իւրաքանչիւր մարդ ատենին պէտք է յանկերգը գողայ

Այնքան բարձր որքան ներեն իրեն կողմը հուժկու :

(Նուագաւորներն, Էմբարբոս յետոյ յետի Բացաւորը կը տեղաւորէ շէրերն)

Ե Ր Գ

Եկուր ով դուն որ թատուկի իշխան միակ,
Գիրուկ Բաքոս մանր աչքերովդ կարմրորակ .
Տակառներով մէջ մեր հոգեր թող ընկղմին ,

Խաղողներովդ պըսակ կապուի մեր՝ գլխին .
Խըմցուր մեզի մինչեւ աշխարհք դառնայ չորս գին
Խըմցուր մեզի մինչեւ աշխարհք դառնայ չորս գին :

ԿԵՍ. Ի՞նչ կ'ուզէք դեռ աւելի : Գիշեր բարի, Պոմպէոս.

Եղբայր բարի, խնդրեմ ձենէ դադրեցնել ալ ասի ,
Մեր ունեցած ծանր գործին հետ հաշտ չէ այս մեր ընթացքը
Թեթեւ : Ազնիւ տեաք, ալ բաժնուինք : Կը տեսնէք որ
Մեր երեսներն այրել տուինք, նոյն իսկ ուժեղ Էնորարրոս
Գինին չափ ուժով չէ, ու իմ լեզուս իսկ իր խօսածը
Կը մանրէ . այլանգակ այս զառածանքն ամէնքս ալ
Խայտառակ ըրաւ գրէթէ : Ալ խօսքի ի՛նչ պէտք կը մընայ :
Գիշեր բարի : Ազնիւրդ իմ Անտոնիոս, ձեռքդ տուր :
Ցամաքի վրայ պիտի ես Ձեր փորձն ընեմ :

ՊՈՄ. Ու անշուշտ

ԱՆՏ. Պիտի ընէք, պարոն, տուէք Ձեր ձեռքն ինձ :

ՊՈՄ. Ով Անտոնիոս,

Հօրըս տունն էք գրաւած — բայց ալ ի՛նչ պէտք — բարեկամ ենք
Եկէք օն իջնենք նաւակ :

ԷՆՈՒ. Զգոյշ եղիք որ չիյնաք :

(Կը Բեյնի տէնք Էմբարբոսէ և Մենասէ շտա)

Մենաս, ցամաք պիտի չեւլեմ :

ՊՈՄ. Ո՛չ, մ'եւլեմ. Խուցըս եկուր .

ՄԵՆ. Սա թմբուկները, սա փողերն, սրինգներն ո՛ւր են մընացեր :

Թող Պոսիդոն իր ականջով լըսէ ո՛րքան մենք բարձրագոյ
Երթաք բարով կը մաղթենք այս մեծ աւա՛գ անձերուն .
Հնչեցուցէք, գետինն անցնիք, հնչումնիդ դուրս հանեցէք օն :

(Փողային, Էմբարբոս)

ԷՆՈՒ. Հո՛ւ կ'ըսէ ան . քեզի է աս գլխարկը :

ՄԵՆ. Հո՛ւ : Ազնիւ ըսպայ, Եկուր օ՛ն :

(Կը Բեյն)

ԱՐԱՐՈՒԱԾ Գ.

ՏԵՍԱՐԱՆ Ա.

Սուրբոյ մէջ դագոս մը :

Կը մտնէ Վեցօղիոս, որպէս յաղթանակով, հետք Սիլիոս
եւ ուրիշ Հռոմայեցիներ, սպաններ ու զինուորներ .
Բակուրի մեռած մարմինը իր առջեւէն տարուելով :

Եւն. Հիմա, Պարթև' նետաձիգ, դո՛ւն զարնըւեցար, ու ժպտող ըս'դդը
Հիմա կըրաստոսի մահուանը զի'ս վըրիժառուն
Կը կարգէ : Թագաւորին որդւոյն մարմինը բանակին
Առջին կրեցէք : Գու Բակուրը Հատուցում ա'ս կուտայ, Հըրո'տ,
Կըրաստոսի փոխարէն :

ՍԻԼ. Քաջագնի՛ւ Վենտիգիոս,
Մինչ սուրըդ զե՛ս ջերմ է Պարթև արիւնով, Հետապնդէ՛
Փախստական Պարթևներուն, մարակ ի կուշտ աշտանակէ՛
Մարաստան, Միջագետք, ու համայն ապաստաններն
Ուր պարտեալներն ապաւենի կը փախչին, որպէսզի մե՛ծ
Զօրագետը Անտոնիոս յաղթական կառք քեզ հեծցընէ
Ու պըսակներ գլուխըդ զնէ :

ՎԵՆ. Բաւական է ինչ որ ըրի : Ըստորագաս մը, լա՛ւ գիտէ,
Կրնայ կարի՛ մեծ գործ գործել. զի աս գիտցիր, ով Սիլիոս,
Լաւագոյն է զանց ընել գործ, քան մեր գործքով չափազանց բարձր
Անուն ստանալ, երբ հեռո՛ւն է տէրն որուն կը ծառայենք :
Կեսարն ու Անտոնիոս միշտ աւելի վաստակած են
Տեղակալի միջոցաւ քա՛ն անձամբ անձին . Սոսիոս՝ ան
Որ իմ տեղս էր Սուրբոյ մէջ, իր ենթասպան՝ արագ համբաւ
Կուտելուն, զոր վայրկեանէ վայրկեան փառքով կը ստանար,
Ինկաւ շնորհ : Ով որ մարտի մէջ իր պետէն աւելի աւելի գործ
Կը տեսնէ, իր պետին պէտը կը դառնայ, և զօրակա՛նը
Իր բընիկ յատկութեամբն իսկ փառատենէ՛ յաւէտ կ'ընտրէ
Կորուստ քան շահ որ կըսպաննայ զինքն ըստուերել : Աւելի գործ
Կրնամ տեսնել Անտոնիոսի օգտին համար, բայց ատ կրնայ
Զինք վշտացնել, և պէտք է ջանքըս՝ արդիւնքըս զո՛հ երթայ
Իր վշտացման :

ՍԻԼ.

Վենտիգիոս, դուն ունիս ան առանց որու
Զօրականն ու իր թուրն հաղիւ կրնան զանազանուիլ
Իրարմէ : Պիտի գրե՛ս Անտոնիոսին :

ՎԵՆ.

Խոնարհաբար
Պիտի իրեն իմաց տամ թէ ի՛նչ արդիւնքներ մենք ստացանք
Իր անունով, պատերազմի այդ մոգական կոչումով . թէ ի՛նչպէս
Իր գրօշներով ու լաւ վճարուած զօրքերով պատերազմի
Գաշտէն վտած դուրս վանեցինք Պարթևական դեռ անյաղթ
Այրուծին :

ՍԻԼ.

Ո՛ւր է հիմա :

ՎԵՆ.

Աթէնք երթալ կը մտադրէ :
Ուր, որքան փոյթ ճկւով թոյլ տայ բեռը զոր մեզ հետ կը տանինք
Իր առաջ պիտի ելլենք : Յառաջ, երթա՛նք :
(ԿԸ ԴԻՆԷ)

ՏԵՍԱՐԱՆ Բ.

Հռոմ — Նախասենեակ մը Կեսարի տան մէջ :

ԱԳՐ. Ի՛նչ, զատուեցա՞ն եղբայրներն իրարմէ :
ԷՆՈ. Գործերնին լմեցուցին Պոմպէի հետ. ան գընաց,
Իսկ միւս երեքը կնիք դնելու վըրայ են : Հոկտաւիա
Կուլայ Հռոմէ մեկնելուն : Կեսար տրտում է, Լեպիտոս՝
Պոմպէի խրախճանէն ի վեր, ինչպէս կ'ըսէ Մենաս
Գլխի պտուտէ կը նեղուի :

ԱԳՐ. Ան վեհոգի Լեպիտոս է :
ԷՆՈ. Խիստ չքնաղ մարդ : Ո՛հ ինչքա՛ն սէր ունի ան Կեսարի վրայ :
ԱԳՐ. Բայց ինչքա՛ն սիրով ան Մարկ-Անտոնիոսը կը պաշտէ :
ԷՆՈ. Կեսար : Իրա՛ւ, Արամա՛ղզն է ան մարդոց :
ԱԳՐ. Հապա ի՛նչ է Անտոնիոս : Աստուա՛ծն Արամաղգի
ԷՆՈ. Կեսարի՛ վրայ էր խօսքըդ : Ա՛հ արարածն այդ անըման
ԱԳՐ. Ո՛վ Անտոնիոս, ով հազարան թռչունըդ դու Արարիոյ :
ԷՆՈ. Գուն Կեսարն ուղեւ գովել, ըսէ Կեսար, ալ ամ բաւ է :
ԱԳՐ. Իրա՛ւ, երկուքն ալ անուշեց պատուական գովեստներով :
ԷՆՈ. Բայց Կեսարն աւելի շատ կը սիրէ : Սակայն դարձեալ
Անտոնիոսը կը սիրէ : Ո՛հ խեղ, միտք՝ լեզու, հաշիւ,
Գրող, երգող, բանաստեղծ չի՛ կրնար խորհիլ խօսիլ, ցոյց տալ
Գրել, երգել, քերթել ոգել, ո՛հ իր սէ՛րն առ Անտոնիոս :

Բայց գալով Կեսարի, ծունկի եկէք, ծունկի եկէք,
Ու հիացէք:

ԱԳՐ. Երկուքն ալ կը սիրէ:

ԷՆՈ. Իր թեւերն
Են անոնք, ու ինք բըզէ՛ղը անոնց: (Ներսէս Ժողայան) Ասի կոչն է
Ձի հեծնելու: Մնաս բարով, ազնիւըդ իմ Ագրիպպա
ԱԳՐ. Բարի բաղդ, քաջ զօրական, և բարի երթ

(Կը մտնեն Կեսար, Անտոնիոս, Լեպիդոս և Հոկոստիոս)

ԱՆՏ. Ասկէ անդին աւելորդ է:

ԿԵՍ. Իմ անձիս մէկ մեծ մասն ինէ կ'աւնէք կը տանիք: Լաւ վարուեցէք
Անոր հետ: Քոյր, արդեամբ ցոյց տուր ինքըզինքըդ այնպիսի կին
Ինչպէս միտքըս քեզ կը նկարէ, և ինչպէս ամենէն լայն
Իմ երաշխիքս պէտք է փորձովդ իրաւանայ: Մեծահոգի
Անտոնիոս, թոյլ մի տար որ լաւութեան այն հրաշակերան
Որ երկուքնուս մէջ դրուեցաւ՝ իբրը շաղախ մեր սէրը պինդ
Բռնելով զայն ամրակուռ պահելու, վէ՛մ մը դառնայ
Անոր ամբողջ քարկոծող, զի լաւագոյն կրնայինք մենք
Սիրել առանց այս միջնորդին, եթէ երկու կողմէ ասի
Գուրգուրանքով նայուելու չէ:

ԱՆՏ. Մի՛ թշնամանք ընէք ինձ
Ձեր կասկածով:

ԿԵՍ. Ըսած եղայ:

ԱՆՏ. Թէև ատոր մէջ մեծ հոգ
Դուք ցոյց կուտաք, ամենափոքրը պատճառ չի՛ պիտի գտնէք
Ձեր երկնչել թուածին: Այսպէս ուրեմն, աստուածներն ո՛ղջ
Պահեն Ձեզ, և Ձեր մտքին խորհուրդներուն ծառայեցնեն
Հռոմայեցու սիրտերը. Հո՛ս մենք կը զատուինք իրարմէ
ԿԵՍ. Երթաս բարո՛վ, շա՛տ սիրելի իմ քոյրըս, երթաս բարո՛վ
Տարերք համայն ազնիւ ըլլան քեզ, ու սիրտըդ հանգիստ պահեն.
Երթաս բարո՛վ:

ՀՈԿՏ. Ազնուակա՛ն եղբայրըս:

ԱՆՏ. Ապրիլն է աչքերուն մէջ. սիրոյ գարունն է ատի
Ու այս արցունք՝ տարափներն են զայն բերող: Զուարթ եղիք:

ՀՈԿՏ. Ահանջէ՛դ վար պիտի բսեմ...

ԱՆՏ. Լեզուն սրտին չի հնազանդիր, ոչ ալ իր սիրտ կրնայ լեզուին
Իմաց տալ. կարապին աղուափափուկ փետուրն է
Որ ջուրերուն լի աճումին՝ ուռած երե՛սը կը կենայ
Ու ո՛չ մէկ կողմ՝ կը հակի:

ԷՆՈ. Կեսար արցունք պիտի թափէ՞:

ԱԳՐ. Ստուեր մը կայ դէմքին վըրայ:

ԷՆՈ. Իր յարգը ատ պիտի կոտրէր,
Եթէ ձի մը եղած ըլլար, նոյն բանն է, երբ մարդ մ'է ան:

ԱԳՐ. Ի՞նչ պատճառով, Էնորարբոս: Երբ Անտոնիոս մեռած գտաւ
Յուլիոս Կեսարն, մոնչելու պէս գրէթէ լաց կոծ ըրաւ,
Եւ արտասուեց երբ Բրուտո՛սը սպաննուած գտաւ ան:

ԷՆՈ. Ատ տարին, իրա՛ւ, պաղէ մը կը նեղուէր: Իր կամաւ
Խորտակածին վրայ ի՛նք այնքան, հաւատա՛, կ'ողբար որ
Ես ալ սկսայ արտասուել:

ԿԵՍ. Ո՛չ, իմ անուշ Հոկոստիոս,
Պիտի անվրէպ լուրըս առնես, ժամանակն այնքան սրընթաց
Պիտի չերթայ որ ք-ւ վըրադ խորհելս անցնի:

ԱՆՏ. Օն, պարոն, օ՛ն,
Պատրաստ եմ Ձեզ հետ մրցել իմ սիրոյս զօրութեան մէջ,
Տեսէք, հո՛ս Ձեզ ունիմ, այսպէս ահա կը ձգեմ երթաք
Ու կը յանձնեմ աստուածներուն:

ԿԵՍ. Երթաս բարո՛վ, գոհ զուարթ ըլլաս

ԼԵՊ. Թող աստղերուն թիւը բոլոր լոյս արձակէ քու աղւոր
Ճանապարհիդ:

ԿԵՍ. Երթաս բարով, երթաս բարով (Համբուրելով Հոկոստիոսն)
ԱՆՏ. Մնաք բարով:

(Փռլայան — Կը Դիմէ)

ՏԵՍԱՐԱՆ Գ.

Աղեփաւորիա, սենեակ մը պալատին մէջ
Կը մտնեն Կլեոպատրա, Շարմիստ, Իռաա ու Ալեքսան:

ԿԼԷՈ. Մարդը ո՞ւր է:

ԱԼԷՔ. Կէս սարսափած կը քաշուի գալ:
ԿԼԷՈ. Օ՛ն, օ՛ն, պարոն

Եկուր հոս:

(Կը մտնէ պառփամաքէր)

ԱԼԷՔ. Վեհափառ Տիկին բարի, Հերովդէս
Հրէաստանի աղքատ չի՛ համարձակիր նայիլ Ձեր վրայ
Բայց միայն Ձեր բարեհաճ մէկ ատենին:

ԿԼԷՈ՛
Պիտի գըլո՛ւխը ուզեմ: Բայց ի՞նչպէս, երբ գացած է
Անտոնիոս որուն ձեռքով ատ կրնայի հրամայել:
Մօտ եկուր:
ՊՏԳ. Վեհափառ Տիկին բարի...
ԿԼԷՈ. Հոկտաւիան
Դիտեցի՞ր:
ՊՏԳ. Այո՛, ահա թագուհի
ԿԼԷՈ. Ո՛ւր
ՊՏԳ. Տիկին,
Հըռուսի մէջ դէմքին շիտակ նայեցայ, և տեսայ զինք
Երբ եղբօրն ու Անտոնիոսի մէջտեղ զինք կը տանէին:
ԿԼԷՈ. Հասակը բարձր է ինծի չափ:
ՊՏԳ. Ո՛չ, տիկին, չէ:
ԿԼԷՈ. Իրեն խօսի՛լը
Լըսեցի՞ր: Բարձր ու սո՛ւր է իր խօսուածքը թէ ոչ մեղմ:
ՊՏԳ. Տիկին, խօսի՛լը լըսեցի: Յած ձայն ունի:
ԿԼԷՈ. Այնքան աղէկ
2է ատիկա: Ան չկրնար ասորո՞ք զգալ իրմէ երկար:
ՀԱՐ. Ախորժ զգա՛լ անկէ, Իսի՛ս, կարելի՞ բան է ատիկա:
ԿԼԷՈ. Իմ ալ կարծիքս է ատիկա, Շա՛րմիան: Լեզու չունի
Ոչ ալ հասակ: Ի՞նչ վեհափառ կայ գնացքին մէջ: Միտքըդ բեր՝
Եթէ երբէք վեհաշուք շնորհք տեսած ես:
ՊՏԳ. Կը սողայ,
Իր շարժումն ու իր կացք նոյնն են գրեթէ. իր երեւոյթը
Մարմին մ'է քան կեանք՝ հոգի, արձան մը քան
Հնչող էակ:
ԿԼԷՈ. Ստոյգ է ատ:
ՊՏԳ. Եթէ ոչ՝ ա՛նք չունիմ դիտող:
ՀԱՐ. Երեք հոգի իրմէ աղէկ դիտող չկայ Եգիպտոս:
ԿԼԷՈ. Շատ բանգէտ է, կը տեսնեմ: — Դեռ անոր վրայ բան չտեսանք
Մարդը լաւ դատում ունի:
ՀԱՐ. Պատուակա՛ն:
ԿԼԷՈ. Ինչդեմ, տարի՛քը
Գուշակէ:
ՊՏԳ. Այրի մըն է նէ, տիկին...
ԿԼԷՈ. Մտիկ բրէ:
ՊՏԳ. Եւ կը կարծեմ, երեսուն մը պիտի ըլլայ:
ԿԼԷՈ. Իր դէմքը միտքըդ պահած ես: Երկայն է ան թէ կըլոր:

ՊՏԳ. Կըլոր՝ նոյն իսկ պակասաւոր դատուելու չափ:
ԿԼԷՈ. Եւ մեծ մասամբ՝ պակասամիտ կ'ըլլան ատ կերպ եղողներն:
Մազն ի՞նչ գոյն է:
ՊՏԳ. Հագանակի գոյն, տիկին, և իր ճակատ
Յած որքան որ կարելի է:
ԿԼԷՈ. Առ քեզ ոսկի: Գէշի մ'առներ
Իմ առջի խստութիւնըս: Քեզ նորէն ետ ղրկելու
Գործ պիտի տամ: Քեզ գործի խիստ յարմար գըտայ: Գնա՛, պատրաստ
Ըրէ ինքզինքդ: Նամակներնիս պատրաստուած են:
(ԿԼԷՈ՛՝ պարտաւորը)
ՀԱՐ. Հնորհքով մարդ է:
ԿԼԷՈ. Իրաւ անանկ, շատ կը զղջամ որ զինքն այնքան չարհրկեցի:
Դո՛ւն ըսէ, ասոր խօսքին եթէ նայինք, ուրեմն ատ
Արարածն անանկ մեծ բան մը չէ եղեր:
ՀԱՐ. Ոչինչ, տիկին:
ԿԼԷՈ. Մարդը տեսած է եղեր վեհափառ շնորհք, և պէ՛տք
է որ գիտնայ:
ՀԱՐ. Տեսած վեհափառ շնորհք: Եթէ չէ,
Իսիս մեզի ողորմի: Ու ջեզ այսքա՛ն ծառայած
Ըլլալէ ետք:
ԿԼԷՈ. Դեռ մէկ բան մ'ալ ունիմ իրեն հարցնելու,
Ազնի՛ւ Շարմիան: Բայց հոգ չէ: Դուն ետքը ան ինծի բեր
Գիր գրելու նստած տեղըս: Կարելի է, աղէկի է
Ամէն բան:
ՀԱՐ. Կ'ապահովցնեմ ձեզ, տիկին:
(ԿԼԷՈ՛)

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն Դ.

Անտոնիոսի օտն մէջ սենեակ մը.
Կը մօտեն Անտոնիոս ու Հոկտաւիա:

ԱՆՏ. Ո՛չ, ո՛չ, Հոկտաւիա, ոչ միայն ատ — ատ չքմեղել
Կրնար ըլլալ, ատ ու ատանկ դեռ հաղարներ — բայց նոր մարտեր
Մըղեր է Պոմպէի դէմ, կըտակն ըրեր ու կարգացեր
Է հանրութեան ականջին: Թեթեւ մը միայն խօսեր է վրաս:
Երբ առ հարկի՝ ձեռքէն չէր դար ինծի պատուող խօսք չընծայել,
Ցուրտ ու թոյլ արտայայտեր, նեղ ու կըճատ չափով տուեր,
Երբ շատ որոշ սագրանք իրեն ըլլուեր է, չէ ըրեր բնա՛ւ

Մըտադրութիւն, կամ կէս բերնով լոկ կատարեր:

ՀՈՒՏ.

Ո՛վ իմ բարի

Իշխանըս, մի՛ հաւատար ամէն բանի, և կամ եթէ
Հաւատալու ես, մի՛ ամենուն կըքոտիր: Եթէ յայտ գայ
Այս պառակտում, երբէք ինէ դժբաղդ տիկին պիտի մէջտեղ
կեցած չըլլայ, երկու կողման համար ալ աղօթք ընող:
Վերէն բարի աստուածներն իմ վրաս հիմա պիտի խնդան,
Երբ աղօթեմ «Ո՛հ պահպանէ իմ ամուսինս ու իշխանըս»,
Յետոյ ջնջեմ իմ այդ աղօթքըս գոչելով նոյնքան բարձր
«Ո՛հ պահպանէ իմ եղբայրըս»: Այլըս յաջող, եղբայրս յաջող.
Այս՝ աղօթեմ է ու աղօթքն աւրել ջնջել: Այս երկու
Ծայրերուն մէջ բնաւ չկայ միջին ծանբայ:

ԱՆՏ.

Հեզ Հոկտաւիա,

Թող քու սրտիդ լաւագոյն սէրն ընծանայ այն կէտին
Որ լաւագոյն պահպանն է քու սիրոյդ: Եթէ ես
Իմ պատիւըս կորսնցնեմ, ինքըզինքըս կը կորսնցնեմ,
Լաւ էր որ քո՛ւկըդ չըլլայի, քան քուկդ այդպէս ճիւղակոտոր:
Բայց ինչպէս որ խնդրեցիր, դո՛ւն ինքըդ մեր մէջ պիտի երթաս
Միջնորդելու: Նոյն միջոցին, տիկին, այնպէս պատերազմի
Ես կազմութիւն պիտի տեսնեմ որ քու եղբորդ ստուեր բերէ:
Ճեպէ՛ ժրագոյն քու փութովդ: Այդ կերպով բաղձանքներուդ
Կը հասնիս:

ՀՈՒՏ.

Շնորհակալ եմ իշխանիս: Զօրութեանց

Արամազդ զիս տըկարըս, խի՛ստ տըկարըս Ձեր հաշտարա՛րը
Ընէ: Ձեր երկուքին մէջ մարտնչմունք այն կերպ կըլլան
Որպէս թէ աշխարհ ձեզքուէ՛ր, ու սպաննուած մարդոց դիակունք
Փեռեկումին կըցող մաճոյց ըլլային:

ԱՆՏ.

Երբ յայտնի

Տեսնես դուն թէ ո՞ր կողմն աս ըսկաւ, աս կո՛ղմ
Քու տհաճութիւնըդ դարձուր, զի չեն կրնար մեր յանցանքներն
Այն աստիճան հաւտար ըլլալ որ քու սէրըդ հաւասար
Հակամար անոնց հետ շարժի: Քու մեկնումիդ պէտքն հոգա
Քու ուզած ուղեկիցներդ ընտրէ, և քու սրտէդ
Ինչ ծախք որ գայ, հրաման ըրէ:

(ԿԸ ԴԷՆԷ)

ՏԵՍԱՐԱՆ Ե.

Նոյնեղ ուրիշ սեմեակ մը, կը մանեն Էնքարբոս
Եւ Յրոս. իրարու հանդիպելով:

ԷՆՈ. Ի՞նչ կայ չկայ, ընկեր երոս:

ԵՐ. Տարօրինակ լուր կայ եկած, պարոն,

ԷՆ. Ինչ կայ, մա՛րդ:

ԵՐ. Կեսար ու Լեպիտոս Պոմպէոսի դէմ մարտեր մղեր են:

ԷՆ. Ատ հինցաւ, ի՞նչ է արդիւնքը:

ԵՐ. Կեսար Պոմպէոսի դէմ պատերազմներուն մէջ զանի գործածելէ ետքը,
կ'ելլէ կը զլանայ իրեն ընկերակցութիւն, թոյլ չտար իրեն պատե-
րազմին փառքին մէջ բաժին ունենալ, ու ասկէ անդին անցնելով,
ամբաստանութիւն կը բերէ իրեն դէմ նախօրոք Պոմպէոսին ուղղած
նամակները, նոյն իսկ իր գատախաղութեան ուժով կը բռնէ զան,
ու այսպէս խեղճ երրորդը ծախէ է, մինչև մահը գայ արգելանքն
արձակէ:

ԷՆ. Ուրեմն հիմա, ո՛վ աշխարհ, զոյգ մը միայն ունիս քեզ տէր:

Ո՛չ աւելի, և թէպէտ երկուքին մէջ նետես բոլոր

Կերն որ ունիս, մէկն անոնց պիտի ջաղխէ միւսն: Ո՛ւր է

Անտոնիոս:

ԵՐ. Պարտէզին մէջ ժուռ կուգայ. սա՛ կերպ,

Ու իր առջին ելած շիւղն ոտքով կը հրէ, կը պոռայ

Անխե՛ւք Լեպիտոս, ու Պոմպէոսն սպաննող

Իր սպային վիզը կտրել կըսպառնայ.

ԷՆ. Մեր մեծ տորմի՛ղը

Սարքուած կազմ պատրաստ է:

ԵՐ. Դէպ' իտալիա, և Կեսար.

Ուրիշ բան կայ, Գոմես, իշխանըս քեզ հիմա՛ տեսնել կ'ուզէ:

Լուրըս վերջն ալ կրնայի տալ:

ԷՆ. Մեծ բան մը չի՛ պիտի ըլլայ,

Բայց հոգ չէ: Տար զիս ո՞ն Անտոնիոսին:

ԵՐ. Եկուր, պարոն:

(ԿԸ ԴԷՆԷ)

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն 2.

Հռոմ — Կեսարի օտն մէջ սենեակ մը .
Կը մսնեն Կեսար . Ագրիպպա եւ Մեկեմաս :

ԿԵՍ. Քամահրեւով մեծ Հրուճն ան այս ամէնն ըրեր է ,
Ու աւելին . Աղէքսանդրիա իր վարմունքին կերպն աս է ,
Հրապարակին մէջ արծըթէ տախտի մը վրայ Կլեոպատրան
Ու ինք ոսկի աթոռներու վրայ գահակալ , հանրութեան մէջ
Բազմեր են : Անոր ոտքին , Կեսարիոն նստեր է .
Իմ մօրեղբօ՛րըս որդին անուանածնին , ու բոլոր տոհմն
Այն ապօրէն զոր տափանքնին աշխարհ բերած է անկէ վերջ :
Եգիպտոսի տէրութիւնն անոր տուեր է , Ստորին
Սուրիոյ , Կիպրոսի ու Լիւգիոյ միահեծան
Թագուհին ըրեր է զնէ :

ՄԵԿ. Հանրութեան աչքին առաջ :

ԿԵՍ. Հանրային ասպարէզին մէջ ուր մարդանք կը կատարուին .
Իր զաւակներն հոն հռչակեր շահնշահներ . մեծ Մարաստան ,
Պարթևաստան ու Հայաստան Աղէքսանդրին պարգևեր է ,
Պաղովմէոսին բաժին հաներ Կիլիկիա , Սուրիա
Ու Փիւնիկէ : Այդ օրը նէ նըման Իսիս գիցուհիին
Զգեստաւորած կ'երևնայ , ու յաճախ ա՛յդ կերպարանքով
Առաջ ալ , ինչպէս լուր կայ , ունկնդրութիւն տուեր է :

ՄԵԿ. Թող այդպէս տեղեկութիւն հաղորդուի Հռոմ :

ԱԳՐ. Արոնք արդէն

Զանձրացած իր խրոխտանքէն , իրենց բարի համարումն
Իր վըրայէն պիտի վերցնեն :

ԿԵՍ. Ժողովուրդն աս գիտէ արդէն ,
Ու հիմա ստացած է իր գրութիւնն ամբաստան :

ԱԳՐ. Զո՛վ կ'ելլէ ամբաստանել :

ԿԵՍ. Գոմպէոսէն Սիկիլիան աւար առած ըլլալով
Մաս իրեն չե՛նք տուած կղզիէն , յետոյ կ'ըսէ , քանի մը նաւ
Որ ինձ փոխ տուա՛ւ ետ չէ ստացած , և վերջապէս կը բորբոքի
Որ Լեպիտոս եռապետի իր կարգէն վա՛ր առնուած ըլլայ ,
Ու ատկէ զատ , թէ մենք մեզի կը պահենք անոր հարկն
Ու հասն ամբողջ :

ԱԳՐ. Տալ , տէր իմ :
Պէտք է ասոր դէմ պատասխանը

ԿԵՍ. Ատի եղած է արդէն ու՛ պատգամաւորը
Գացած : Ըսի իրեն թէ Լեպիտոս շատ անողորմ
Մարդ էր դարձեր , թէ իր բարձր իշխանութիւնը չարաչար
Կը գործածէր ու արժանի էր փոխուելու . իմ նըւաճած
Երկրիս գալով , ես իրեն մաս կը շընորհեմ , բայց այն ատեն ,
Նոյնն իրմէ ե՛ս կը պահանջեմ , Հայաստանի մէջ ու իր միւս
Իւրացուցած աշխարհներուն :

ՄԵԿ. Ատոր երբէք չընեն զիջում :

ԿԵՍ. Ոչ ալ ուրեմն ասոր մէջ պէտք է իրեն զիջում ըլլայ :

(Կը հփէ Հոկոստէս , էր հեպտաբրեմբոլ)

ՀՈԿՏ. Ողջոյն , Կեսար , ու իշխանդ իմ , ողջոյն Կեսարըդ իմ սրտէ
Սիրեցեալ :

ԿԵՍ. Միթէ երբեք ընկեցի՛կ ես կոչելու

Էի քեզ :

ՀՈԿՏ. Զիս կոչած չես դուն այդպէս , ոչ ալ պատճառ

Կայ կոչելու :

ԿԵՍ. Ինչո՞ւ այդպէս գաղտագողի եկար դուն մեզ

Կեսարի քըրով պէս չէ քու գալուստըդ : Անտոնիոսի
Ամուսնոյն պէ՛տք է բանակ մը կարապետէ , ու ձիերու
Խննջումները պատմեն ե՛կն իր մօտահաս , երևնալէն
Շատ առաջ . ճամբուն վըրայ պէտք է ծառերը հեծէին
Մարդոցմով , և սպասողներ նուաղէին՝ կարօտանքնուն
Զհասնելէն . ա՛լ աւելին , ձեր բաղմամբոյ գունդերուն
Հանած փոշին պէտք է ելլէր մինչև գմբէթն երկնքի :
Բայց դուն այնպէս եկար ինչպէս գեղջուկ կին մը շուկան Հրուճ ,
Ու արգելած եղար մեր ցոյցը սիրոյ որ երբ թողուի
Անարտայայտ , յաճախ զգացումն իսկ կը ցամբի . պէտք էր ծովէն
Ու ցամաքէն ձեզ ընդ առաջ ելլէինք , ամէն մէկ
Օթեւանին առատացող ողջոյնով :

ՀՈԿՏ. Բարի շխանդ իմ ,

Այսպէս գալուս ես հարկադրող չունեցայ , այլ իմ ազատ
Կամքովս ըրի : Իմ իշխանս Անտոնիոս , լըսելով թէ
Պատերազմի կը պատրաստուիք , իմ վշտացած ականջիս
Նոյնն իմացուց , որուն վրայ թոյլտուութիւնը խնդրեցի
Իմ դարձիս :

ԿԵՍ. Զոր շուտ շնորհեց , իբրեւ բարձում մը իրեն ու

Իր տափանքին մէջտեղէն :

ՀՈԿՏ. Մի՛ այդպէս ըսէք , տէր իմ

ԿԵՍ. Ես աչքեր ունիմ իր վրայ , ու իր արարք հովին թևովն

Ինծի կուգան կը հասնին : Ո՛ւր է հիմա :

ՀՈՒՏ.

Աթէնք , տէր իմ :

ԿԵՍ.

Ո՛չ , սաստիկ անիրաւուած իմ քոյրըս : Կլէոպատրան
Գլխովն անոր իր քով գալու նշան ըրած է : Իր կայսրութիւնն
Հաներ բոլոր մը տուեր է , որոնք հիմա արքաներն
Աշխարհիս պատերազմի կը գումարեն . ժողոված է
Բոքոս արքան Լիկիոյ , Արքեղայոս Կապադովկիոյ ,
Փիլատելիոս Թագաւորն Պափլագոնիոյ , Թրակիոյ արքան
Ագալլաս , Մաղքոս արքան Արարիոյ , Թագաւորը
Պոնտոսի , Հերովդէսն Հրէաստանի , Կոմագենի
Արքան Միհրդատ , Պողեմոն ու Ամինտաս , Մարաց ու
Լիկանիոյ Թագաւորներն , իշխաններու գեռ աւելի
Մեծ մէկ խմբով :

ՀՈՒՏ.

Ահա ինձ , ո՛րքան եղկելի եմ , որ իմ սիրտըս
Բաժնըւած ունիմ երկու բարեկամաց մէջ որ զիրար
Կը նեղեն :

ԿԵՍ.

Բարի եկար հոս , քոյր իմ : Քու նամակներդ
Արդարեւ մեր պոռթկալն ետ կեցուցին , մինչև որ
Տեսանք թէ որ աստիճան քեզ մութի մէջ ծուռ կը տանին ,
Եւ մենք անիոյթ կը վտանգուինք : Զուարթ բռնէ քու սիրտըդ :
Մի՛ խըռովիր ժամանակէն , որ այս հարկերը հըզօր
Քու խաղաղիկ գոհ կեանքիդ վրայ կ'ամպավարէ , այլ առանց
Աւաղանքի թող կանխորոշ բաներն իրենց ճանբան ուղղին
Ճակատագրին դէպի կայան : Բարի եկար , քոյր իմ , Հըռոմ :
Իմ աւելի սիրածըս չկայ : Խելքէ մտքէ դուրս քեզի դէմ
Խաբէութիւն կ'ըլլուի . և բարձրեալ աստուածներն
Քու իրաւունքդ պաշտպանելու պաշտօնեանին կ'ընեն մեզ
Ու սիրողները քեզ բոլոր : Լաւագոյն սրտի հանգիստ ,
Ու բարի գալուստ յաւէտ :

ԱԳՐ.

Բարի եկաք , տիկին բարի :

ՄԵԿ.

Բարի եկաք , ազնիւ տիկին : Ամէն մէկ սիրտ Հըռոմի մէջ
Ձեզ կը սիրէ ու կը գըթայ , միայն շնացող Անտոնիոս ,
Իր գարշելի լիտութեանց մէջ ծայրալիւր , Ձեզ կը նետէ
Իր վրայէն , և մեծագօր իր զօրագունդն անառակ
Կընող մը ձեռք կը յանձնէ որ զայն մեզ դէմ կը շըշընկէ :

ՀՈՒՏ.

Միթէ՞ այդպէս է , պարոն :

ԿԵՍ.

Քոյր , կը խնդրեմ , միշտ վարժ եղիր համբերելու , շատ սիրելի
Իմ քոյրըս :

(Կը Դիմէն)

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն . Է .

Ա.Կ.ԻՊՈԴԻ մօտ — Ա.ՏՈՆՈՒՍԻ բանակեօղը .

Կը մօտեն Կլեոպատրա եւ Էնոքարքոս :

ԿԼԷՈ.

Այդ ըրածիդ դէմը քեզի պիտի ընեմ , վստահ եղիր :

ԷՆՈ.

Բայց ինչո՞ւ , ինչո՞ւ , ինչո՞ւ :

ԿԼԷՈ.

Դէմ խօսեր ես այս մարտերուն մէջ իմ անձամբ գտնուելուս
Ըսելով թէ պատշաճ չէ :

ԷՆՈ.

Է՛հ մի՞թէ է , մի՞թէ է :

ԿԼԷՈ.

Եթէ արգելք եղող պատճառ մեզ դէմ չկայ , ինչո՞ւ անձամբ
Մէջը չըլլանք :

ԷՆՈ.

(Մէկտէ) Է՛հ պատասխան ունիմ ատոր : Եթէ մատակն
Ու ձին մէկտեղ տանելու ենք , ձիուն գործն ա՛յլ լմնցած է ,
Մատակներն զինուորն ու ձին մէկտեղ վրանին կ'ունենան :

ԿԼԷՈ.

Ի՛նչ կ'ըսես հոգ :

ԷՆՈ.

Ձեր ներկայ գտնուիլն Անտոնիոսն անվրէպ
Պիտի շփոթէ , անոր սրտէն , խելքէն՝ մտքէն , ժամանակէն
Գողնայ ան որ այն միջոցին պէտք չէ բընաւ կորուստ երթայ :
Զինքն արդէն թեթեւութեան համար զուր տեղ կ'այպանեն
Ու Հռոմ կ'ըսեն թէ ներքինի 'մ Փոտինոս ու Ձեր նաժիշտք
Են վարողներն այս մարտին :

ԿԼԷՈ.

Գետինն անցնի Հռոմ , ծակծրկի՛ն

Մեզ դէմ խօսող լեզուներն : Մենք մասնակից ենք այս մարտին
Ծախքերուն , և իբր իշխողն ու վերին պետն իմ տէրութեանս ,
Կամքս է անոր մէջ երեւալ իբրեւ թէ այր ըլլայի :
Դէմ մի՛ խօսիր : Ետ կենալիք չունիմ բընաւ :

ԷՆՈ.

Ո՛չ , ես ըսի

Լմնցուցի Ահա կուգայ կայսրն ինքն իսկ :

(Կը Դիմէն Անտոնիոս և Կանիքիոս)

ԱՆՏ.

Տարօրինակ

Ձե՞, Կանիքիոս , որ Պրունտիդին ու Տարենտոմը ձըգելով
Այնպէս շուտով կտրէ անցնի Յոնիոյ ծովն , ու Տորինն
Իրեն գրաւէ : Ասոր վրայ լուր ունի՞ս դուն , անուշըս :
Թրուեման վրայ թոյլ մարդէն աւելի մեծ հիացող չկայ :
Լաւ կշտամբանք , որ լաւագոյն մարդուն բերնին պիտի վայլէր ,
Դանգաղութիւնը խայթելու : Կանիքիոս , իր հետ ծովէն
Պիտի կուռինք :

ԿԼԷՈ. Ծովէն, խօսք կայ :
 ԿԱՆԻ. Ինչո՞ւ այդպէս ընէք, տէր իմ :
 ԱՆՏ. Որովհետեւ այդպէս ընել մեզ ստպարէզ կը կարգայ :
 ԷՆՈ. Նոյնը դո՞ւք ըրիք, տէր իմ, որ գայ Ձեզ հետ մենակուիւ
 Մարտնչելու :

ԿԱՆ. Այո, այո, ու այդ կռուին ձեռնարկելու
 Փարսալիա հոն ուր Կեսար Պոմպէի հետ մարտնչեցաւ,
 Բայց ան մէկդի կը թօթափէ առաջարկներն որ իր օգտին
 Ձեն ծառայեր, և նոյնն ալ դուք ընելու էք :

ԷՆՈ. Զեր նաւերուն
 Կը պակսին լաւ նաւաղներ : Ձեր ծովի զօ՞րքը ջորեպան,
 Գերանդուր, ու հապճեպով սպասի կոչուած մարդիկ են,
 Բայց Կեսարի տորմիդին մէջ այնպիսիներ կան որոնք
 Պոմպէոսի դէմ յաճախ մարտնչած են. անոնց նաւերն
 Երազ, Ժիր են, Ձերիններն՝ ծանր ու դանդաղ : Ձեզի ամօթ
 Ձերնար գալ եթէ մերժէք ծովու վըրայ ելլել իր դէմ,
 Ձեր կազմութիւնը ծովի վրայ ըլլալով :

ԱՆՏ. Ծովէն, ծովէն :
 ԷՆՈ. Մեծայարգ տէր, ատ կերպով ցամաքի վրայ Ձեր ներհուն
 Ռազմագէտի տաղանդը զո՞ւր վատնած կ'ըլլաք, կը խանգարէք,
 Ձեր բանակն որ մեծ մասամբ հետեակներ ունի իր մէջ
 Մարտընտիր, Ձեր անուանի յատուկ հանձարն անգործադիր
 Կը թողուք, ապահով յաջողութիւն Ձեզ խոստացող
 Ճանապարհէն կը զատուիք, ու հաստատ ըստուգութիւնը
 Ձրգելով, ինքզինքնիդ կուտաք լո՞կ դիպումներու
 Ու բաղդի :

ԱՆՏ. Պիտի ծովու վրայ մարտնչիմ :

ԿԼԷՈ. Ես վաթսուն

ԱՆՏ. Պիտի այրենք մեր աւելորդ նաւերն ու նաւաղներու
 Լեցուն թուով մնացորդով, Ակտիոնի հրուանդանէն
 Հալածական կը վանենք Կեսարն երբ մօտ գալ խիզախէ :
 Բայց եթէ չի յաջողինք, այն ժամանակ ցամաքի՝ վրայ
 Նոյնը կ'ընենք :

(Կը հօնէ պարգեւաւոր ղե)

Ի՞նչ գործ ունիս :

ՊՏԳՄ. Ըստոյդ է լո՞ւրը, տէր իմ,
 Լրտեսներէ դիտուած է, Կեսար Տորինն առեր է :

ԱՆՏ. Կրնայ ըլլալ որ ինքն անձամբ հոն գտնուի : Անհրնար է.

Տարօրինակ է իսկ որ զօ՞րքն ըլլայ հոն : Կանիդիոս,
 Քեզ կը յանձնեմ մեր տասնըհինգ լէգէոններն ու տասերկու
 Հազար հեծեալ ցամաքի վրայ : Մեր նաւն հիմա կ'երթանք մենք :
 Օն ուրեմըն, իմ պարիկըս :

(Կը հօնէ Զինուոր ղե)

Ի՞նչ կայ հիմա, քաջ զօրական :

ՋԻՆ. Ով կայսր ազնիւ, մի՛ կռուիր ծովու վըրայ, անպէտ փայտի
 Կտորներու յոյս մի՛ կապեր : Ձե՞ս հաւատար այս թուրիս ու
 Այս վերքերուս : Եգիպտացիք ու Փիւնիկները թող բաղի
 Պէս ջըրերուն գլուխ տան. մենք սովորած ենք յաղթելու
 Տըրամ հողի վըրայ կանգնած, ու ոտք ոտքի դէմ
 Քաջամարտ :

ԱՆՏ. Լա՛ւ, լա՛ւ, երթանք :
 (Կը Դիլի Անուիոս, Կէսպարա, և Էնթարքոս)

ՋԻՆ. Հերակլէս վկայ, իմ կարծիքովս ե՛ս եմ ուղիղ :
 ԿԱՆ. Այո՞, դուն ես,
 Զօրա՛կան, բայց իր բոլոր արարքն ու գնացք հիմնուած չեն
 Իրեն յատուկ զօրութեան վրայ, ու այս կերպով մեզի գըլուի
 Կեցողն ի՞նչ ուրիշ գլխէ կ'առաջնորդուի, ու մենք կնկան
 Ծառայ մարդիկ դարձեր ենք :

ՋԻՆ. Գամաքի վրայ լէգէոններն
 Ու այրուծին դուք էք պահող կազմ ու պատրաստ, այնպէս չէ՞ :

ԿԱՆ. Հոկտաւիոս, Յուստէոս, Պուրլիկոյա և Կելիոս
 Ծովի վրայ պիտի ըլլան, բայց մեզ յանձնուած է ցամաքի
 Զօրքը պահել : Կեսարի այս երազութիւնն հաւատալէ
 Դուրս բան է :

ՋԻՆ. Երբ դեռ Հըռոմ կը գտնուէր, իր գունդերն
 Այնպէս բաժան բաժան ճանբայ հանեց որ մեր բոլոր
 Լրտեսներն ալ մօլորեցուց :

ԿԱՆ. Իր տեղակալն ո՞վ է արդեօք,

Լըսեցիք :

ՋԻՆ. Տաւրոս անուն մէկը կ'ըսեն :

ԿԱՆ. Լաւ կը ճանչնամ

Այդ մարդը ես :

(Կը հօնէ պարգեւաւոր ղե)

Կայսրը կ'ուզէ Կանիդիոսը :

ՊՏԳՄ. Ժամանակն

ԿԱՆ. Երկունքի մէջ է լուրերով, և դուրս կուտայ ամէն ըրովէ

Քանի մը հատ :
 (Կը Դիլի)

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն Ը.

Ա. Կեփովի մօտ դասն մը, կը մտնեն Կեսար,
 և Տաւրոս իր բանակին հետ. Զինուորական բայլով:

ԿԵՍ. Տաւրոս:

ՏԱԻ. Տէ՛ր իմ:

ԿԵՍ. Յամաքի վրայ մի՛ զարներ, անբաժան պահէ զօրքըդ,
 Մի՛ գրգռեր մարտ, մինչև մեր գործը ծովի վրայ աւարտենք:
 Այս թղթին հրահանգներէն անդին մի՛ անցնիր: Այս խիզախման
 վըրայ մեր բա՛ղդը կախուած է:

(Կը խօսի)

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն Թ.

Պաշտօն մէկ ուրիշ կողմը.
 Կը մտնեն Անտոնիոս և Էնոբարբոս:

ԱՆՏ. Լերան սա կողմը մեր վաշտե՛րը կեցընենք, Կեսարի
 Մարտնչումը աչքերնուս տակ. նոյն տեղէն կրնանք դիտել
 Նաւերոն թի՛ւը ամբողջ ու ըստ այնմ մեր գնացքն ուղղել:

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն Ժ.

Պաշտօն մէկ ուրիշ կողմը.
 Կը մտնեն Կանդիոս, իր ցամաքի բանակին հետ բայլելով մէկ կողմ,
 և Տաւրոս, Կեսարի տեղակալը, իր բանակին հետ միւս կողմ:
 Ասոնց ներս երթալէն ետք ծովամարտի մը ժխորը կը լսուի:
 Փողաձայն: Կը մտնէ Էնոբարբոս

ԷՆՈ. Ոչի՛նչ, ոչի՛նչ, ամէն բա՛ն ոչինչ կորին: Ա՛լ նայելու
 Սիրտ չունիմ: Եգիպտական ծովապետի գլխաւոր նաւն՝
 Անտոնիոս, ամբողջ վաթսուս նաւերն ալ հետ, կը փախչին
 Ու զէկերնին կը դարձընեն. աս տեսնելու՝ աչքըս կուրցաւ:
 (Կը խօսի Սկարոս)

ՍԿԱ. Դի՛ք՝ գիցուհի՛ք, ամբողջ սո՛ւրբ կաճառն անոնց համախումբ:
 ԷՆՈ. Ի՛նչ է այդ յոյզըդ կըքի:
 ՍԿԱ. Աշխարհիս ամենէն մեծ

Կտորը գնաց, կորուստ գընաց պարզ տըգէտ անմտութենէ.
 Տէրութիւններ ու գաւառներ պագտըւողի զոհ տուինք:

ԷՆՈ. Երևոյթն ի՛նչ է կուրին:

ՍԿԱ. Եթէ մեր կողմը հարցընես,

Կը նմանի նըշանահար ժանտախտին, որ մահն անխոյս
 Կը ցուցընէ: Եգիպտոսի սա վաւաշոտ մատակը դարձ —
 Բորտութեան բռնուի ան — պատերազմին ճիշդ միջուն,
 Մինչդեռ երկու կողմերուն ալ յաջողեն՝ երկուրեակի՛ մ
 Պէս նոյն նրման կ'երևար, և կամ մերի՛նը քիչ մ'ալ մեծ —
 Յունիսի մէջ կովի մը պէս, ձիաճանձ վրան — առագաստնէ՛րը
 Կը պարզէ ու կը փախչի:

ԷՆՈ. Դիտեցի ատ.

Զգուեցան աս աչքերըս տեսարանէն, ու ալ դիտել
 Չեն տոկար:

ՍԿԱ. Մէկ մը որ նէ իր առագաստն հովին դարձուց,
 Իր կախարդիչ հրապուրանքին ազնուական աւերածն
 Անտոնիոս, իր առագաստը կը շտկէ փախուստի
 Եւ սիրարկու որձի մը պէս, կուրին տաքուն՝ կը ձգէ կ'երթայ
 Ու անոր հետապնդած կը փախչի, երբէք այսպէս
 Ամթալից ճակատում ես չտեսայ: Փորձառութիւն,
 Քաջայրութիւն, պատիւ երբէք դրժած չէին ցարդ այսպէս
 Ինքըզինքնուն:

ԷՆՈ. Ափսո՛ս, ափսո՛ս:
 (Կը խօսի Կանդիոս)

ԿԱՆ. Բաղդերնիս ծովին վըրայ շնչասպառ է, ու կ'ընկղմի
 Խիստ խղճալի: Եթէ մեր մեծ զօրապետն իր գիտակից ինքնութեան
 Տէրը ըլլար, ամէն բան լաւ պիտի երթար: Ո՛հ, օրինա՛կը
 Ինք տուաւ մեր փախուստին, խիստ խայտառակ իրենով:

ԷՆՈ. Իրա՛ւ ուրեմն, հոգտեղուա՛նքն էր: Ի՛հ այն ատեն ալ իրօք
 Մընաք բարոյն եկած է:

ԿԱՆ. Անոնք դէպի Պեղոպոնէս փախած են:

ՍԿԱ. Հոն դիւրաւ

Կ'երթըցուի. ու ես հոն կ'երթամ սպասել հետագային:

ԿԱՆ. Լէգէոններս ու այրուծիս ես Կեսարին ձեռք պիտի տամ.
 Վեց թագաւոր անձնատուութեան ինծի ծամբան ցուցուցին:

ԷՆՈ. Անտոնիոսի անկեալ բաղդին դեռ հետեղ պիտի մնամ,
 Թէպէտ իմ խեղքս ինձ հակառակ հով փըչէ:

(Կը խօսի)

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն ԺԱ.

Աղեփաւորիա — Կլեոպատրայի պալատը .

կը մտնէ Անտոնիոս հետեւորդներով .

ԱՆՏ. Մըտիկ ըրէք , գետինն ինծի հրաման կ'ընէ որ չկոխեմ
Ալ վըրան . ամօթ կըզգայ զիս կրելու : Բարեկամներ ,
Եկէք հոս : Այնչափ ուշի մընացեր եմ աշխարհիս մէջ ,
Որ ճանրաս յաւիտեան կորուսեր եմ : Կաւ մը ունիմ
Ոսկով լեցուն , առէք ձեր մէջ զայն քաժնեցէք , փախէք գացէք
Ու կեսարի հետ հաշտութիւն ձեզ կնքեցէք :

ԱՄԵՆՔԸ .

Փախչի՛լ , քա՛ւ մեզ :

ԱՆՏ. Ես ինքըս փախայ , ու դա՛ս տուի վատերու խոյս տալու ,
Ու թիկունքնին դարձնելու : Բա՛րեկամներ , եկէք գացէք :
Ես ինքըս եւք մ'որոշած եմ որ ձեզի պէտք չի ձըգեր :
Գացէք ասկէ . նաւահանգիստն է իմ գանձըս , առէք զայն :
Ո՛հ , ետեւէն գացի անոր որուն երեսն հիմա նայիլ կը կարմըրիմ :
Նոյն իսկ մագերս խռովութիւն կը հանեն , զի ձերմակաները
Թուխերուն խիզախութիւն կ'այապանեն , ու ասոնք՝
Միւսներուն վախկոտութիւն , ու սիրացնող զառաժանք :
Բարեկամներ , գացէ՛ք գացէ՛ք : Ես նամականեր Ձեզ կուտամ
Իմ մէկ քանի բարեկամաց որ ճանրանիդ Ձեզ գիւրեն :
Խնդրեմ , տրտում մի՛ նայիք , ոչ ալ տուէք դժկամակող
Պատասխաններ . անյուսութեանըս թելադրած այս խորհուրդն
Ընդունեցէք . ձըգեցէք ա՛ն որ ինքըզի՛նքը կը ձըգէ .
Շիտակ զէպի ծովեզերք : Ես Ձեզ նաւին ու գանձին
Կը տիրացնեմ : Խնդրեմ , ձգեցէ՛ք քիչ մը զիս , օն ուրեմըն
Կը խնդրեմ : Ձէ , ըրէ՛ք իմ ըսածըս , զի իրա՛ւ
Հրամայելու վիճակըս գնաց , ուստի խնդրեմ , մօտիկ ըրէք :
Ձեզ կը տեսնեմ մէկ պահակէն :

(Կը նայի)

(Կը յայնչէ Կլեոպատրա որան կ'առաջնորդեն Եսթիան ու Իսաա , երես հետեւելով) :

ԵՐՈՍ. Չըլլար , ագնիւ տիկին , գացէք անոր , ողորեցէք զինքը օն :
ԻՌԱՍ. Ըրէք ըրէք , շատ սիրելի թագուհի :
ՇԱՐ. Հապա , հապա , ուրիշ բան կա՞յ ընելիք :
ԿԼԵՌ. Թողէք նստիմ : Ո՛վ Հերա :
ԱՆՏ. Ո՛հ , ո՛հ , ո՛հ , ո՛հ , ո՛հ :
ԵՐ. Կը նայի՞ք հոս մէ՞յ մը , տէր իմ :

ԱՆՏ. Ո՛հ ամօթ , ամօթ , ամօթ :

ՇԱՐ. Տի՛կին :

ԻՌԱՍ. Տի՛կին , բարի՛ կայսրուհի :

ԵՐՈՍ. Տէր իմ , տէր իմ :

ԱՆՏ. Այո , պարոն , այո՛ , անի՛ Փիլիպպի մէջ պարողի
Մը նըման՝ սուրն իր կողին կպած պահեց մինչդեռ ե՛ս
Զարկի վըտիս ու խորշումս կաստիտն , ու ես էի
Որ խելահար Բրուտոսն հո՛ն լըմընցուցի . ան միա՛յն
Տեղակալով կը գործէր , ու չունէր փորձ պատերազմի
Արիական ճակատմանց . սակայն հիմա . . . փոյթ չէ :

ԿԼԵՌ. Ա՛հ , օգնեցէք .

ԵՐՈՍ. Թագուհի՛ն , տէր իմ , տեսէ՛ք թագուհին :

ԻՌԱՍ. Քովը գացէք , տի՛կին , իր հետ խօսեցէք : Հոգի , կորով
Ձէ մընացեր վրան ամօթէն :

ԿԼԵՌ. Օն , բռնեցէք զիս , օ՛հ :

ԵՐՈՍ. Շատ ագնի՛ւ տէր իմ , եկէ՛ք , կը մօտենայ թագուհին .

Գըլուելը վար կը հակի , ու վըրան մահ պիտի գայ ,
Ձեր սիրտիս՝նքը միայն թէ ան փրկէ :

ԱՆՏ. Իմ անունիս դէմ գործեցի , ամենաստո՛ր խոտորում :

ԵՐՈՍ. Տէ՛ր , թագուհի՛ն :

ԱՆՏ. Ո՛հ , ո՛ւր տարիք զիս , թագուհի՛դ Եգիպտոսի : Տե՛ս ի՛նչպէս
Իմ ամօթըս աչքէդ անդին կը տանիմ , լոկ մըտախոհ
Աւերքին որ կը մընայ ինձ բաժին , անպատուութեան
Մէջ կործանած :

ԿԼԵՌ. Ո՛հ իշխանդ իմ , իշխանդ իմ , ներէ՛ վախկոտ
Նաւերուս : Մըտքէս չէի անցըներ թէ իմ ետեւս
Պիտի գայիք :

ԱՆՏ. Թագուհի՛ , դուն չափազանց լաւ գիտէիր
Թէ իմ սի՛րտըս քու ղէկիդ չուաններով կապուած էր ,
Եւ թէ դուն զիս քու ետեւդ պիտի ընդ քարշ տանէիր :
Իմ հոգւոյս վրայ լի կատարեալ իշխանութիւնըդ գիտէիր ,
Եւ թէ քու մէկ նըշանըդ կարող էր աստուածներուն
Պատուիրածէն իր հրամանով զիս շըջել :

ԿԼԵՌ. Ո՛հ , ներօ՛ւմ ինձ :

ԱՆՏ. Հիմա պէտք է պատանիին զրկեմ խոնարհ աղերսանքներ ,
Անարգ դարձուած , շըջըջումներ հընարը ընեմ ձղձիմ մարդու
Ճար ճարակով . ես որ երկրիս յաղթ գանգուածին կիսուն հետ
Ուղածիս պէս կը խաղայի , մէկ ակնարկէս բաղդեր կանգնած .
Ու գորած : Քաջ գիտէիր թէ ո՛րչափ իմ յաղթակալս
Եիր դուն , և թէ իմ սուրս , սրտիս սէրէն անկարացած ,

Պիտի անոր հընազանդէր , ինչ պատճառով որ ըլլայ :
 ԿԼԷՈՒ. Ներո՛ւմ , ներո՛ւմ :
 ԱՆՏ. Օն , օն , արցունք մը մի՛ թափեր : Մէկն անոնց
 կ'արժէ ամենն որ շահուեցաւ ու կորսուեցաւ : Համբո՛յր մը տուր :
 Ճիշդ ա՛ս ինծի լիով հատուցում է : Մեր ուսուցի՛չը
 Ղըրկեցինք : Ետ եկա՛ւ : Սիրե՛ցեալքս , մէջքս կապար
 Ծանրութիւն կայ : Քիչ մը գինի , ներսը հող , ու խոտիկներ ,
 Բաղդն ինք գիտէ՛ թէ մենք զինքն ալ աւելի կ'արհամարհենք ,
 Երբ աւելի թափէ մեր վրայ հարուածներ :

(ԿԸ ՉԷՆԷՆ)

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն ԺԲ.

Եզիպոս . — Կեսարի բանակեցողը .
 Կը մտնեն Կեսար , Գոլաբէլլա . Թիբէոս եւ ուրիշներ

ԿԵՍ. Կը ճանչնա՞ք զան :
 Անտոնիոսէն եկողը թող յառաջ գայ :
 ԴՈՒ. Կեսար , ան ի՛ր ուսուցիչն է . յայտնի փաստ թէ անձրկած
 Փետրաթափ դարձած է ան , երբ իր թուէն այդքան խեղճուկ
 Փետուր մը հոս կը զրկէ , ան որ պէտքէն աւելի
 Թագաւորներ ունէր բանբեր , դեռ շատ լուսին շրջան չըրած :
 (ԿԸ ՉԷՆԷՆ ԵՒ ՄԷՐՈՒՆԷՆ)

ԿԵՍ. Յառաջ եկուր ու խօսէ :
 ԵՓՐ. Ինչպիսի մարդ որ ըլլամ ,
 Անտոնիոսէն ետ կուգամ . ես քիչ առաջ՝ այնքան չնչին
 Էի իր մե՛ծ խորհուրդներուն հետ կշռելով , որքան ցօղն
 Առաւօտին՝ մրտենիի տերեւին վրայ , մեծածաւա՛լ
 Իր ծովին հետ բաղդատմամբ :

ԿԵՍ. Այդպէս ըլլայ . գործըդ յայտնէ՛ :
 ԵՓՐ. Իր բաղդին տէրն ու իշխա՛նը կ'ողջունէ ան քեզ . ու
 Եզիպոսի մէջ իր ապրի՛ւը կը խնդրէ . որ եթէ
 Չի շընորհուի , իր պահանջները կը փոքրէ , ու Չեզմէ
 կ'աղերսէ որ թոյլ տաք իրեն , երկնքի ու երկրի մէջտեղ
 Կենդանութեան շունչ չնչել լոկ իբրեւ սոսկական մարդ
 Աթէնքի մէջ : Ասի իրեն համար . յետոյ՝ Կլէոպատրա
 Քու մեծութիւնդ կը դաւանի . քու զօրութեանդ կը հպատակի .
 Եւ քենէ կը հայցէ ժառանգներուն իր ի նպաստ

Պտղովեանց թագն , որ հիմա Չեր բարեհաճ շընորհէն ,
 Կախուած է , ու կը մընայ :
 ԿԵՍ. Անտոնիոսի նկատմամբ ,
 Իր պահանջին խրցուած են իմ՝ ականջներս : Թագուհին՝
 Ունկնդրութիւն , և կամ ուրիշ բաղձանք անվրէպ պիտի ստանայ ,
 Միայն թէ իր 'ի սպառ պատուակորոյս բարեկամն
 Եզիպոսէն վաճառէ , կամ հոն բառնայ զինքը կեանքէ :
 Եթէ աս կատարէ , իր աղերսանքն անլրսելի չեն մընար :
 Այսպէս ահա երկուքին :
 ԵՓՐ. Բաղդն ետեւէդ հասնի միշտ
 ԿԵՍ. Գունդերուն մէջէն ճանբայ տուէք իրեն :

(ԿԸ ՉԷՆԷՆ ԵՒ ՄԷՐՈՒՆԷՆ)

(ԹԻԲԷՆԷՆ)

Հիմա՛ ատենն

Է պերճախօս լեզուդ փորձի դնելու . աճապարէ՛ .
 Անտոնիոսէն մեր կողմ շահէ Կլէոպատրան . խոստացիր ,
 Ու մեր անուամբ՝ ինչ պահանջ որ ան մէջ բերէ . աւելցուր
 Քու մօթէդ՝ դեռ աւելի շընորհումներ . կիներն՝
 Իրենց բաղդին ամենէն լաւ վիճակին մէջ հաստատ չեն ,
 Բայց պէտքն անձեռնամուխ Վեստալ կուսին անգամ դրժել
 Կուտայ իր ուխտ : Ճարտարութիւնդ հիմա փորձէ՛ Թիբէոս ,
 Կրած նեղութեա՛նդ փոխարէն քու ուղածիդ հրաման հանէ՛ ,
 Ու մենք անոր արդիւնք կուտանք որպէս թէ ան օրէնք ըլլար :
 ԹԻԲ. Կ'երթամ , Կեսար :
 ԿԵՍ. Լաւ դիտէ՛ թէ ինչ կերպով Անտոնիոս
 Իր բեկուծին մէջ կը վարուի , և թէ ինչ բան կը մատնեն
 Իր բոլոր մասանց շարժմունքն ու զօրութիւն իր գնացքին մէջ :
 ԹԻԲ. Կ'ընեմ , Կեսար :

(ԿԸ ՉԷՆԷՆ)

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն ԺԳ.

Աղեքսանդրիա — Կլէոպատրայի պալատը
 Կը մտնեն Կլէոպատրա , Էմմարքոս , Շարմիստ , եւ Իռատ

ԿԼԷՈՒ. Ի՞նչ ընելու ենք , Էմմարք :
 ԷՆՈՒ. Մտահոգուի՛լ , ու մեռնի՛լ :
 ԿԼԷՈՒ. Ասոր մէջ ո՞վ է յանցաւոր , Անտոնիո՞ս թէ ոչ մենք :
 ԷՆՈՒ. Լոկ Անտոնիոս , որ ուղեց իր կամքն իշխել տալ մօթին

Իրեն ի՞նչ եթէ դուք կը փախչէիք պատերազմին
 Մեծ ճակատէն , որուն տող տող ռազմի շարքերն՝ իրարու
 Ա՜հ ու սարսափ կ'ազդէին : Ի՞նչ գործ ունէր հետեւելու :
 Իր տարփանքին խըտղումը բնա՛ւ պէտք չէր որ այն միջոցին
 Ռազմամուղի իր վե՛հ պաշտօնը խանգարէր , ատանկ կէտի մ'
 Երբ աշխարհիս կէսը կիսուն դէմն ելած էր , ի՛նքն ըլլալով
 Վէճի խնդրին նշանադիր նպատակ : Իր կորուստէն
 Ոչինչ նշուազ ամօթ էր փախստական Չեր դրօշներուն
 Հետապնդիլ , ու իր տորմի՛ղը հոն ձրգել ապուշ կտրած :

ԿԼԷՈ. Չըգէ՛ , խնդրեմ :

(Կը հրէ Անտոնիո , Բանաֆնայ Եփրանիոսի հետ)

ԱՆՏ. Իր պատասխանը ա՛տ է :

ԵՓԻ. Այո՛ , տէր իմ :

ԱՆՏ. Ուրեմըն՝ թագուհին ազնիւ վարմունք պիտի գտնէ
 Պայմանով որ մեզ ձեռք տայ :

ԵՓԻ. Այնպէս կ'ըսէ :

ԱՆՏ. Թագուհին ատ : Աս ալեխա՛ւրն գըլուխն ա՛ռ զրկէ մանուկ
 Կեսարին , ու փափաքներդ մինչեւ բերանը կը լեցնէ
 Իշխանական երկիրներով :

ԿԼԷՈ. Ա՛տ գըլուխն , իշխանըդ իմ :

ԱՆՏ. Ետ գնա անոր , ըսէ՛ իրեն թէ ինք ծաղիկ հասակի
 Վարդը կը կրէ իր վըրայ , որմէ աշխարհ նորանըջան
 Բարձրը բան մը տեսնելու է : Իր գըրամն , իր նաւերն ,
 Լէգէոններն վատասրտի մըն ալ կրնան պատկանիլ
 Որուն պաշտօն տանողները տըղու մ'ալ հրամանին տակ
 Կրնան յաղթել նոյնքան որքան Կեսարին : Ուստի իրեն
 Ես ասպարէզ կը կարգամ մէկդի թողուլ իր գերագաս
 Չուարթ գիրքն ու ելլել իմ դէմն — որ վայրահակ եմ տարիքով —
 Թուր թուրի դէմ , մենք երկուքնիս միայնակ : Պիտի գրեմ :
 Հետեւեցէք ինծի , օ՛ն :

(Կը Բէնի Անտոնիոս և Եփրանիոս)

ԷՆՈ. (Մէկուսի) Հա , շիտակն , ըլլալիք բան որ մարտագող Կեսարն հիմա
 Իր վե՛հ վիճակը բաղդաւոր մերկանայ ու թատրոնի
 Յոյց տեսարան մը ընծայուի , սըրավարժի մը դէմն ելած :
 Ես կը գիտեմ որ մարդոց դատողութիւնն ու բաղդ ամէնք

Մէկ կըտոր են , ու արտաքին իրերը միշտ ներքին հոգւոյն
 Կարողութիւնն ետեւնուն քարշ կը տանին , ամէնքն ալ
 Նոյն խանգարման մատնելու : Ըսե՛լ թէ երազելու
 Պիտի ելլէր , ինքն որ գիտէ ամէն բանի չափն ու կարգ ,
 Թէ իր լրման հասած Կեսար պիտի հաճի դէմն ելլել
 Իր դատարկուած ինքնութեան : Կեսա՛ր , Կեսա՛ր , դուն անոր
 Դատողութիւնն ալ նուաճեր ես :

(Կը հրէ աղաւաղի մը)

ՍՊԱՍ. Պատգամաբեր մը Կեսարէն :

ԿԼԷՈ. Ի՞նչ , ալ չի մնաց ուրիշ կարգ շքադրութեան : Տեսէք , կանայք ,
 Լեցուն բացուած վարդին դէմ՝ քիթ խըցել կրնան եղեր
 Անոնք որ կոկոններուն առջեւ ծունկի կուգային :
 Ներս բեր , պարոն :

(Կը Բէնի աղաւաղի մը)

ԷՆՈ. (Մէկուսի) Ես ու պարկեշտութիւնս հակառակիլ կը սկսինք :
 Անմիտներուն հաւատարիմ մընալով՝ ուղիղ միտք
 Կը դառնայ լոկ անմըտութիւն , սակայն դարձեալ ան որ կրնայ
 Բարեմտորէն ինկած տիրո՛ջը հետեւիլ , իր տիրոջ
 Յաղթողին ի՛նք կ'ըլլայ յաղթող , ու պատմութեան մէջ իրեն
 Տեղ կըստանայ :

(Կը հրէ Թէրէոս)

Կեսարի կամքը ի՞նչ է :

ԹԻՐ. Մեկուսի

Լըսեցէք ան :

ԿԼԷՈ. Բարեկամներ են ամէնք . համարձակ

Խօսէ ուրեմն :

ԹԻՐ. Նոյնպէս թերեւս Անտոնիոսի բարեկամ են :

ԷՆՈ. Ան , պարոն , այնքան շատի պէտք ունի որքան Կեսար ,
 Ապա թէ ոչ մեզի ալ պէտքը մնացած չէ : Եթէ Կեսար
 Լոկ հաճութիւն ցուցընէ , մեր տէր իշխանը կը ցատկէ
 Իր բարեկամն ըլլալու : Գալով մեզի , ատ դուք գիտէք :
 Որունն ըլլայ մեր տէրը , մե՛նք անորն ենք , որ ըսել է ,
 Կեսարինն :

ԹԻՐ. Հատ լաւ : Աս է ըսելիքըս : Ո՛վ մեծանուն ,
 Կեսարին խնդիրքն աս է , որ չի խորհիք Չեր կացութեան
 Վրայ ուրիշ կերպ բայց միայն թէ Կեսարն է անիկա :

ԿԼԷՈ. Կատարեալ արքայակերպ , շարունակէ՛ :

ԹԻՐ. Ան գիտէ որ

Դուք յարած էք Անտոնիոսի , ոչ սիրելնուդ , այլ վախնալնուդ :

ԿԼԷՈ. Օ՛ :

ԹԻՐ. Հետեւաբար Ձեր պատուին վրայ բիծերուն
 Կ'արգահատի իբրը հարկէն եկած արատ, և ոչ թէ Ձեր
 Արժանն եղած:

ԿԼԷՈ. Աստուած մ'է ան ու գիտէ ինչ որ ուղիղ
 է կատարեալ: Ի՞նչ պատիւս չէ յանձնըւած, այլ լոկ կորցուած:

ԷՆՈ. (Մէկտէ) Ասոր վստահ ըլլալու կերպն ես գիտեմ: Անտոնիոսին
 Կը հարցընեմ: Տէ՛րըս, տէ՛րըս, այնչափ ծակոտ է քու գործըդ
 Որ պէտք է ձգենք քեզ միայնակ ընկղմելուդ, քանի որ
 Քու ամենէն սիրելիներդ քեզ կը լքեն:

ԹԻՐ. (Կը ղեկէ) Ըսե՛մ հիմա
 Կեսարին թէ իրմէ ի՞նչ կը փափաքիք, զի մասամբ
 Ի՛նք կը խնդրէ որ շնորհելուն փափաք ցուցուի: Շա՛տ հաճելի
 Պիտի ըլլայ իրեն եթէ իր բարի բա՛խտը Ձեզ նեցուկ
 Մ'ընէք վերան կրթնելու. իսկ իր հոգին պիտի բերկրի
 Զերմագին, եթէ ինչ տեղեկանայ թէ Անտոնիո՛սը
 Զբգեր էք, ու իրեն՝ տիեզերքի երկրակալին
 Պաշտպանութեան տակ դրբեր էք ինքըզինքնիդ:

ԿԼԷՈ. Ի՞նչ կը կոչուիք:

ԹԻՐ. Թիրէոս է իմ անունըս:

ԿԼԷՈ. Շա՛տ աղնիւ պատգամաբեր,
 Մեծ Կեսարին գնա ա՛ս ըսէ. փոյթեալդ կը համբուրեմ
 Իր ձեռքն ամենայաղթ. ըսէ իրեն՝ փոյթ ու պատրաստ
 Եմ իմ թագս իրեն ոտից առջև դնել ու հոն ծունկ գալ.
 Ըսէ իրեն, ամենիշխան բերնին շունչէն կը սպասեմ
 Եզիպտոսի բաղդին վճի՛ռը լըսելու:

ԹԻՐ. Ատի է
 Ամենալիկ Ձեզ ընթացք: Երբ խոհական միտք ու բախտ
 Մարանչին իրարու դէմ, եթէ առջի՛նը համարձակ
 Ձեռքէն եկածը գործէ, չկա՛յ դիպուած որ կարենայ
 Ձայն դրդուեցնել: Շնորհ ըրէք, ծառայական իմ համբոյրս
 Ձեր ձեռքին վրայ զետեղեմ:

ԿԼԷՈ. Ձեր Կեսարին հայրը յաճախ
 Երբ կ'որոճար պետութիւններ գրաւել, իր շուրթներն
 Այդ անարժան տեղին վրայ շնորհ կ'ընէր, կարծես համբոյր
 Տեղացնելով:

ԱՆՏ. (Վերադառնալով և ղեկէ) Անտոնիոս և Էմբարբոս
 Ի՞նչ ես գուցէ, մարդ:

ԹԻՐ. Մէկը որ միայն պաշտօն ունի մարդոց մէջէն

Ամենէն կատարեալին ու հրամանն հնազանդելու
 Արժանիին պատուիրածները կատարել:

ԷՆՈ. (Մէկտէ) Խարազան
 Պիտի ուտես:

ԱՆՏ. Հասե՛ք, մարդեր: Այ, գարշելի արարած:
 Ի՞նչ է աս, ո՞վ աստուածներն ու դուք: Հրաման, սաստ
 Կը հալի կ'երթայ ինչ: Քիչ առաջ, երբ «ո՛ւր էք»
 Կը պողայի, ինչպէս տղաք նետուած դրամի վրայ կուռելու՝
 Թագաւորներ կը ցատկէին յառաջ գալու «Հրամաննի՛դ»,
 Գոչելով: Ահանջ չունի՛ք: Անտոնիոսն եմ ես գեռ:

(Կը ղեկէ արտաստիկներ)
 Սա ապուշն ասկէ տարէք ու խարազան կերցուցէք:
 ԷՆՈ. (Մէկտէ) Աւելի լաւ է խաղալ առիւծին կորիւնին հետ
 Քան օրհասին մէջ գտնուող ծերացածին:

ԱՆՏ. Այ լուսին,
 Ու լուսաւորք, լաւ ծեծեցէք: Կեսարն իրենց տէր դաւանող
 Հարկատու ամենէն մեծ իշխաններուն քըսանն ըլլայ,
 Եթէ գտնեմ աներես լիրք վարմունքնին սըւոր ձեռքին
 Հետ — ի՞նչ էր անունն անոր, որ երբեմն էր Կլէոպատրա:
 Լաւ ծեծեցէք, օ՛ն, մարդեր, մինչև տեսնէք տըղու մը պէս
 Ծրուրդկելն իր դէմքին, ու բարձրաձայն լալով հայցելը
 Գըթուրիւն: Տարէ՛ք սըկէ:

ԹԻՐ. Անտոնիո՛ս:
 ԱՆՏ. Քըշեցէք զան

Անդին տարէք: Ծեծուելէն վերջ, կրկին բերէք: Կեսարին աս
 Մանչը մենէ իրեն բանբեր պիտի երթայ:
 (Կը ղեկէ արտաստիկները Թիրէոսի հետ)

Քեզ ճանչնալէս առաջ դուն կէս քանդուած էիր: Ասա՛նկ,
 Ամուսնական բարձրս Հըռոմ գլուխ չի դրած՝ ես թողում,
 Ետ կենամ օրինաւոր ինծի սերունդ ստանալէ,
 — Եւ գոհար կնոջմէ մը — որ խաբուիմ ծառաներու
 Վերակացու արարածէ մ':

ԿԼԷՈ. Աղնիւ տէր իմ...
 ԱՆՏ. Դեղեկոտին

Մէկն եղած ես դուն յաւէտ, բայց երբ մենք զառանձանքնուս
 Մէջ քարանանք — եղո՛ւկ ասոր — իմաստուն աստուածներն
 Մեր աչուրները կը կապեն, մեր յստա՛կ դատողութիւնը
 Կ'ընկղմեն մեր կեղտին մէջ, մոլորանքնիս պաշտել կուտան,
 Մինչ մե՛նք սիգաճեմ մեր կործանման կը դիմենք:

ԿԼԷՈ. Ո՛հ, միթէ աս պիտի լըսե՞լ հասնէի :

ԱՆՏ.

Ես մեռած

Կեսարի տախտակին վրայ մընացած պաղ մսի կտոր
Մը քեզ գըտայ. ոչ միայն ատ. Պոմպէոսի հատակոտորն
Էիր դուն, մէկդի դնելով դեռ որքան որ հեշտոտ ժամեր՝
Ամբոխին բերնին առակ դարձածէն դուրս՝ հոսկէ հոնկէ
Տուփատենչիկ քաղած ես, զի վստահ եմ, թէպէտ կրնաս
Կըռահել թէ ցանկութեան մէջ չափը ի՞նչ ըլլալու է,
Դուն չես գիտեր թէ ինչ է ան :

ԿԼԷՈ.

Ի՞նչ պէտք կայ այս ամենուն :

ԱՆՏ.

Թող տա՛լ մարդուկի մը որ պարգեւ կ'ընդունի
Ու «Աստուած քեզ փոխարէնը տայ» կ'ըսէ, համարձակ
Չեւեր առնե՛լ խաղընկերիս՝ այս ձեռքիդ հետ, վեհ սրտերու
Արքայակա՛ն այդ կնքողին՝ կապողին հետ : Ո՛հ, ո՛ւր էր թէ
Բազանի *) բարձրը լերան վրայ ըլլայի, եղջիրաւոր
Եզնէրէն բարձրը գոռալու, զի կատղելու պատճառ ունիմ,
Ու բարեկիրթ եղանակով զայն հռչակել պիտի նմանէր
Վիզը չուանին մէջ դահիճին շընորհակալ ըլլալու,
Որ ժիր իր գործը կը տեսնէ .

(Վերոյին կը հռնէ Սպաստարները թիւրքոյն հետ)

Ինչպէս, աղէկ ծեծ կերա՞ւ :

Ա. ՍՊԱՍ. Փառաւոր, իշխանըդ իմ

ԱՆՏ.

Լացա՞ւ, հայցե՞ց ներողութիւն :

Ա. ՍՊԱՍ. Այո՛, շընորհ աղերսեց :

ԱՆՏ.

Եթէ դեռ հայրը՛դ կապրի, թող ափսոսայ որ դուն չեղար
Իրեն աղջիկ, և գընա դուն ցաւ ըզգա՛ կեսարին
Յաղթանակին հետեւելուդ, քանի որ իր հետեւորդն
Ըլլալուդ կերար դուն ծեծ, այսուհետեւ տիկնոջ մը ձեռքը
Ճերմակ քեզի ջերմ տայ, անոր նայի՛լըդ դող բերէ :
Կորիր գնա ե՛տ կեսարի քով : Պատմէ իրեն այս զբօսանքդ .
Մի՛դ դիր, ըսեա՛ թէ բարկացնել կուտայ ինձի իրեն հետ,
Ջի յոխորտ ու քամահրող կը թուի, բերնին յանկերգ
Ըրած այժմու գիրքս իմին, ոչ թէ իրեն ծանօթ առջի
Իմ վիճակս, բարկանալ կուտայ ինձի, ու այս պահու
Շատ դիւրին է ատ ընել, երբ իմ աստղերըս բարի՝
Իմ ուղղիչներս երբեմնի, թափուր ձըգած իրենց ծիրեր,
Գժոխքի անյատակ վի՛հը պարպած են հուրերնին :

*) Սաղմոս ԿԼ :

Եթէ իմ խօսքս ու գործածս իրեն ախորժ չի թուին,
Իրեն ըսէ՛ որ քոֆն ունի Հիպպարքոս, ազատ ըրած
Իմ ստրուկս, զոր, ըստ հաճոյս, կրնայ ծեծել, տանջել, կախել,
Իմ ըրածիս փոխարէն, վրայ տուր դուն : Գնա սրկէ,
Կապուտ կապուտ մարմնով, կորի՛ր :

(Կը Դիւի Թիւրքոյն)

ԿԼԷՈ. Լմեցուցի՞ր :

ԱՆՏ.

Աւա՛ղ, մեր երկրային լուսինն հիմա խաւարած է,
Ու ատ նշանն է չարագոյժ՝ Անտոնիոսի լոկ անկման :

ԿԼԷՈ.

Պէտք է սպասեմ իր բարկութեանն անցնելուն :

ԱՆՏ.

Փաղաքշելու համար կեսարն, ուղեցիր աչք ո՛ւնք ընել
Անոր կապե՛րը կապողին :

ԿԼԷՈ.

Դեռ չի ձանձնա՛լ զիս այդպէս :

ԱՆՏ.

Սիրտըդ պաղի՛ւ իմ վըրաս :

ԿԼԷՈ.

Ա՛հ սիրելիս, եթէ այդպէս

Ըլլամ ես, թող պաղած սրտէս երկի՛նքը կարկուտներ
Ծնցընէ, ու բղիւսած տեղն՝ աղբււրն իսկ թու՛նաւորէ,
Եւ վզիս առաջին քարն իջեցնէ, ու երբ թափի
Ան վար տեղայ, կեանքըս լուծէ՛ խորտակէ . յետոյ զարնէ
Կեսարիոնն, մինչև որ հետզհետէ, յիշատակն
Իմ արգանդիս՝ բոլոր արի Եգիպտացի՛քըս միասին,
Հալեցնող այս քարընկէց փոթորիկին աղէտքէն,
Անգերեզման մեռած մընան, մինչև որ կեր ըլլան թաղուին
Նեղոսի ձանձերէն ու մժղուկներէն :

ԱՆՏ.

Գոհ եմ հիմա :

Կեսար նստած է բանակով Աղէքսանդրիան պաշարելու,
Ուր իր բաղդին ու ղորութեան ըզգիմակալ պիտի կռուիմ :
Մեր ուժը խրոխտ ցամաքի վրայ կանգուն կը մնայ, մեր ցրուած
Տորմիղն ալ վերստին մէկտեղած է, ու կը ծըփայ
Ծովավարժիկ յոխորտանքով : Սրտիս հատորն, ո՛ւր էիր :
Ըսէ՛ ինէ, ո՛վ տիկին : Եթէ դառնամ ես ձախտէն
Անգամ մը ևս այս շրթունքներն համբուրելու, արիւնոտ
Պիտ՝ երևամ : Ես ու իմ թուրս պատմութեան մէջ մեզի էջեր
Պիտի շահի՛նք : Դեռ յոյս կայ, յոյս այս բանին մէջ :

ԿԼԷՈ.

Տեսա՞ր հիմա, իմ քաջարի իշխանըս :

ԱՆՏ.

Ես երիցըս ջըզպինդ, արիասիրտ, հըզօրաշունչ
Պիտի ըլլամ, ու անողորմ պիտի կռուիմ, զի երբ ժամե՛րը
Գողտր էին, ու բարեբաղդ, մարդիկ կեանքեր ինէ փրկանք
Կը ստանային կատակներու փոխարէն, բայց հիմա
Ակռանքըս պիտի կըցեմ, ու զիս կեցնել ով որ փորձէ

Պիտի գլորեմ զրկեմ խաւար: Եկուր, ուրախ մէկ գիշեր մ'ալ
Ունենանք, կանչէ՛ ինծի բոլոր տրամած սպաներս,
Անգամ մըն ալ ըմպանակնիս լեցընենք, կատականքով
Անմըտադիր կէս գիշերուան զանգակին:

ԿԼԷՈ.

Իմ ծննդեան

Տարեդարձս է: Միտքըս անշուք տօնել էր զայն, բայց քանի որ
Իմ իշխանս վերըստին ինքըզինքն է, ես ալ նորէն
Պիտի ըլլամ Կէսոպատրա:

ԱՆՏ.

Գեռ մենք յաջող պիտի երթանք:

ԿԼԷՈ. Իշխանիս քով կանչեցէք բոլոր ազնիւ իր սպաներն:

ԱՆՏ. Այո, թող գան, պիտի խօսիմ ես իրենց, ու այս գիշեր
Ես իրենց ըսպիներուն մէջէն գինին ծայր տալ պիտի
Հարկադրեմ: Եկուր, եկուր, թա'գուհիս: Գեռ հոգի կայ
Գործին մէջ: Երբ գալ անգամ ես կուուիմ, մահն իս սիրել
Պիտի տամ, զի ես նոյն իսկ իր մահասփիւռ գերանգին
Հետ մըցելու պիտի ելլեմ:

(Կը ԴԷՆԷ ԽԷՆԷ ԲԱՅԷ ԷՆՈՐԷՆԷ)

ԷՆՈ.

Հիմա ան հո'ւր իր նայուածքով

Փայլակին գէմ կ'ելլէ մըցել: Կատղիլը լոկ զարհուրիլ է,
Վախի զգացում կորսնցնելու աստիճան, ու այդ կէտին՝
Տատրակն անգամ կ'ելլէ ջայլամը կտցելու: Եւ իմ տեսածըս
Աս է, զօրավարնուս խելքը քանի նըւագի,
Սրտոտուժիւնն ետ կուգայ, երբ քաջութիւնն ելլէ խելքն
Իրեն ճարակ ընելու, իր ձեռքի սուրն՝ իր գործին
Կը կրծէ, կը մաշեցնէ, Երթամ ես կերպ մը գտնեմ
Զինքը ձգել երթալու:

(Կը ԴԷՆԷ)

Ա Ր Ա Ր Ո Ի Ա Ծ Դ.

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն Ա.

Աղեփսանդիոյ առջեւ — Կեսարի բանակեօղը
Կը մտնեն Կեսար, Ագրիպպա, եւ Մեկեմաս իր բանակով.
Կեսար նամակ մը կարդալով:

ԿԵՍ.

Զիս տըղայ կը կոչէ, ու կը չեխէ որպէս թէ
Ոյժ ունենար զարնելու զիս վանելու Եգիպտոսէն.
Իմ բանագնացըս բերածեծ ըրեր է. ինծի հրակեր
Կը կարգայ առանձնակի հետը կուուիլ, Անտոնիոս՝
Կեսարին: Թող ատ ծեր սրիկան գիտնայ՝ ես ուրիշ շատ
Կերպեր ունիմ մեռնելու, մինչեւ այն օր՝ ես կը խնդամ
Իր կոչին վրայ:

ՄԵԿ.

Պէտք է Կեսար խորհի թէ, երբ այգպիսի
Մեծ մէկ ա'նձ մը կը սկսի մոլեգնոտիլ, հալածուելէն
Նեղն է մըտած ա'լ իշխալու աստիճան: Շուռն առնել
Մի՛ տաք իրեն, այլ հիմա օգտուեցէք իր մտախռով
Վիճակէն: Երբէք ցասկոտն ինքըզինքին չընեն լաւ
Զգուշութիւն:

ԿԵՍ.

Մեր ամենէն կարող պետե'րը թող գիտնան.
Մեր միտքն է բազմաթիւ մեր մարտնչմանց ա'լ այս վերջինը
Կուուիլ: Մեր շարքերուն մէջ այնպիսիք կը գտնուին
Որոնք ասկէ քիչ յառաջ Անտոնիոսի քով սպասի
Մէջ էին: Անոնք բա'ւ են զինքը ձեռք անցընելու:
Տե'ս կատարուի. ու բանակին ինչոյք տուր. առատ պաշար
Ունինք առ այդ, ու արժանի՛ են որ իրենց՝ վրայ մտնուի:
Հէ'ք Անտոնիոս:

(Կը ԴԷՆԷ)

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն Բ.

Աղեփառնորիա — Կլեոպատրայի պալատը,
կը մտնեն Անտոնիոս, Կլեոպատրա, Էնոբարբոս, Շարմիան,
Իռատ, Աղեփառ ուրիշներու հետ:

ԱՆՏ. Ձուզեր ուրեմն ինծի հետ կուուիլ, Դո՛ւմեա.

ԷՆՈ. Ո՛չ:

ԱՆՏ. Ինչո՞ւ համար:

ԷՆՈ. Կը խորհի թէ քրտան անգամ լաւագոյն բաղդ ունենալով
քրտան մարդ է մէկի դէմ:

ԱՆՏ. Վաղը, զի՛նուր, ցամաքի ու
Ծովի վըրայ պիտի կուուիմ: Կամ կ'ապրիմ, կամ մահամերձ
Իմ պատիւս կը լողցընեմ արիւնի մէջ որ զայն կրկին
Ապրեցընէ: Աղէկ կուուի՞ս պիտի դուն:

ԷՆՈ. Պիտի զարնեմ

Ու գոչեմ «կամ ոչինչ, կամ ապրողին ամէն ինչ»:

ԱՆՏ. Լաւ կ'ըսես, եկուր օ՛ն: Կանչէ անասուն իմ ծառաներս.

Աս գիշեր առատաղեղ թող ըլլանք մեր խնջոյքին

(Կը յորեն երէ՛շ Լորս Զառանէր)

Ձեռքդ ինձ տո՛ւր: Դուն կատարեալ հաւատարիմ եղած ես,

Նոյնպէս դո՛ւն: Դուն, ու դուն, ու դուն, ամէնքդ —

Ինծի լա՛ւ սպաս տարած էք, ու արքաներ ձեզ ունեցած

Դասակից:

ԿԼԷՈ. (Մեկուսի Էնոբ.) Աս ընելուն միտքն ի՞նչ է:

ԷՆՈ. (Մեկուսի Կլեո.) Ցաւն այս կերպ

Նորանըշան քըմայքներ մարդուս խեղճէն դուրս թուել կուտայ:

ԱՆՏ. Դո՛ւն ալ նոյնպէս պարկեշտ մարդ ես: Կ'ուզէի որ կարենայի

Այդքան թուով մարդեր ըլլալ ու դուք ամէնքդ միացուէիք

Ձուուէիք մէ՛կ Անտոնիոսի որ ձեր ինծի ծառայածին

Պէտ լաւ ե՛ս կարենայի ձեզ ծառայել:

ԱՄԷՆ-ՔԸ. Աստուածք չընեն:

ԱՆՏ. Ինչ և իցէ, բարի մարդեր, ծառայեցէք ինձ այս գիշեր,

Բաժանեմք մի՛ կտրէք, ու զիս այն կերպ մեծարեցէք

Ինչպէս առաջ այն օրերուն երբ կայսրութիւնս ձեզ հետ մէկ էր,

Ու հրամանըս կ'ընդունէր հլու հպատակ:

ԿԼԷՈ. (Մեկուսի Էնոբարբոսին) Միտքը ի՞նչ է:

ԷՆՈ. (Մեկուսի Կլեո.) Հետեւորդներն արտասուել տալ:

ԱՆՏ. Խընամք տարէք ինձ այս գիշեր՝

Գուցէ թէ ձեր սպասարկին յետին կէտն է. կրնայ ըլլալ

Ձիս չտեսնէք այլ ևս, կամ թէ՛ ըստուեր մը կարեկէր.

Թերեւէս վաղն ուրիշ տիրոջ ծառայէք: Նայուածքս ձեզ

Կ'ուզեմ հիմա ինչպէս մէ՛կն որ իր հրաժեշտը կ'առնէ:

Իմ պարկեշտ բարեկամներս, ես ձեզ չեմ հաներ քովէս,

Այլ իբրեւ ձեր լաւ ըսպասին հետ պըսակուած, տէր եմ ձեզի

Մինչեւ ցըմահ ու կը մընամ: Խընամ տարէք ինձ այս գիշեր

Երկու ժամ, աւելին չե՛մ ուզեր ձենէ. ու փոխարէն

Աստուածները տան ձեզի:

ԷՆՈ. Ի՞նչ է, տէր իմ, միտքերնիդ որ

Ձիրենք այսպէս կը տրտմեցնէք: Տեսէ՛ք, մարդի՛կը կ'արտասուեն,

Ու աւանակ մըն ալ ե՛ս, սոխը առած կըզգամ աչքերս,

Գէթ ամօթուն ըլլայ, մեզ մի՛ փոխակերպէք կիներու:

ԱՆՏ. Հո՛, հո՛, հո՛: Կախարդ ջատո՛ւկը զիս կապէ իրաւ որ,

Եթէ իմ միտքս ատանկի էր: Բարի՛ք բուսին ուր կը կաթին

Այդ արցունքներ: Իմ բարեսիրտ բարեկամներս, գուք չափազանց

Թախծոտ մտքի զիս կ'առնէք: Ձեր սիրտիւմին համար ես ձեզ

Խօսեցայ. փափաք ըրի իմ այս գիշերըս ջահերով

Բորբոքել: Գիտցէք ինձմէ, սիրելիներս, վաղուան վըրայ

Բարի յոյսեր ես ունիմ, ու պիտի ձեզ առաջնորդեմ

Հոն ուր յաւէտ կ'ապրեալեմ յաղթապանձ կեանք քան մահ պատուով:

Երթանք ճաշի, օ՛ն եկէք, ու մտածումն ընկուզենք:

(Կը Գլխին)

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն Գ.

Աղեփառնորիա — Պալատին առջև

Կը մտնեն երկու Զինուորներ իրենց պահուորդութեան:

Ա. ՁԻՆՒՈՐ. Ընկեր, գիշեր բարի. օրը վաղն է:

Բ. ՁԻՆ. Վաղը մէ՛կ կերպ պիտի վճռէ. մնաք բարով: Ձը լսեցի՞ք

Փողոցներուն մէջ բընաւ տարօրինակ որ և է բան:

Ա. ՁԻՆ. Ոչինչ: Ի՞նչ լուր:

Բ. ՁԻՆ. Թերեւէս ալ լոկ զրոյց է: Գեշեր բարի գայ վրանիդ:

Ա. ՁԻՆ. Է՛հ, պարոն, գիշեր բարի:

(Կը յորեն ուրիշ երէ՛շ Զինուորներ)

Բ. ՁԻՆ. Ձինւորներ, զգուշութեամբ պահ հեցէք:

Գ. ՁԻՆ. Նոյնպէս դուք: Գիշեր բարի, գիշեր բարի:

(Թաղերաբեմին Գլխին Գլխին Գլխին Գլխին Գլխին)

Գ. ԶԻՆ. Հոս կը կենանք. և եթէ վաղուան օրն յաջող երթայ
Մեր տորմիդն, ևս կատարեալ յոյս ունիմ որ ցամաքի
Մեր կռուողներն ուժով պիտի դէմ դընեն:

Գ. ԶԻՆ. Բանակ մ'է ան. ու եռանդոտ:

(Նէյերու նաւի մը որպէս թէ թաղերաբեմն ներքեւին)

Սո՛ւս. այս ի՞նչ աղմուկ է:

Գ. ԶԻՆ.

Ա. ԶԻՆ. Մտիկ ըրէք, մտիկ ըրէք:

Բ. ԶԻՆ.

Ականջ դըրէք:

Ա. ԶԻՆ.

Օգին մէջ նուագ:

Գ. ԶԻՆ. Գետնին տակն է:

Գ. ԶԻՆ.

Բարի բանի նըշանակ է, անանկ չէ:

Գ. ԶԻՆ. Ո՛չ:

Ա. ԶԻՆ. Սուս կ'ըսեմ, ի՞նչ պիտի ըլլայ ասի:

Բ. ԶԻՆ. Հերակլէս գիբն է ասի, Անտոնիոսի սիրելին

Զինքը հիմա ան կը լըքէ:

Ա. ԶԻՆ.

Քաղեցէ՛ք, տեսները ուրիշ:

Պահակներ ալ մեր լըսածը կը լըսեն:

Բ. ԶԻՆ. Ի՞նչ է աս, բարեկամներ:

ԱՄԷՆՔԸ. (Մէկնոց խօսելով) Ի՞նչ է աս, ի՞նչ է աս, կը լըսէ՞ք աս:

Ա. ԶԻՆ. Այո՛, տարօրինակ չէ՞ ասի:

Գ. ԶԻՆ. Կը լըսէ՞ք, բարեկամներ, կը լըսէ՞ք:

Ա. ԶԻՆ. Մինչև սահմանը մեր պահին օ՛ն հետեւինք այս աղմուկին

Տեսներ ինչպէս պիտի դադրի անհետանայ:

ԱՄԷՆՔԸ. Համամիտ ենք: Տարօրինակ բան, իրա՛ւ:

(Կը խօսին)

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն Դ.

Աղէփանդիտ — պալատին մէջ սենեակ մը

Կը մտնեն Անտոնիոս և Կլեոպատրա, Շարմիան և ուրիշներ հետեւորդ

ԱՆՏ. Երո՛ս, զրահըս երո՛ս:

ԿԼԵՈ.

Քընացի՛ր սակայն քիչ մը:

ԱՆՏ.

Ո՛չ, տատրակըս: Երո՛ս, օ՛ն, զրահըս երոս:

(Կը մտնեն Նրոս շահը քերտով)

Օն, աղիւ մարդ

Եկուր պողպատըս վրաս հագցուր: Եթէ բաղդն այսօր մերի՛նը

Չըլլայ, պատճառն ա՛յն է որ մենք զինք կը քամահրենք:
Օ՛ն, օ՛ն:

ԿԼԵՈ.

Չըլլար, ևս ալ պիտի օգնեմ: Ինչո՞ւ է աս:

ԱՆՏ.

Ա՛հ ձրգէ՛, ձրգէ ընէ: Գուն իմ սրտի՛ս զըրահոյն ևս:

Սըխա՛լ, սըխա՛լ. ասի, ասի:

ԿԼԵՈ.

Իրաւ, չըլլար, ե՛ս պիտի գամ:

Օգնելու: Աս կերպ պէտք է որ ըլլայ:

ԱՆՏ.

Լա՛ւ, Լա՛ւ,

Հիմա յաջող պիտի երթանք: Կը տեսնե՞ս, աղիւ մարդըս:

Գընա հագի՛ր պահպանակներդ:

ԵՐՈՍ.

Փութով, տէր իմ

ԿԼԵՈ.

Աղէկ չէ՞

Աս ճարմանդները դրուած:

ԱՆՏ.

Աբանչելի՛, սքանչելի՛:

Ան որ ասի քակել փորձէ, մինչև որ մենք կամք ունենանք

Վրանուս հանել հանգչելու, փոթորիկի մ' պիտի գոռու՛մը

Լըսէ: Ծուռ մուռ բաներ կ'ընես, Երո՛ս, և թագուհիս

Այս գործին մէջ քենէ ճարպիկ զինակիր է: Օն լմնցուր:

Ո՛հ սիրեցեալս, ո՛ւր էր թէ կարենայիր մարանչումներս

Այսօր տեսնել, ու գիտնայիր զբաղանքն արքայական,

Արհեստաւոր մը պիտի դուն տեսնէիր անոր մէջ:

(Կը մտնեն պատուաւ շահը)

Բարի լոյս քեզ, բարի եկար: Երեւոյթը՞ ուղիմունտ

Յարձակումի ընտել մարդու նըմանակ է: Մեր սիրական

Գործին կանոն կ'ըլլենք զբաղիլ, ու բերկրանքով կ'երթանք անոր

ԶԻՆ.

Հազար հոգի մը, տէր իմ, թէպէտ կանուխ, ագուցիկ:

Զըրահներին արգէն վրանին, քաղքին դուռն են, Չեղ կըսպասեն:

(Գընա—Գործաւոր)

(Կը մտնեն Սպանի և շահը)

ՍՊԱՅ.

Առաւօտն աղւոր է: Բարի առտու, զօրապետ:

ԱՄԷՆՔԸ.

Բարի առտու, զօրապետ:

ԱՆՏ.

Լաւ բացումն է ան, տըղաք:

Այս առաւօտն ինչպէս աշխոյժ հոգիի տէր մի պատանի

Որուն միտքն է նշանաւոր հանդիսանալ, կանուխ սկիզբ

Կ'ընէ իրեն: Այսպէս, այսպէս, օ՛ն տուր ինձ ատ, աս կերպ Լաւ է:

Մնացի՛ր բարեաւ, ով տիկին, ինչ որ ալ ինձ պատահի:

Աս զինուորի՛ համբոյր է. այպանելի, ամօթապարտ

Կշտամբանքի վարմունք կ'ըլլար ասկէ պակաս սրտագին

Լոկ ձեւական պատուասիրում: Հիմա քենէ կը մեկնիմ

Պողպատէ մարդ ևս դարձած: Մա՛րտնչողներ, ետեւէս

Եկէք մօտէն : Հիմա ճակատ ձեզ կը տանիմ : Մնաս բարեաւ :

(Կը ԲԷԷԷ Անտոնիոս, Երոս, Սպարէր ու Զինաբէր)

ՀԱՐՄ. Հնորճ ըրէք, Ձեր սենեակը քաշուեցէք :

ԿԼԷՈ.

Տար զիս հոն :

Քաջասիրտ ան կը դիմէ դէպի ճակատ : Ուր էր թէ

Ան ու Կեսար մենակուիւ այս մեծ մարտին ելք տային :

Ան ժամանակ Անտոնիոս... բայց հիմա... փոյթ չէ, օն :

(Կը ԲԷԷԷ)

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն Ե.

Աղեփառնորիա — Անտոնիոսի բանակեալը
փողեր կը հնչեցնեն : Կը մտնեն Անտոնիոս եւ Երոս,
Զինուոր մը հանդիպելով աճոց :

ԶԻՆ. Աստուածներն աս բարեբաղդ օր մը ընեն Անտոնիոսին :

ԱՆՏ. Իցիւ թէ դուն ու սպիներդ այդ քուին՝ վըրաս աղբած
ԸԼԼային ցամաքի վրայ մարտնչելու :

ԶԻՆ. Եթէ ըրած

ԸԼԼայիր ատ, ընդվզող արքաներն ու զօրականն

Որ այս առտու քեզ լըբեց, դեռ թիկունքէդ քեզ հետեւող
Պիտ՝ ըԼԼային :

ԱՆՏ. Ո՞վ մեկնեցաւ այս առտու :

ԶԻՆ. Ո՞վ,

Մէկն որ միշտ քու քովդ էր. Էնորարբոս կանչէ հիմա,

Ու քեզ լըսող չէս գտներ, կամ Կեսարի բանակէն

Պիտի լըսես որ քեզ կ'ըսէ «Քուկըդ չեմ ես» :

ԱՆՏ. Ի՞նչ կ'ըսես

ԶԻՆ. Կեսարի քովն է ան, տէր իմ :

ԵՐՈՍ. Տէր իմ, իրեն անտուկներն

Ու դրամա՛րկղը հետը չեն :

ԱՆՏ. Մեկնած է :

ԶԻՆ. Հաստատապէս :

ԱՆՏ. Գընա, Երոս, իր դրամա՛րկղը ետեւէն զրկէ շո՛ւտ :

Անպատճառ ատ ընես : Մի՛ վար զըներ մէ՛կ շիւղ մը իսկ :

Հրաման կ'ընեմ : Գըրէ իրեն — կը ստորագրեմ աակը ես —

Գողտրը ողջերթ ու բարեւներս, ըսէ թէ կ'ուզէի որ

Երբէք պատճառ ա՛լ չի գտնէ՛ր տէր փոխելու : Ո՛հ, իմ բաղդըս

Պարկեշտ մարդերը զեղծ կ'ընէ : Փութով ըրէ : Էնորարբոս :

(Կը ԲԷԷԷ)

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն Զ.

Աղեփառնորիա — Կեսարի բանակեալը
փողաճայն. կը մտնեն Կեսար, Ագրիպպա Էնորարբոսի եւ ուրիշներու հետ :

ԿԵՍ. Գընա ճակատ, Ագրիպպա, ու մարտնչումն ըսկսէ :

Մեր կամքն է՝ Անտոնիոս ողջ բռնուի : Այսպէս գիտցուր :

ԱԳՐ. Կ'ընեմ, Կեսար :

(Կը ԲԷԷԷ)

ԿԵՍ. Տիեզերական խաղաղութեան ժամը մօտ է : Թող այս յաջող

Օր մը յայտ գայ, ու աշխարհս երեքիւսի ձիթենի

Պիտի բերէ այլ եւս առատ :

(Պարգեմաբէր ԺԷ ԿԷ Դոնէ)

ՊՏԳՄ. Անտոնիոս պատերազմի

Գաշտն իջած է :

ԿԵՍ. Գընա ինէ հըրաման տուր Ագրիպպայի

Որ անկէ ընդվզողներն յառաջամարտ դիրքի մէջ դնէ

Որպէս զի Անտոնիոս իր մօլուցքն ինքն իր վըրայ

Թափել թուի :

(Կը ԲԷԷԷ Կեսար Բայի Էնորարբոսին)

ԷՆՈ. Ալէքսաս ընդվզեցաւ, ու Հրէաստան գնաց որպէս թէ

Անտոնիոսի գործին հաշւոյն : Հոն մեծ Հերովդը շրջեց

Կեսարի կողմն հակելու : Կեսար կախեց զանիկա

Փոխան իր այս աշխատանքին : Կանիդոս ու մնացեալ

Հեռացողներն ըստացած են պաշտօններ բայց ոչ պատուոյ,

Աստահութեան : Չար գործեցի, որուն ես ի՛նքըս կը կանգնիմ

Ամբաստան այնքան դառըն կսկծանքով որ ալ չուզիմ

Ուրախութիւն զգալիք :

(Կը Դոնէ Կեսարի ԲԷԷ Զինաբէր)

ԶԻՆ. Էնորարբոս, Անտոնիոս

Քու ետեւէդ զրկեր է բոլոր ինչքերդ, աւելցնելով

Վըրան առա՛տ պարգեւն իրեն, պատգամաբերն իմ պահ կեցած

Տեղս եկաւ, ու քու վրանիդ առջեւ հիմա վրայի բեռները

Կը թափէ :

ԷՆՈ. Ա՛ռ, քեզ ըԼԼայ :

ՋԻՆ.

Մի՛ ծաղրեր զիս, էնորբարբոս:

Շիտակ կ'ըսեմ: Լաւ կ'ըլլայ որ բերողին երթն ապահովես
Բանակէն դուրս: Ես իմ պաշտօնս ունիմ, պէտք է անոր նայիմ,
Եթէ ոչ՝ ես կ'ընէի: Բու կայսրըդ միշտ Արամազդ մը
կը մընայ:

ԷՆՈ.

Ե՛ս եմ միայն այս աշխարհիս անըղգամն,
Ու ամենէն աւելի ե՛ս կը զգամ ատ: Ո՛վ Անտոնիոս,
Ո՛վ դու հա՛նք առատութեան, ի՞նչ կերպ վարձք պիտի տայիր
Իմ լաւագոյն սպասիս, երբ անպատիւ վարմունքըս գարշ
Այսպէս ոսկւով կը պըսակես: Այլ աս լեցուց իմ սիրտըս,
Պիտի պուռթկայ: Եթէ սուր մտքի խռովք զան չի քանդէ,
Մտքէ սուր գործի մը պիտի կանխէ ան զարնէ,
Բայց կը զգամ որ մտքի տանջանք պիտի ընէ ինչ որ պէտք է:
Ես կուտիմ քեզի դէ՛մ: Ո՛չ, ես երթամ փնտռեմ
Փոս մը որ մէջը մեռնիմ, ամենէն գարշ ու կեղտոտն
Յարմարագոյնն է իմ կեանքիս վերջի մասին:

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն Է.

Ագդարաւ հնչում — փող ու բմբուկ:

Կը մօնեն Ագրիպպա եւ ուրիշներ:

ԱԳՐ.

Նահանջեցէք, շա՛տ յառաջ մըխուեցանք: Կեսար ինքն իսկ
Զբաղուած է, ու ձեր տագնապն աւելի է քան ինչ որ մենք
կը սպասէինք: (Կը խփեն)

(Փռալայն կը հրեն Անտոնիոս եւ Սկարոս, Վերադարձաւ)

ՍԿԱ.

Ո՛վ իմ կայսրըս քաջարի, ահա ասոր կ'ըսեն կռուիլ:
Եթէ սկիզբէն այսպէս ըրած ըլլայինք, տեղերնին
Զանոնք վռնտած կ'ըլլայինք, լաթեր փաթթած գլխերնուն:

ԱՆՏ.

Արագ արիւն կը հոսեցնես:

ՍԿԱ.

Վէրք մ'ունէի որ ի՛ր
Նըման էր, բայց հիմա փ մը դարձաւ ան:

(Նահանջի յայն հետեւին)

ԱՆՏ.

Արդարեւ:

ՍԿԱ.

Պիտի զարնենք զանոնք վանենք մինչև ծակերը
Կոյուղույ: Գեռ վեց խոցի համար տեղ կայ մարմնիս վըրայ:
(Կը հրեն Սքոս)

ԵՐՈՍ.

Յաղթեցինք իրենց, տէր իմ, ու մեր այս դի՛րքը նպաստաւոր
Նախաշաւիդ է փառաւոր յաղթութեան:

ՍԿԱ.

Եկէք դրոշմենք

Թիկունքն իրենց, ու ծոծրակնուն բռնած զանոնք վեր թուցնենք
Ինչպէս կ'ընենք նպաստակաց: Զբօսալից խաղ է փախչողը
Խոշտանգել:

ԱՆՏ.

Պէտք է քեզ ես վարձատրեմ մէկ անգամ մը
Բու զուարթոցի սիրտ տալուդ, ու տաան անգամ ալ սիրալի
Յաջողութեանըդ փոխարէն: Եկուր մէկտեղ:

ՍԿԱ.

Ես կը կաղամ

Ձեր ետեւէն:

(Կը խփեն)

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն Ը.

Աղէֆաանդիոյ պարիսպներուն ներքեւ:

Փողաձայն, կը մօնեն Անտոնիոս, զօրաֆայլով, Սկարոս եւ ուրիշներ:

ԱՆՏ.

Զանի զարկինք մինչև բանակն հալածեցինք, թող առաջէն
Մէկը վազէ ու թագուհին տեղեկացնէ մեր քաջագործ
Արարքներուն: Վաղը արեւը մեր երեւը չտեսած,
Մեղմէ այսօր վրիպած արիւնը կը թափենք: Շնորհակալ
Եմ ամէնքէդ. վասնզի կորովաձեռն էք. ու այնպէ՛ս
Մարտնչեցաք որպէս թէ դուք այս գատին ծառայողներ
Զըլլայիք, այլ աս ձերինն ըլլար ամէն մէկերնուդ
Ինչպէս իմն է: Ամէնքնիդ մէյմէկ Հեկտոր հանդիսացաք:
Մըտէք քաղաք. ձեր կիներն ու ընկերները թեւերնուդ
Մէջ առէք, պի՛նդ գրկեցէք, պատմեցէք ձեր քաջ արա՛րքը
Անոնց, մինչ իրենք՝ պաղած փակչած արիւնը լուան
Ձեր խոցերէն ուրախութեան արցունքներով, ու պատուակիր
Ձեր բաց վէրքերն համբոյրներով միացընեն: (Սկարոն) Ձեռք ինձ տուր
(Կը հրեն Կլեոպատրա Նախնիներով)

Այս չքնաղ պարիկին պիտի քու գործքդ յանձնարարեմ. անոր բերնէն
Բարիք քեզի շնորհակալիք առնել տամ: (Կը խփեն) Ո՛վ աշխարհիս
Լոյսը դուն, իմ զինագարդ վըզիս անուր ըրէ թեւերդ,
Յատկէ՛, հագուստ ու ամէն ինչ միասին, մուխ զըրահիս
Մէջէն անցիր սի՛րտս եկուր, ու հոն հեծիր հեւքերուն վրայ
Յաղթական:

ԿԼԵՈ.

Ո՛վ իշխան իշխաններու, ո՛վ անսահման
Արուածիւն, ժպտադէ՛մ այսպէս կուգաս աշխարհիս մեծ

Ծուղակէն չբռնուած :

ԱՆՏ.

Սոխակըս, զիրենք զարկինք
 Հալածեցինք անկողիննին : Ի՞նչ կ'ելլէ, աղջիկըս,
 Եթէ գորշ մազ քիչ մը խառնուի մատղաշագոյն մեր թուխին .
 Մեր գլխին մէջ ունինք ըղեղ որ ջիղերնուս սընունդ կուտայ,
 Ու կարող է խաղ շահել տալ պատանիի մը շահած
 Մէն մի խաղին փոխարէն : Խնդրեմ նայէ սա մարդուն :
 Շնորհաձիր . ու ձեռքըդ իր շուրթերուն յանձնել հաճէ :
 Համբուրէ դան, քաջ ռազմիկըս . այսօր այնպէս ան կռուեցաւ
 Որպէս թէ աստուած մը, այդ կերպարանքը մըտած,
 Մարդկութեան դէմ հեռով լեցուն, կոտորելու եկած ըլլար :
 Բարեկամ, քեզի կուտամ համակ ոսկի զըրահ մը :
 Թագաւորի մըն էր ան :

ԿԼԵՈ.

ԱՆՏ.

Իր արժանն է ատ, եթէ
 Սրբահայեաց Արեգին կառքին չափ խիտ շողակներ
 Ունենայ իսկ : Տուր ձեռքդ ինծի : Աղէքսանդրիոյ քաղքին մէջէն
 Զուարթ զօրաքայլ մը ընենք, մեր գրծուած ասպարներն
 Անոնց խըրոխտ տէրերուն պէս կըրելով : Եթէ մեծ
 Պաշտանիս կարող ըլլար այս զօրքերն համագունդ
 Բանակեցնել, միասին կը ճաշէինք ամէնքնիս,
 Ու բաժակներ կը պարպէինք մինչև յատակ յաջորդ օրուան
 Բարի բաղդին որ կանխաւ կը խոստանայ արքայական
 Գործ վըտանդի : Փողահարներ, ձեր արուրէ շըռնդով
 Քաղքին ականջը քանդեցէք . ձեր հնչումները խառնեցէք
 Մեր թնդացնող թմբուկներուն, որպէսզի երկինք գետին
 Իրար խառնեն հնչումներնին, ցնծագին խինդով մեր ե'կը
 Տօնելու :

(Կը Քէֆէն)

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն Թ.

Կեսարի բանակը. — պահակներ, իրենց պահաճեղին :

Ա. ԶԻՆ. Եթէ այս մէկ ժամուս մէջ մենք չի փոխուինք, պէտք է դառնանք
 Պահակաւոր . նըշուրտ է այս գիշեր, և կ'ըսուի թէ
 Առաւօտեան երկրորդ ժամուն պիտի ռազմի յարգարուինք :
 Բ. ԶԻՆ. Այս վերջին օրը մեզ սուղի նստեցաւ :
 (Կը յիշէ Էնթարթաս)

ԷՆՈ.

Ինձ եղիր դուն, ո՛վ գիշեր...

Գ. ԶԻՆ.

Ի՞նչ մարդ է աս :

Թաքած կեցիք

Բ. ԶԻՆ.

Ու մըտիկ ըրէք անոր :

ԷՆՈ.

Վըկայ եղիր ինձ ո՛վ դուն

Օրհնեալ լուսին, երբ պատմութեան մէջ ուրացող մարդեր կըրեն
 Անարգանաց յիշատակ, թէ ինչպէս հէք Էնթարթաս
 Քու երեսիդ յանդիման զղման եկաւ :

Ա. ԶԻՆ.

Էնթարթաս .

Գ. ԶԻՆ.

Հանդարտ : Շարունակներ մըտիկ ընել :

ԷՆՈ.

Ո՛վ ճշմարիտ

Թախծութեան առաջագահ թագունհի, գիշերուան
 Թիւնաթաթախ խոնաւութիւնը վրաս քամէ, որպէսզի
 Կեանքն իմ կամքիս դէմ ապստամբ այլ ևս չի մնայ
 Վըրաս յարած . իմ յանցանքիս խիստ վէմին դէմ զարկ սիրտս
 Որ կսկիծէ չորցած ցամքած, պիտի փշրի փռի դառնայ,
 Ու վերջ դընէ ամէն կեղտոտ մըտածման : Ո՛վ Անտոնիոս,
 Շատ աւելի աղնուական քան ուրացումն է գարշելի,
 Ինծի ներէ՛ իմ յանցանքս որչափ ան քեզ նըկատմամբ է .
 Իսկ աշխարհ յիշատակաց գրքին մէջ զիս թող զրոշմէ
 Տիրաթող մ'ու դասալիք : Ո՛վ Անտոնիոս, Անտոնիոս :
 (Կը Քէֆէն)

Բ. ԶԻՆ.

Խօսինք իրեն :

Ա. ԶԻՆ.

Մըտիկ ընենք, զի այն բաներն որ կը խօսի

Թերևս Կեսարը նըկատեն :

Գ. ԶԻՆ.

Լաւ, ընենք : Բայց կը քնանայ :

Ա. ԶԻՆ.

Ոչ, ան մարած է յաւէտ, զի այդքան գէշ աղօթք մը

Քուն մտնելու համար երբէք չըլլուիր :

Բ. ԶԻՆ.

Քոյն երթանք :

Գ. ԶԻՆ.

Արթնցիր, պարոն, օ՛ն, արթնցիր, խօսէ մեզի :

Բ. ԶԻՆ.

Կը լըսէք, պարոն, ըսէք :

Ա. ԶԻՆ.

Մահուան ձեռքն եկած հասած

Է իր վրայ : (Թաքած Էնթարթաս) Մըտիկ ըրէք, թմբուկները
 Կ'արթնցնեն քնացողներն : Պահակաւոր եկէք տանինք զանիկա .
 Ծանօթ մարդ է . մեր ժամն ամբողջ լըրացաւ :

Գ. ԶԻՆ.

Օն ուրեմն

Եկէք տանինք . կարելի է, դեռ կ'աղէկնայ :

(Կը Քէֆէն Դարթնը Կեպ ասած)

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն Ժ.

Երկու բանակներուն մէջսեղ
Կը մտնեն Անտոնիոս եւ Սկարոս իրենց բանակին հետ:

ԱՆՏ. Անոնք այսօր ծովի վրայ պատրաստութիւն տեսած են:
Ծովի վրայ հաճելի չենք գար իրենց:

ՍԿԱ. Երկուքին ալ
Վրայ, տէր իմ:

ԱՆՏ. Կ'ուզէի որ կըրակին մէջ կամ օդին մէջ
Մարտնչէին: Հոն ալ իրենց հետ կը կռուինք: Բայց բանն այս է.
Մեր հետեւակը քաղաքին մօտակայ լեռներուն վրայ
Պէտք է մեզի հետ կենայ. ծովի վրայ կռուի հրաման
Տրուեցաւ. անոնք արդէն նաւակայքէն դուրս ելան...
Ուրեմն յառաջ, հոն ուր կրնանք ամենէն լաւ գտնել իրենց
Կազմութիւնն ու դիտել ձգնիլն իրենց:

(Կը Դիմեն)

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն ԺԱ.

Նոյնին մէկ ուրիշ կողմը.
Կը մտնէ Կեսար եւ իր բանակը:

ԿԵՍ. Սակայն եթէ յարձակին, պիտի հանդարտ կենանք մենք
Ցամաքի վրայ, զոր, իմ կարծեօք, թոյլ պիտի տան, զի մեծագոյն
Զօրութիւններն դուրս հանած են ցեղանաւերը մարդ դնելու:
Հովիտներն, օճն, գացէք բռնել գերակշիռ մեզի դիրքով:

(Կը Դիմեն)

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն ԺԲ.

Աղէքսանդրիոյ մօտակայ լեռներ.
Կը մտնեն Անտոնիոս եւ Սկարոս:

ԱՆՏ. Մինչև այս կէտ մեկտեղած չեն. սա նոճիին կեցած տեղէն
Պիտի ամէն բան հասկընամ, քեզի իսկոյն լուր կը բերեմ,
Թէ գործը ի՞նչ ընթացք կ'առնէ:

(Կը Դիմեն)

ՍԿԱ. Ծիծեռնակներ բոյն դրեր են

Կէսգատրի նաւերուն մէջ: Հաւահամանէրը կ'ըսեն թէ
Զեն գիտեր ի՞նչ ըսելին. երեսներին կախուած է
Ու գիտցածնին խօսելու չէ՞ն համարձակիր. Անտոնիոս
Մերթ քաջասիրտ է, մերթ վըհատ, ու փոխն ի փոխ
Իր խառնաման բաղդին դէպքերն իրեն կ'ազդեն մերթ յոյս
Եւ մերթ վախ, իր ունեցածը պահելուն կամ կորսելուն:
(Հեռուանց հռչակ է ժընար իբր ծովամարտի)

(Կը Դիմեն Կը Դիմեն Անտոնիոս)

ԱՆՏ. Կորսուեցաւ ամէն բան: Աս գարշելի եգիպտոսէին
Զիս մատնեց. թշնամիին անձնատուր եղաւ տորմիզս,
Ու հունա զըգակներն վե՛ր կը նետեն ու՛ մէկտեղ բաժակ
Կը պարպեն նըման շատոնց իրարու տեսքէն զրկուած
Ընկերներու: Եռափոփոխ պոռնիկ դու, դուն ես որ զիս
Ծախեցիր այս նորաթեք աշկերտին, ու սիրաբլս միայն
Քեզի դէմ մարտ կը մըղէ: Հրաման տուր որ փախչին ամէնք,
Զի երբ իմ վրէժըս լուծեմ՝ զիս կապող կախարդանքէն,
Ալ ամէն բան բրած կ'ըլլամ: Հրաման տուր որ փախչին ամէնք:
Գընա հոսկէ:

(Կը Դիմեն Սկարոս)

Ո՛վ արեգակ, ալ չպիտի տեսնեմ ծագելդ,
Բաղդն ու Անտոնիոս հո՛ս իրարմէ կը բաժնուինք.
Ճիշդ այստեղ ձեռք կը մեկնենք: Միթէ ամէն բան ասո՞ր
Պիտի հասնէր կատարէր: Գարշապարիս որսի շունի
Պէս հետեւող մարդոց սրտերն որոնց շնորհած եմ բոլոր
Խնդրածն իրենց, շարարածափ կ'ըլլան հիմա, ու անուշին
Կը քամեն արագ ծագող Կեսարի վրայ, և ամենուն վրայ
Բարձրագլուխ այս նոճին կեղեւամերկ կը չորնայ:
Մատնուած եմ: Ո՛հ այս սո՛ւտ պատրող հոգին Եգիպտոսի,
Այս խորո՛ւնկ կախարդանքն՝ որուն աչքին մէկ նշանն իսկ
Զիս մարտերու դիմել կուտար, ու անոնցմէ ետ կը կանչէր,
Որուն ծոցն իմ պըսակա էր, ծայր ու հուսկ կէտ նըպատակիս,
Ճիշդ գնչուի մը նըման, զիս խաղցուցած խաբեց տարաւ
Կորստեան բուն խորխորատն: Ո՛ւր ես երո՞ս, երո՞ս:

(Կը Դիմեն Կէսպարոս)

ԱՆՏ. Գիւթանք դու, անդի՛ն աչքէս:

Ինչո՞ւ իշխանս իր սիրելւոյն

Գէմ կատղած է:

ԿԵՍ.

ԱՆՏ.

Անհետացիր, եթէ ոչ քու արժանի
Պատիժդ հիմա կուտամ քեզի, ու յաղթանակը Կեսարին
Թերի կը ձգեմ: Թող քեզ առնէ, ու վերամբարձ քեզ բռնէ

Աղմըկագոչ խուժանին , գնա ետեւէն իր կառքին
 Իբր ամենէն խայտառակն ամբողջ սեռիդ , իբրեւ ցուցանք
 Մ'ամենամեծ , ամենէն ողորմելի կոտորակի՛մ
 Մէկ փարայի ցոյցի դրուէ , ու համբերող Հոկտաւիան
 Թող երեսներդ արօրէ իր պատրաստուած եղունգներով :
 (Կը Քէյնի Կէտոյաբոյ՝)

Աղէկ եղաւ որ գացիր , եթէ աղէկ է ապրիլ ,
 Բայց աւելի աղէկ կըլլար որ մոլուցքիւ մէջ իշնայիր ,
 Զի մէկ մահ կրնար թերեւս շատ ուրիշներ խափանել :
 Երոս , հո՞տ ես : Նեստի շապիկը վրաս է կարծես .
 Կատաղութիւն ինձ սորվեցուր , ո՛վ Ալկիդէս , նախահաւդ իմ ,
 Որ լուսինին եղջիւրներուն վըրայ Լիբա՛սը գետեղեմ ,
 Ու ամենէն ծանրակիր լա՛խտը շարժող այս ձեռքերովս
 Իմ գերազնիւ անձըս նուաճեմ : Կախարդուհին պիտի սատկի :
 Զիս դեռահաս Հռովմայեցի տըղուն ծախեց , ու այս դաւին
 Ներքէ կ'իյնամ : Կեանքն հատուցում ինձ պիտի տայ : Երոս , հո՞տ ես :
 (Կը Քէյնի)

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն ԺԳ.

Աղէկաւորիա — Կլէպաստայի պալատը .

Կը մտնեն Կլէպաստա , Շարմիան , Իռաս ու Մարդիան

ԿԼԷՈ. Օգնեցէք ինձ , ո՛վ իմ կանայք : Ո՛հ , խենթ կտրեր է անիկա ,
 Աւելի քան Տելամոն *) իր ասպարին պատճառով .
 Թեսալիոյ վարագն անգամ երբէք ասոր չափ չէ փրփրած :
 ՇԱՐ. Օ՛ն , դամբարանը դիմեցէք : Հոն փակուեցէք , ու իրեն լուր
 Ղրկեցէք թէ մեռած էք : Հոգի , մարմին այնքան դժուար
 Զեն ձեզքուր՝ թողուր զիրար որքան մեծ մարդն ու մեծութիւնն ,
 ԿԼԷՈ. Օ՛ն , դամբարան : Մարդիան , գընա ըսէ՛ իրեն որ
 Ես ինքըզինքս սպաննեցի : Ըսէ վերջին բառն որ ըսի
 Անտոնիո՞ս էր , ու խնդրեմ , սրտայոյզ բառեր գըտի՛ր :
 Գնա Մարդիան , ու լուր բեր ինձ թէ ան ի՞նչ կերպ մահըս կ'առնէ՛ ,
 Օ՛ն , դամբարան :
 (Կը Քէյնի)

*) Այսինքն Տելամոնեան էաս , Տելամոն՝ էասի հայրն էր :

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն ԺԳ.

Նոյնը — ուրիշ սենեակ մը .

Կը մտնեն Անտոնիոս եւ Մրոս :

ԱՆՏ. Երոս , չէ՞ որ կը տեսնես զիս :
 ԵՐՈՍ. Այո՛ , իշխանդ իմ ազնիւ :
 ԱՆՏ. Մերթ կը տեսնենք մէկ ամպ մը վիշապաձև , մերթ գոլորշի՛մ
 Նըման արջի կամ առիւծի , բարձրաշտարակ միջնաբերդի ,
 Առկախ ժայռի , երկձիւղ լերան , կամ ծիրանի հրուանդանի
 Ծառեր վրան որ այս երկրիս կարծես գլխով նըշան կ'ընեն ,
 Եւ օգեղէն լոկ պատրանք կը պատկերեն մեր աչքին .
 Դուն տեսած ես երկինքն այս երեւոյթներն . անոնք
 Սեւադէմ՝ Երեկոյին հանդիսադրած ցոյցերն են :
 ԵՐՈՍ. Այո՛ , տէր իմ :
 ԱՆՏ. Այն որ հիմա դեռ ձի մըն էր , մտքի՛նթացման
 Պէս արագ , օգածըփիկ գոլորշին կը ցնդէ զայն
 Պատկերաջինջ ու անորոշ կը դարձընէ ինչպէս է ջուրը
 Զըրին մէջ :
 ԵՐՈՍ. Կ'ընէ , տէր իմ :
 ԱՆՏ. Իմ բարի՛ ծառաս երոս ,
 Քու զօրապետըդ հիմա ճիշդ այդպիսի մի մարմին է :
 Հոս կամ ահա ես Անտոնիոս , սակայն իմ ա՛յս տեսանելի
 Կերպարանս ես կարող չեմ պահպանել , աղնի՛ւ ծառաս *) :
 Այս մարտերն եգիպտոսի համար ըրի , ու թագուհին
 Որուն սիրան իմինս ըլլալ կը կարծէի , զի անորն
 Էր իմըս , որ երբ անոր չէր տրուած , իրեն կապած
 Էր միլիոններ՝ այժմ կորսուած — նոյն ան , Երոս , Կեսարի հետ
 Թուղթ շտկեց , ու իմ փառքի բարձր խաղըս խարդախեց ,
 Թշնամիին կանգնել տալով յաղթանակ : Բայց ո՛չ , մի՛ լար ,
 Ազնիւ երոս : Ինքըզինքնի՛ս մենք դեռ ունինք , ինքըզինքնուս
 Վերջ տալու :
 (Կը Քէյնի Մարդիան)
 Ո՛հ անըզգամ քու տիրուհիդ , ինէ իմ թուրըս
 Կապտեց նէ :
 ՄԷՐ. Ո՛չ , Անտոնիոս , քեզ կը սիրէ՛ր տիրուհիս ,

*) Ըսել կ'ուզէ՛ իմ փառս ինէ մեկնած ըլլալով , այլ ես պէտք է դադրիմ երեսալէ
 այն Անտոնիոսը որ էի :

ԱՆՏ. Ու իր բախտն ամբողջովին քուկինիդ հետ խառնած էր :
 Կորի՛ր , ցած աներես ներքինի , լեզուդ քաշէ .
 Մատնեց զիս նէ , ու մահուան պիտի պատիժ նէ կրէ :

ՄԱՐ. Մարդ մէ՛կ անգամ

Միայն կրնայ մահուան պարտքն հատուցանել . ու ատ արդէն
 Վըճարած է : Ինչ որ քու կամքդ էր ընել , կատարուած է
 Քեզի ահա : Վերջին բառն որ նէ ըսաւ , Անտոնիո՛ս էր ,
 Ո՛վ վեհագո՛յն Անտոնիոս , երբ խօսքին մէջ մարմին քակող
 Մէկ հառաչա՛նք մը եկաւ կտրեց անունն Անտոնիոսի .
 Իր շուրթերուն ու սրտին մէջ ան երկուքի բաժնուեցաւ .
 Քու անունդ այս կերպ իր նե՛րսը թաղուած տուաւ հոգին :
 Մեռա՛ւ ուրեմն .

ԱՆՏ. Այո՛ , մեռաւ :

ՄԱՐ. Հանէ զէնքերս այլեւս Երոս .
 Երկայն օրուան աշխատութիւնը վերջացաւ , ու ալ պէտք է
 Քուն մտնենք : (Մարդիանին) Հոսկէ քու ողջ մեկնիլըդ ճոխ վճարք է
 Փոխան կըրած այս յոգնութեանդ : Օ՛ն , գընա՛ (Կը Քիչի) :
 Հանէ՛ , հանէ՛

Վըրայէս , Էասի եօթնաստե ասպարն իսկ
 Բաւական չէ սրտէս թնդիւնն արգիլելու : Ո՛վ իմ կողերս ,
 Ճեղքուեցէ՛ք , զատուեցէ՛ք , ու դուն սրտեա՛կ , մէկ այս անգամ
 Պարունակչէ՛դ ուժո՛վ եղիր , պայթեցո՛ւր քու այս պատեանըդ
 Դիւրաբեկ : Արա՛գ , Երոս , արագ ըրէ : Ա՛լ ուղղմիկ չեմ .
 Ո՛վ ձգմուած կտորուանք , գացէ՛ք : Վեհօրէ՛ն դուք կըրուեցաք :
 Ձգէ զիս պահ մը :

(Կը Քիչի Երոս)

Քեզի պիտի գամ հասնիմ , ո՛վ Կէոպատրա ,
 Ու իմ ներմանս համար լամ : Այդպէս պէտք է որ ըլլայ ,
 Ձի հիմա , ալ որ և է երկարացում տանջանք է .
 Քանի որ ջա՛հը մարած է , պառկէ հանգչէ , ու ա՛լ հեռուն
 Մ'երթար մոլոր . այլ ևս ամէն աշխատանք ըրածը լոկ
 Կ'եղծանէ . այո՛ , բուռն կորովն անգամ ինքն իր ուժին
 Հետ բռնուած կը տագնապի : Կնքէ՛ ուրեմն ու ամէն բան
 Կը վերջնայ : Երոս . . . կուգա՛մ , իմ թագուհիս : Երոս . . .
 Սպասէ՛ ինծի : Հոն ուր ծաղկանց հոյլերու վրայ հոգինե՛րը
 Կը հանգչին , ձեռք ձեռքի պիտի ձեմենք միասին ,
 Ու ոգիները ահնապիշ նայիլ տանք ոգեւորուած
 Մեր գնացքին : Դիդոն ու իր Ենէաս պիտի զրկուին
 Շրջապատող խումբերէ , ու բովանդակ խոնուամը մեր
 Շուրջը պիտի ըլլայ միշտ : Եկուր Երոս , օ՛ն , Երոս :

(Կիչի Կը Քիչի Երոս)

ԵՐՈՍ. Իշխանըս ի՞նչ կամք ունի :

ԱՆՏ. Կէոպատրի մահէն ի վեր ,
 Այնպիսի անպատուութեան մէջ ապրեցայ , որ աստուածները
 Կ'անգոսնեն իմ ցածութիւնս : Ես որ թըրիս ծայրովն աշխարհս
 Համընէն բաժին բաժին կ'ընէի , ու կանանչ
 Պոսիդոնի թիկունքին վրայ քաղաքներ կ'յօրինէի
 Նաւերով , ինքըզինքըս կը դսրովեմ որ կընող
 Մը քաջութիւնը չունիմ . նուազ վեհօգի քան ան որ
 Իր մահուամբ կը զգացընէ Կեսարին թէ « ինքըզինքս
 Նուաճողն ե՛ս եմ » : Երգուընցած ես , դուն Երոս , որ երբ ժամուն
 Պահանջը գայ , որ իրա՛ւ հիմա եկած՝ հասած է ,
 Երբ ետեւէս՝ անխուսելի՝ հետապնդի՛լը տեսնեմ
 Անուանարկում ու սոսկում , իմ հրամանիս վրայ այն ատեն
 Պիտի դուն զիս սպաննես : Ըրէ՛ ատ , ժամանակն
 Եկած է : Ձեռ զարներ զիս , այլ ըզկեսար կը քայքայես :
 Երեսըդ գոյն բեր քիչ մը :

ԵՐՈՍ. Աստուածներն հեռու ընեն :

Պիտի ե՛ս ընեմ ան որ՝ Պարթև նետերն համայն , թէպէտ
 Թշնամի , վըրիպեցան նըպատակնուն ու չկրցին :
 ԱՆՏ. Երոս , միթէ կ'ուզէի՞ր մեծ Հըռոմի մէջ պատուհան
 Մը կեցած , տեսնել տէրըդ , այսպէս թեւերը խաչկապած ,
 Խոնարհավիզ գլխակորած , իր երեսները նըկարուած
 Խորաթափանց ամօթէն , մինչ առջեւէն պերճավար
 Քաջաբաղդիկ Կեսարի գահն անուաւոր՝ հետեւորդին
 Ստորնութիւնը խարանէր :

ԵՐՈՍ. Ո՛չ , չեմ ուզեր տեսնել ատ :

ԱՆՏ. Ուրեմն օ՛ն , յառա՛ջ , զի պէտք է ես վէրքով մը բուժուիմ :
 Քաշէ քու այդ սուրըդ պարկեշտ , զոր դուն այնքան յօգուտ երկրիդ
 Կըրած ես :

ԵՐՈՍ. Ո՛հ , ներէ , տէր :

ԱՆՏ. Երբ ես ազատ ըրի քեզ ,
 Դուն այն ատեն չ'երգուընցա՞ր աս ընելու , երբ հրամայեմ :
 Ըրէ՛ իսկոյն , եթէ ոչ՝ քու նախընթաց ըսպաններդ
 Ամէնքն ալ դիպուածո՛վ են կատարուած , ո՛չ խորհելով :
 Քաշէ՛ , օ՛ն :

ԵՐՈՍ. Ուրեմն անդին դարձուցէք այդ վեհ երեսն

ԱՆՏ. Որ իր վըրայ կը կըրէ պաշտանքը ո՛ղջ աշխարհի :

ԵՐՈՍ. Ուզածդ ահա :

Սուրբս քաշած է ահա :

ԱՆՏ. Ուրեմբն ի՞նչ
Բանի համար որ քաշեցիր, իսկոյն ըրէ՛:
ԵՐՈՍ. Իմ սիրելի
Տէրըս, պետըս, ու իմ կայսրըս, սա արիւնոտ հարուածն հիմա
Տալէ առաջ, թոյլ տուէ՛ք՝ ըսեմ երթաք բարեա՛ւ:
ԱՆՏ. Ըսիր, եղաւ
Մա՛րդ շուտ ըրէ, ու մնաւ բարով:
ԵՐՈՍ. Երթաք բարեա՛ւ,
Մեծ զօրապետ: Զարնե՛մ հիմա:
ԱՆՏ. Օ՛ն, զա՛րկ, Երո՛ս:
ԵՐՈՍ. Ա՛ռ ուրեմբն,
Ահա այսպէ՛ս ես կ'ազատիմ Անտոնիոսի մահուան ցաւէն:
(Ինչքանիչ և ասանէ)
ԱՆՏ. Երիցս անգամ ինէ ազնի՛ւ, ո՛վ քաջ Երոս, դուն ինծի
կը սորվեցնես ինչ որ պէտք էր ու չի կրցի ես ընել:
Իմ թագուհիս ու Երոս իրենց տըւած արիական
Օրինակով՝ ազնուութեան յիշատակաց մէջ ինէ վեր
Տեղ գրաւեցին. բայց ես հիմա նոր փեսայ պիտի դառնամ
Իմ մահիս մէջ, ու ես անոր պիտի վազեմ որպէս թէ
Տարիաւորի մը անկողինն ըլլար ան: Օն ուրեմբն,
Ու ահա, Երո՛ս, քու տէրդ քու աշակերտըդ կը մեռնի:
Ես քենէ այսպէս ընել (սորին լրացաւ) սորվեցայ: Ի՞նչ, չմեռա՞յ
Ձի մեռա՞յ: Պահակ մը, օ՛ն, հօ՛ւ եկուր, զիս լըմընցուր:
(Կը ծռէն Դերիէրոս և պահակ մը)
Ա. ՊԱՀ. Ի՞նչ աղմուկ է:
ԱՆՏ. Բարեկամներ, իմ գործըս գէշ կատարեցի:
Ո՛հ, սկըսածս աւարտեցէք:
Բ. ՊԱՀ. Աստղը ինկաւ:
Ա. ՊԱՀ. Ու ժամանակն
Եկած հասած է իր կէտին:
ԱՄԷՆՔԸ. Վա՛յ և եղո՛ւկ:
ԱՆՏ. Թող իս սիրո՛ղը
Զարնէ զիս լըմընցընէ:
Ա. ՊԱՀ. Ո՛չ ես:
Բ. ՊԱՀ. Ո՛չ ալ ես:
Գ. ՊԱՀ. Եւ ոչ դք.
(Պահակները և Դերիէն)
ԴԵՐ. Մահէդ՝ բաղդէդ սագրուած հետեւողներդ կը փախչին:
Այս լուրին հետ երբ ես այս թո՛ւրը լոկ ցուցնեմ կեսարին,
Աչքը մտնել կուտան ինծի:
(Կը ծռէն Դերիէն)

Ռ՛ւր է Անտոնիոս:
ԴԵՐ. Հօ՛ւ, Դիոմեդ:
ԴԵՐ. Կ'ապրի՞. մա՛րդ, պատասխան տուր:
(Կը Դերիէն Դերիէրոս)
ԱՆՏ. Դիոմեդ: Սուրբդ քաշէ՛, ու բաւարար հարուածներ տուր
Ինձ մահուան:
ԴԵՐ. Մեծագոր իշխանըդ իմ, տիրուհիս
Կէսպատրա զրկեց զիս Ձեզ:
ԱՆՏ. Ե՛րբ զրկեց քեզ:
ԴԵՐ. Հիմա, տէր իմ.
ԱՆՏ. Ռ՛ւր է նէ:
ԴԵՐ. Իր դամբարանն ամրափակ: Նախազգարար
Վախ մը վրան կար այս եկած պատահածէն, զի երբ տեսաւ
— Բան մը որ բնաւ տեղի չունի — թէ Դուք կասկած ունիք վրան թէ
Կեսարի հետ յարմարած է, ու Ձեր զայրոյթն անբոյժ է,
Ձեզ լուր զրկեց թէ մեռած է, բայց վախնալով յետոյ թէ ի՞նչ
Արդիւնք կրնայ աս ունենալ, զիս զրկեց Ձեզ ճշմարտութիւնը
Յայտնելու. և կը վախնամ, շատ ո՛ւշ եկայ:
ԱՆՏ. Շատ ուշ, ազնիւ
Դիոմեդ: Խնդրեմ կանչէ իմ անձնապահս:
ԴԵՐ. Եկէ՛ք, հօ՛ւ
Անձնապահ կայսեր օ՛ն: Անձնապահներ, օ՛ն եկէք:
Ձեր կայսրը ձեզ կը կանչէ:
(4-5 անձնապահներ Անտոնիոսի և Դերիէն)
ԱՆՏ. Տարէք զիս բարի մարդեր, Կէսպատրի կեցած տեղն:
Այս վերջին ըսպան է որ ձեզի ունիմ հրամայելու:
Ա. ՊԱՀ. Վա՛յ, վայ մեզ, տէ՛ր, որ կարող չէք ապրիլ մինչև Ձեր բոլոր
Հաւատարիմ հետեւորդներդ մաշել սպառելն:
ԱՄԷՆՔԸ. Ի՞նչ ծանր օր:
ԱՆՏ. Մի՛ մի՛, բարի՛ իմ մարդերս, մի՛ դժնէ բա՛ղդը գո՛հ ընէք
Ձեր վիշտն իրեն նուիրելով. մեզ պատժել եկողին
Բարի գալուստ մաղթեցէք, ու մենք ան պատժած կ'ըլլանք
Թեթեւ առնել թուելով: Վերուցէք զիս, ես ձեզի
Առաջնորդած եմ յաճախ. հիմա դո՛ւք, բարի մարդեր,
Զիս տարէք, ու՛ր ամենուն փոխարէն շնորհակալիքս
Ընդունեցէք:
(Կը Դերիէն Անտոնիոսը պահելով)

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն ԺԵ.

Նոյնը. — դամբարան մը.

Կը մանեն Կլեոպատրա ու իր նամիգաները վերել,
Ծառմիսնի ու Թուափի հետ:

ԿԼԵՈ. Շա՛րմիան, երբէք հոսկէ ևս պիտի տեղ մը չերթամ:

ՇԱՐ. Սիրեցեալ Տիկին, սիրտիմ բերէք վրանիդ:

ԿԼԵՈ. Ո՛չ, չեմ ըներ.

Անօրինակ, զարհուրելի ամէն դէպքեր թող գան բարի,
Բայց սիրտիմ մենք կ'անգոսնենք. մեծութիւնն իսկ մեր վշտին,
Մեր դատին հետ զոյգ համեմատ, զայն ծընողին հետ համաչափ
Պէտք է ըլլայ:

(Կը հոնէ, վարէն, Դիմիդ)

Ի՞նչ լուր, ինչպէ՞ս, մեռած է անիկա.

ԴԻՈ. Մահը մօտ է, բայց չէ մեռած: Գամբարաննուղ միւս կողմէն
Նայեցէք: Անձնապահներն առին հոս զինքը բերին:

(Կը հոնէ, վարէն, Անտոնիոս, շար անհնազանդէրը վերադառնալէն քերէն)

ԿԼԵՈ. Ո՛վ արեւ, այրէ՛ այն ծի՛րը որուն մէջ կ'ընթանաս,
Խաւարամած թող մընան փոփոխ ափունքն աշխարհիս:

Ո՛վ Անտոնիոս, Անտոնիոս, Անտոնիոս: Օգնէ՛, Շա՛րմիան,
Օգնէ՛, Իուս, օգնութիւն: Օգնեցէ՛ք, բարեկամներ,
Վարը հոգ: Եկէք քաշենք զինքը հոս:

ԱՆՏ. Հանգարտեցէ՛ք:

Ո՛չ Կեսարի քաջութիւնն է որ զգետնեց զԱնտոնիոս

Այլ Անտոնիոս՝ իր քաջութիւնն է որ յաղթեց ինքըզինքին:

ԿԼԵՈ. Այդպէս պէտք է որ ըլլայ. ո՛չ մէկը բայց Անտոնիոս

Պէտք է նուաճէ զԱնտոնիոս, բայց ափսո՛ս որ ատ ըլլայ:

ԱՆՏ. Կը մեռնիմ արդ, թագուհի, կը մեռնիմ. միմիայն հոս

Մահն հիմա պահ 'մ յամենալ կը թախանձեմ, մինչև որ

Բիւր հազար համբոյրներու յետինը հէք զետեղեմ՝

Հուրթներուդ վրայ:

ԿԼԵՈ. Սիրելիս, չեմ համարձակիր. սիրեցեալ

Իշխանդ իմ, ներողութիւն կը խնդրեմ, չեմ համարձակիր,

Որ չըլլայ թէ բռնութիւն: Լիաբաստիկ Կեսարի

Յաղթողական հանդէսն երբէք պիտի ինձմով չփայլի

Գոհարազարդ: Եթէ դաշոյն, դեղ, օձ ունին բերան, խայթ կամ

Ազդեցութիւն, զերծ եմ վտանգէ: Ք. Լ. ամուսինդ Հոկտաւիա՝

Պարկեշտասուն իր աչքերով ու հանգարտիկ դատումով

Պիտի պատիւ չի ստանայ շնորհունակ նայելով վրաս:

Բայց եկուր, օ՛ն, եկուր վեր, Անտոնիոս... օգնեցէք ինձ,
Նաժիշանե՛րս, պէտք է մենք քեզ վեր քաշենք: Օգնեցէք
Ազնիւ ընկերք:

ԱՆՏ. Ո՛հ շո՛ւտ ըրէք. եթէ ոչ հատած եմ ես:

ԿԼԵՈ. Ահա բուն խաղ՝ զբօսանք: Որքան ծա՛նր է իմ իշխանս:

Մեր ուժն ամբողջ գացեր է ծա՛նրը վշտերնուս, որ բռն այսպէս

Կը ծանրացնէ: Կ'ուզէի մեծ Հերայի կարողութիւնն

Ունենալ: Կորոված քեզ Հերմէս պիտի կըրէր

Վեր բերէր ու՛ Արամազդի քով զընէր: Սակայն քիչ մ'ալ

Եկուր վեր... «Կ'ուզէի» ըսողներն անմիտներ են եղած միշտ,

Ո՛հ, եկուր, եկուր, եկուր:

(Վեր կը գալէն Անտոնիոսը Կլեոպատրայի հետ)

Ու բարի՛, բարի եկար,

Մեռիր հո՛ն ուր ապրեցար: Համբուրելով ողջնցիր.

Եթէ շուրթներս այդ զօրութիւնն ունենային, պիտի այսպէս

Մաշեցնէի ես զանոնք:

Ի՞նչ դժնդակ տեսարան:

ԱՄԷՆՔԸ. Կը մեռնիմ արդ, թագուհի, ես կը մեռնիմ:

ԱՆՏ. Քիչ մը գինի տուր ինձի, ու թոյլ տուր որ խօսք մը խօսիմ:

ԿԼԵՈ. Ո՛չ, թող որ ես խօսիմ ու ա՛յնքան սաստիկ առակեմ որ

Բախտը՝ այդ կի՛նը պատրող՝ թշնամանքէս գրգռուած,

Ինք իր անի՛ւր խորտակէ:

ԱՆՏ. Մէկ բառ, անո՛ւշ թագուհիս:

Նայէ որ Կեսարի շընորհել տաս քու պատիւդ ու

Անձիդ անվտանգ պահպանումն:

Ատոնք մէկտեղ չեն երթար:

ԿԼԵՈ. Ազնիւքս, մըտիկ ըրէ, Կեսարի շուրջն եղողներէն

Պռկուելուսի միայն հաւատք ընծայէ:

Ես իմ մտքիս

Ու ձեռքերուս կը հաւատամ, ու ոչ մէկուն Կեսարի շուրջ:

Հիմա կեանքիս վախճանին այս եղկելի փոփոխումն

Ո՛չ ողբա գուն, ո՛չ կըսկըծա, այլ քու մտքիդ հաճոյք տուր

Իմ նախկին վիճակիս վրայ որոճալով, որուն մէջ

Ես կ'ապրէի աշխարհիս ամենէն մեծ իշխանն ու

Ամենէն բարձրահոգին, ու հիմա չեմ ես մեռնիր

Ստորնաբար, հայրենակցիս վատօրէն չեմ իմ սաղաւա՛րաբ

Հաներ — այլ իբրեւ Հռոմայեցի՝ մ ինքըզինքն

Արիաբար նուաճուած: Ա՛լ կը սպառի ոգիս ա՛լ

Չեմ կարող:

ԿԼԵՈ. Ո՛վ վեհագոյնը մարդոց, մեռնի՞լ կ'ուզես.

Իմ վրաս փոյթ չունի՞ս բնաւ: Ես ի՞նչ ընեմ այս անհամ

Աշխարհքը մնամ, որ առանց քո՛ւ ներկայութեանդ՝ խողանոցէ
Վեր տեղ մը չէ: Ո՛հ, նաժիշտներս, տեսէ՛ք, տեսէ՛ք: Աշխարհիս
Թագը պարծանքը կը հալի կը սպառի (Անդունիս Կը Վերջի) ի՛շխանըս:
Օ՛հ, թողմեցա՛ւ ծաղկապրտակը մարտի, զօրականի
Կոթոնն ինկաւ, մատղաշ տըղաք ու աղջիկներ հիմա հաւսար
Են մարդոց հետ, տարբերութիւն ընողը գնաց, ու այցելող
Լուսնին ներքեւ բան չի մընաց երեւելի: (Կը Նոստալ)

Հանդարտեցէք

ՀԱՐ. Ո՛հ, վեհ տիկին:
ԻՌԱՍ. Մեռա՛ւ գընաց մեր մեծագոր թագուհին ալ:
ՀԱՐ. Իշխանուհի:
ԻՌԱՍ. Տիկին:
ՀԱՐ. Ո՛հ տիկին, տիկին, տիկին:
ԻՌԱՍ. Արքայազարմ թագուհիդ Եգիպտոսի, կայսրուհի:
ՀԱՐ. Սուս, սուս, Իռաս:
ԿԼԵՌ. Այլ եւս չեմ, այլ սո՛սկ կին մը միայն, ու ենթակայ
Այնպիսի խեղճ կրքի յոյզի սրպիսին կամ քամոզ ու
Ամենաստոր գործեր ընող սպասաւոր կինը կըզգայ:
Ինձ կը վայլէր հիմա մականըս նետել վընասառիթ
Աստուածներուն, իրենց ըսել թէ այս աշխարհս հաւասար էր
Իրենցինն մինչև որ մե՛ր անգին գոհարը գողցան:
Ոչնչութիւն է ամէն բան: Համբերութիւն անմիաներուն
Յատուկ է, ու անհամբեր ըլլալ կատաղած շան կը վայլէ:
Ուրեմըն մեղք է միթէ մահուան գաղանի տունը խուժել,
Մահն ինք մեզի չի յանդգնած դեռ գալու: Ի՞նչպէս կըզգայք,
Իմ նաժիշտներս Ի՛նչ կայ, Ի՛նչ կայ: Զուարթ եղիք: Ինչո՞ւ, Ի՛նչ կայ,
Շարմիան: Այնուհանդերձ աղջիկներս: Ա՛հ կանայք,
Կանայք, տեսէ՛ք, մեր ճըրագն ալ հատած է, մարած է:
Ազնիւ կանայք, սիրտ առէք: Մենք կը թաղենք զանիկա,
Ու յետոյ, ինչ որ վեհ է, ինչ որ գործ է արիական
Հոգովմէական բարձր կերպով զայն ընենք, ու մահն
Հրպարտ ընենք մեզ առնելուն: Օն երթանք: Այդ հոյակապ
Հոգիին պատեանն հիմա պաղ է ալ: Եկէք, երթանք:
Զունինք ուրիշ բարեկամ բայց միայն հաստատ խորհուրդ.
Ու ամենէն կարճ վախճան:
(Կը Վերջի վերջինները, Գանելով Անդունիսի անշուշտ հարթին)

Ա Ր Ա Ր Ո Ի Ա Ծ Ե .

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն Ա .

Աղէֆանդրիա — Կեսարի բանակեղը .

Կը մօնեն Կեսար . Ագրիպպա, Գոլաբէլլա, Մեկեմաս,
Գալլոս, Պրոկուլոս, եւ ուրիշներ, բարձրասիճան սպաներ:

ԿԵՍ. Գընա՛ իրեն, Գոլաբէ՛լլա, պատուիրէ՛ որ յանձնըւի
Այս աստիճան ճարահատած, ըսէ իրեն թէ ան ի զուր
Կը վատնէ իր վարանքն ու դադարներ:
ԴՈՒ. Կ'ընեմ, Կեսար:
(Կը Վերջի)

(Կը հանէ Դերիֆորոս Անդունիսի Բոլորը)

ԿԵՍ. Ի՛նչ է աս, ո՞վ ես դուն որ կը յանդգնիս ատ կերպով
Մեր առջև երեւալ:
ԴԵՐ. Գերկետաս ես կը կոչուիմ:
Անտոնիոսին ծառայեցի, որ ամենէն արժանի էր
Ամենէն լաւ ծառայուելու. մինչ ան կանգնած էր երկրիս վրայ
Ու խօսք ունէր բերնին մէջ, ան իմ տէրս էր ու ես կեանքըս
Կը կրէի զինքը ատող անձանց վրայ զայն համակ
Մաշելու: Եթէ հաճոյ թուի Ձեզ զիս Ձեր քով առնել,
Ինչ որ էի ես իրեն՝ նոյնը կ'ըլլամ Կեսարին
Եթէ հաճոյ չէ Ձեզի, կեանքըս Ձեր ո՛տքը կը դընեմ:
ԿԵՍ. Ի՛նչ է աս քու ըսածը:
ԴԵՐ. Կեսար, կ'ըսեմ թէ մեռա՛ւ

Անտոնիոս:

ԿԵՍ. Այդպիսի մեծ մէկ բանի մը խորտակումը
Աւելի մեծ ճայթ մը պէ՛տք է հանէր. բոլորի
Այս աշխարհս պէտք է սարսէր՝ առիւծներ թափէր քաղքին
Փողոցներն, ու փոխադարձ՝ քաղքեցիքն անոնց որջերն:
Անտոնիոսի մահը միաւոր աղէտ մը չէ. աշխարհիս կէսը
Կ'ամփոփուէր այդ անուան մէջ:

ԴԵՐ.

Մեռա՛ւ, Կեսար, ո՛չ իրաւանց

Հանրային գործադրիչէն, ոչ ալ վարձուած վատ դաշոյնէ,
Այլ նոյն այն ձեռքն որ իր ըրած գործերուն մէջ իր պատիւը

կը գըրէր, սրտին տուած քաջութեամբ սիրտը ճեղքեց:
Աս իր թուրն է: Ես ան վէրքէն կապտեցի, տես ներկուած է
իւր գերագնիւ արիւնով:

ԿԵՍ. Տրամեցա՞ն դէմքերնիդ, ո՛վ
Բարեկամներ: Թող աստուածները զիս պատժեն եթէ այս լուրն
Արքաներու աչքն արցունքով թրջել չի տար:

ԱԳՐ. Եւ ո՛րքան
Տարօրինակ որ բընութիւնը մեզ ողբալ հարկադրէ
Մեր ամենէն յամառապինդ հետամըտած գործերուն վրայ:
Իր արատներն ու փառք պարծանք զոյգ հաւասար կը կշռէին:
Աւելի չըքնաղ հոգի մը մարդկութիւնը երբէք չէ՛
Ղեկավարած: Բայց ձեր կամքն է, ո՛վ աստուածներ, մեզ տալ մաս
Մը թերութիւն որպէսզի մարդ կաղմէք մեզ, Կեսար յուզուած
է ակներեւ:

ՄԵԿ. Երբ այսպիսի մեծատարր հայելի մ'է
Որ կը գըրուի իր դիմաց, հոն ինքըզինքն ի հարկէ
Պէտք է տեսնէ:

ԿԵՍ. Ո՛վ Անտոնիոս, քու ետեւէդ հետապնդած
Ասոր հասայ: Բայց չէ՞ որ մեր մարմինն մէջ խոցերն յաճախ
կը դանակենք. հարկէն ստիպուած պէտք էր ես քեզ իմ արեւս
Խոնարհած տեսնել տայի կամ ես քուկի՛նրդ տեսնէի:
Բովանդակ այս աշխարհ մեզ երկուքնուս ասպաստան չէ՛ր
Կրնար ըլլալ: Բայց դարձեալ, թողէք ողբամ սիրտը հոսող
Արեան պէս մեծարժէք արցունքներով, որ դո՛ւն
Իմ եղբայրս, իմ մրցակից ընկերս ամէն խորհուրդներու
Բարձրութեան մէջ. կայսրութեան մէջ բարձակիցըս, պատերազմի
Ճակատին մէջ իմ բարեկամն ու ընկերըս, բուն իմ մարմինս
Բազուկը դուն, սիրտն ու միտք որուն մէջ իմ խորհուրդներս
Քուկիներդ կ'արծարծէին — որ մեր աստղերն, անհաշտօրէն,
Զոյգ հաւասար վիճակնիս այսպէս պէտք էր գատէին՝ հո՛ս
Բերէին: Մըտիկ ըրէք, բարեկամներ — բայց աւելի
Յարմարաւոր պահու մը մէջ կը պատմեմ ձեզ:

(Կը մտնէ Եփեսոսացի մը)

Այս մարդուն դէմքն

Իր գործին փոյթը կը յայտնէ: Պիտի լըսենք ինչ որ ունի
Ըսելու: Ո՞ր տեղէն կուգաս դուն:

ԵԳԻՊ. Եգիպտացի
Մը հէք եմ գեռ: Իմ տիրուհիս՝ թագուհին փակուած իր միակ
Ունեցածին՝ դամբարանին մէջ կը բաղձայ Ձեր մտադրութեանց
Տեղեկանալ որպէսզի պատրաստուած յարմարէ

Ինքըզինքը ինչ ընթացքի որ իր վրայ հարկ գըրուի:
ԿԵՍ. Պատուիրէ՛ որ սիրտ առնէ: Քիչ ատենէն ան կ'իմանայ,
Մեր կողմէ զրկուելիք մէկէ մը ի՛նչ պատուաւոր
Ու ի՛նչ ազնիւ կարգադրութիւն իր նկատմամբ ընելնիս,
Զի ցորչափ Կեսար կ'ապրի, անազնիւ չէ՛ կարող ըլլալ:
ԵԳԻՊ. Այդ կերպ պահեն Ձեզ աստուածք:

(Կը մտնէ)

ԿԵՍ. Եկուր հոս, Պրոկուլէոս: Գընա ըսէ, մենք իրեն
Անպատուութիւն չենք մըտադրեր, տո՛ւր իրեն ինչ սփոփանք
Որ իր յուզման բարձրութիւնը պահանջէ, զի չըլլայ թէ
Իր մեծ հոգւով, մահարար մէկ հարուածով մը յուսովրէպ
Ընէ մեզ, զի Հըռոմի մէջ իր ապրիլն յաւերժական
Նըշանակ մը պիտի կենայ յաղթանակնուս: Գընա՛ ու փոյթ
Ճեպովըդ մեզ լուր բեր թէ ինչ կ'ըսէ ու ինչ մտքի
Վիճակի մէջ գտար ան:

ՊՐՈ. Կ'ընեմ, Կեսար:

(Կը մտնէ)

ԿԵՍ. Գալլոս, գնա հետ

(Կը մտնէ Գալլոս)

Ո՛ւր է Գոլաբէլլա, Պրոկուլոսն երկրորդելու:

ԱՄԷՆ.ԲԸ. Գոլաբէլլա՛:

ԿԵՍ. Ձրգեցէք զան, զի կը յիշեմ հիմա թէ ի՛նչ
Գործով է. երբ ժամը գայ՝ պատրաստ կ'ըլլայ: Եկէք իմ վրանս
Ինծի հետ — հոն պիտի ձեզ ցուցընեմ թէ ո՛րքան ծանր
Ու դժկամակ մղուեցայ ես այս մարտնչման, թէ ո՛րքան հեզ
Ու հանդարտ իմ բոլոր գըրութեանց մէջ վարուեցայ:
Եկէք ինձ հետ ու տեսէք ինչ որ ունիմ ցուցընելու
Այս բանիս մէջ:

(Կը մտնէ)

Տ Ե Ս Ա Ր Ա Ն Բ.

Աղէփանդրիա — դամբարանին մէջ սենեակ մը

Կը մտնեն Եփեսոսացի, Շարմիան եւ Իռառ:

ԿԼԷՈ. Իմ սրտաբեկ լըքումըս կ'ըսկըսի լաւագոյն կեանք
Մ'ինձ յարգարեւ. ճըղճի՛մ բան է Կեսար ըլլալ. քանի որ ան
Բաղդը չէ՛, Բաղդին ծառան է միայն, անոր կամքին
Մէկ պաշտօնեան. և մեծութիւն է ընել այն բանն որ

Վերջ կուտայ ուրիշ ամէն արարքներու, որ արկածներ
կը շղթայէ, ու փոփոխում կը փականքէ, զոր ընելով
Մարդ կը ննջէ, ու ալ քիմքին չի տար ճաշակ աղբը բնաւ
Գայեալն հասարակաց՝ մուրացիկի թէ կեսարի:

(Կը հոնէն՝ դաժնաբանին դռանը՝ Պրոկոլէոս, Գալլոս և Ղենարներ)

ՊՐՈ. Կեսար ողջոյն կը զրկէ Եգիպտոսի թագուհին,
Ու պատուէր կուտայ խորհիլ թէ ինչ արդար պահանջ կ'ուզէք
Ձեզ շնորհէ:

ԿԼԷՈ. Անունդ ի՞նչ է:

ՊՐՈ. Պրոկոլէոս է իմ անունս:

ԿԼԷՈ. Անտոնիոս իրաւ քու վրադ ինձ խօսեցաւ, պատուիրեց որ
Քեզ հաստամ, բայց շատ ալ իմ փոյթըս չէ որ խաբուիմ
Ես որ ալ պէտք չունիմ մնացած հաստալու: Եթէ քու տէրդ
Թագուհիիմ իրմէ մուրալ՝ ողորմութիւն հայցելն ուզէ,
Պէտք է ըսես իրեն թէ վեհափառ մը, որպէսզի
Իր վայելուչ շուքը պահէ, պետութենէ մը նուազ բան
Պէտք չէ մուրայ. եթէ նուաճուած Եգիպտոսն ան հաճի
Ինձի շնորհել զաւակիս համար, ունեցածէս ինձ այնքան մը
Տուած կ'ըլլայ որքան բաւ է զիս ծընկան վրայ շնորհակալ
Ընելու:

ՊՐՈ. Զուարթ բունեցէք սրտերնիդ: Արքայական
Ձեռքի մէջ էք, ոչ մէկ բանէ մի՛ վախնաք: Համարձակ
Իմ իշխանիս առաջ դըրէք ամէն բան. ան ա՛յնքան
Ազնուութեամբ առի է որ կարօտական ամէն մարդու
Վրայ կը յորդէ: Թոյլ տըւէք որ ես իրեն լուր տանիմ
Հեզ ու յօժար իրեն յանձըն ըլլալնիդ, ու այն ատեն
Պիտի գտնէք յաղթակալ մը որ օժանդակ աղերս ի՛նք
կը խնդրէ իր բարութիւնը ցուցնելու հոն ուր իրեն
Ծունկի կուգան շնորհ հայցելու:

ԿԼԷՈ. Խնդրեմ՝ ըսէք իրեն թէ
Ես իր բաղդին հլու հպատակ ծառան եմ, ու իրեն
կը զրկեմ այն մեծութիւնն որ ունի: Ես ամէն ժամ
Հնազանդութեան դաս կը սորվիմ. և թէ ուրախ պիտի ըլլայի
Դէմ առ դէմ զի՛նքը տեսնելով:

ՊՐՈ. Կը հաղորդեմ ատ իրեն
Ազնիւ տիկին: Սփոփուեցէք, զի գիտեմ թէ ձեր վիճակը
կը գըթայ նոյն ինքը զայն առթողն իսկ:

ԴՈՒ. Կը տեսնե՞ս

Ինչքան դիւրին է զանի ձեռք անցընել:

(Պրոկոլէոս և Եգիպտոսի պաշտօնականներ դէմ դռանը)

առդուալէ մը վեր կ'ելլեն ու վառ իջնալով կ'ետարէն հան-
կին կուգան: Բանի մը պահանջներ չի գրեւ իւր ժողովըն, ու
դռները իւր բանն է:

(Պրոկոլէոսն ու պահակները) Պահ կեցէք վրան,

Մինչև որ կեսար գայ: (Կը գնի)

ԻՌԱՍ. Արքայատո՛հմ թագուհի:

ՇԱՐ. Ո՛ր կէտպատրա, բռնուած ես, թագուհի:

ԿԼԷՈ. Շուտ, շուտ, ո՛վ ձեռք բարեբար

(Իսպառն մը Կալլոս)

ՊՐՈ. Կեցիք, ազնիւ տիկին, կեցիք
(Կը բռնէ ու Ղենարէն կ'ընէ)

Մի այդպէս անիրաւէք ձեր անձին, որ ասով
Պաշտպանութեան կը հանդիպիք, ոչ թէ դաւի:

ԿԼԷՈ. Ի՛նչ, պաշտպանուիլ

Մահուընէ ալ որ մեր շուններն իսկ կը փրկէ հալումաշող
Վտտումէ:

ՊՐՈ. Կէտպատրա՛, իմ տիրոջըս վեհանձնութիւնը

Չարաշար մի՛ գործածէք, ինքըզինքնիդ քանդելով:

Թողուցէք որ աշխարհ տեսնէ իր մեծ հոգւոյն կատարելիք
Դերը բարձրը զոր ձեր մահն անցուցադիր պիտի թողուր
Առ յաւէտ:

ԿԼԷՈ. Ո՛ւր ես դուն մահ: Հոս եկուր, եկուր, եկուր,
Եկուր ա՛ռ թագուհի մը որ հագար կ'արժէ մանկիկ
Ու մուրացիկ:

ՊՐՈ. Ո՛հ, տիկին, քիչ մը չափ

ԿԼԷՈ. Պարո՛ն, չուտեմ

Պիտի միս, չի պիտի խըմեմ, պարո՛ն, եթէ երբէք
Անպէտ խօսք հարկ է ընել, ոչ ալ պիտի քընանամ,
Մահկանացու մարմնի այս սո՛ւնը ես պիտի աւերեմ,
Թող կրցածն ընէ կեսար: Գիտցէք, պարոն, ես կալուկապ
Ձի պիտի՛ սպասի կենամ ձեր տէրոջ արքունեաց մէջ,
Եւ ոչ ալ բնա՛ւ հանդիպիմ թոյլ ու դանդաղ Հոկտաւիայի
Ծանրը աչքին պատուհասին: Վե՛ր վերցընեն պիտի զիս
Ու ցո՛յց ընեն խժըժասէր Հռոմի աղմկագոչ
Սինըքորին: Լաւագոյն է Եգիպտոսի մէջ փոս մը
Գողաբը շիրիմ ինձ ըլլայ, լաւագոյն է Նեղոսի
Ցեխին վըրայ զիս մօրէմերկ պառկեցընէք, ու թողուք որ
Ջըրաճանձեր զեռացընեն վըրաս զագիր որդեր՝ գարշա՛նք
Ազդելու չափ: Լաւագոյն է իմ երկրիս բարձրը բուրգերն

ԳՐՈ. Իմ կախաղանքս ընէք ու զիս կախէք շղթայակապ:
Սարսափի այդ քստմենքի մտածումներն աւելի
Դուք հեռուները կը տանիք քան թէ պատճառ պիտի գտնէք
Կեսարի քով:

(Կը մտնէ Դուլաբէլլա)

ԴՈՒ. Պրոկուլէոս, Կեսար քու տէ՛րըդ տեղեակ է
Ըրածիդ, ու կը կանչէ քեզ իր քով — իսկ գալով
Թագուհիին, անոր ե՛ս պիտի ըլլամ պահապան:

ԳՐՈ. Այդպէս ըլլայ. Դուլաբէլլա, ատիկա զիս ամենէն գոհ
Պիտի ձրգէ՛ մեղմ՝ քընքուշ եղիր անոր. (Կէտպարքէ դռանը) Կեսարի
Ինչ որ կ'ուզէք կը խօսիմ եթէ պաշտօն տաք ինծի:

ԿԼԵՈ. Ըսէք մեռնիլ կ'ուզէի:

(Կը մտնէ Պրոկուլէոս և շինարարներ)

ԴՈՒ. Վսեմաշուք թագուհի,

Լսած էք իմ ո՛վ ըլլալս:

ԿԼԵՈ. Զըգիտեմ:

ԴՈՒ. Ապահով

Գիտէք ով եմ:

ԿԼԵՈ. Փոյթ չէ, պարօն, թէ ինչ գիտեմ կամ լրսած եմ:
Դուք կը խնդաք, երբ տըղաք կամ կիններն իրենց երա՛ղը
Կը պատմեն: Միթէ ատ չէ՞ ձեր վարմունքը:

ԴՈՒ. Զեմ հասկընար:

ԿԼԵՈ. Երազ տեսայ թէ Անտոնիոս կայսրը մը կար: Ո՛հ այդպիսի
Ուրիշ քուն մ'ալ ունենայի որ այդպիսի ուրիշ մարդ մ'ալ
Կարենայի ես տեսնել:

ԴՈՒ. Եթէ հաճոյ թըւի ձեզ...

ԿԼԵՈ. Անոր երե՛սը երկընքին նման էր ու անոր մէջ
Կային արև ու լուսին իրենց ընթացքը պահելով
Ու լոյս տալով փոքրիկ գունտին՝ այս երկրիս:

ԴՈՒ. Բարձրիշխա՛ն

Վե՛հ տիկին:

ԿԼԵՈ. Իր սրունքներն Ովկէա՛նն իրենց ներքև
Կ'առնէին, բազուկն իր վերամբարձ զինանշանն
Էր աշխարհիս. իր ձա՛յնը միջոցի դաշնակաւոր
Գունտերուն ձիւրքը ունէր, ու ատ՝ բարեկամացը
Համար, բայց երբ կ'ըլլէր այս երկրագո՛ւնտը դողացնել
Ու սարսել, գոռացող շանթի նման էր: Իր առատ
Տուրքին գալով, ձըմեռ չըկար անոր մէջ, աշուն մըն էր
Ան մշտատե, քանի՛ հընձուէր, ա՛յնքան կ'աճէր: Իր բերկրանքներն
Դըլիկներու կերպով էին, իրենց ապրած տարրին մէջէն

Վեր բարձրացող թիկունքը միշտ ցոյց կուտային. իր ծառայի
Համագգեստով թագակիրներ, գահակալներ կը ճեմէին.
Պետութիւններ ու կղզիներ իր գրպանէն ինկած արծաթ
Դըրամներու պէս էին:

ԴՈՒ. Կէտպա՛տրա:

ԿԼԵՈ. Կը կարծէ՞ք

Որ եղած է, կամ կրնայ այդպիսի մարդ մը ըլլալ
Նըման այս իմ երազածիս:

ԴՈՒ. Ո՛չ, չեմ կարծեր, աղնիւ տիկին.

ԿԼԵՈ. Սուտ կ'ըսէք, աստուածներուն ականջին մինչև երկինք
Բարձրահաս. բայց եթէ գըտնըւի, կամ թէ երբէք
Եղած ըլլայ մէկն այդպիսի, երազելու չափէն վեր է
Անիկա: Բընութեան նիւթ կը պակսի՝ նորանըջան
Չեւերու մէջ մաքի ստեղծող աշխուժին հետ մրցելու.
Այսու հանդերձ Անտոնիոս մը յղանալ ըննութեան
Մէկ հրաշակերտը պիտի ըլլար մաքի ստեղծող աշխուժին դէմ,
Նըկուն թողլով լոկ ըստուերներ բա՛ցարձակ:

ԴՈՒ. Մըտիկ ըրէք.

Բարի՛ տիկին: Կորուստնիդ ձեր հոգիին պէս է, մե՛ծ.
Ու դուք անոր ծանրութեան զոյգ համեմատ կը կրէք զայն:
Թող երբէք չը տըրուի ինձ ժամանել հետապնդուած
Յաջողութեան, եթէ չեմ զգար, ձերինին անդրադարձմամբ,
Վիշտ մը՝ որ կը զարնէ բուն իսկ սրտիս արմատը խոր:
Շընորհակալ եմ, պարօն: Գիտէ՞ք թէ Կեսարի
Միտքը ի՞նչ է ընել զիս:

ԴՈՒ. Կը դըժուարիմ ըսելու

Զեղի, ինչ որ կ'ուզէի որ դուք գիտնաք:

ԿԼԵՈ. Ո՛չ, մի՛ պահէք

Խնդրեմ, պարօն:

ԴՈՒ. Թէև ան պատուաւոր է...

ԿԼԵՈ. Ըսել է, զիս

Պիտի տանի յաղթանակի՞ն:

ԴՈՒ. Այո, տիկին, ատ լաւ գիտեմ:

(Փողայայտ և ներքին աղաղակներ «Ճանապարհ, ճանապարհ հորդ՝ Կեսարն է»)

Կը մտնեն Կեսար, Դալլոս, Պրոկուլէոս, Մեկեմաս

Սելեւկոս, եւ ուրիշ հեծելաորդներ:

Որն է Եգիպտոսի թագուհին:

ԿԵՍ. Կայսրն է, տիկին:

ԴՈՒ. (Կէտպարա ծռա՛կ կը լսէ)

Ելէք վե՛ր, ո՛չ չի պիտի դուք ծնրադրէք, կը խնդրեմ

Վե՛ր ելէ՛ք, Եգիպտոսի Թագուհին :

ԿԼԷՈ. Տէր իմ, այսպէս

Կը կամենան աստուածներն, պէտք է տիրոջ ու իշխողիս
Հըպատակիմ :

ԿԵՍ. Գըժընդակ մըտածմունքով ինքըզինքնիդ
Մի՛ տանջէք : Չեր մեզ ըրած վընասներուն յուշը դառն
Թէ՛ւ մեր միս ու ոսկրին մէջ գրուած ըլլայ, լոկ զիպուածի
Արդիւնքի պէս պիտի մեր միտքը բերենք :

ԿԼԷՈ. Ո՛վ միա՛կ տէրն
Աշխարհիս, ես չեմ կրնար իմ դատս այնպէս ճարտարօրէն
Գնել Ձեր առաջ որ անպարտ ցուցընեմ գայն, բայց կ'ընդունիմ
Որ մինչև ցարդ մեր սեռին շատ անգամներ ամօթ բերող
Թեթևութեանց ենթակայ՝ ես ալ եղած եմ :

ԿԵՍ. Կլէոպատրա, Գիտցած եղիք, մեր փափաքն է մեղմացընել քան թէ շեշտել :
Եթէ դուք մեր մտադրութեանց պատշաճեցնէք ինքըզինքնիդ,
Որոնք խիստ ազնիւ են ձեր նըկատմամբ, այս փոփոխման
Մէջ շահ՝ օգուտ պիտի գտնէք. իսկ եթէ վրաս անգթութիւն
Մը բեռցընէք, հետևելով Անտոնիոսի ընթացքին,
Իմ բարի խորհուրդներէս պիտի զրկէք ինքըզինքնիդ,
Եւ մատնէք ձեր գաւազներն այն կործանման որմէ պահել
Կ'ուզեմ զիրենք, եթէ ինծի վստահիք : Հրաժեշտ կ'առնեմ
Երթալու :

ԿԼԷՈ. Ու կրնա՛ք, բոլոր աշխարհ : Չերն է ան,
Ու մե՛նք՝ Ձեր պե՛րձ յաղթանակին նըշաններն
Ու դրոշմներ՝ պէտք է կախուած կենանք այն տեղ ուր Ձեզ
Հաճոյ է :

ԿԵՍ. Կլէոպատրի նըկատմամբ ամէն բանի
Մէջ պիտի ձեր խորհրդովը ես շարժիմ :

ԿԼԷՈ. Աս ցուցակն է
Իմ ունեցած դըրամիս, արծաթիս ու գոհարիս,
Ճիշդ ու ճիշդ արժէքներնին դըրուած են. չնչին բաներ
Ձի գնելով մէջը : Ո՛ւր ես, Սելևկոս :

ՍԵԼ. Հոս եմ, տիկին :

ԿԼԷՈ. Իմ գանձապահս է ասի : Թող ըստոյգ խօսի, տէր իմ,
Իր կեանքին տուժին ներքեւ, թէ բան մը չեմ պահած ինծի :
Սելևկոս, ճշմարտութիւնը խօսէ :

ՍԵԼ. Աւելի լաւ
Կ'ընտրեմ տիկին, շրթունքներըս պնդած պահել քան թէ կեանքիս
Տուժին ներքեւ խօսիլ ան որ ճշմարտ է :

Ի՞նչ պահեցի

ԿԼԷՈ. Որ ատ կ'ըսես :

ՍԵԼ. Ձեր գիտցուցածը նորէն գընելու չափ
Բաւական բան :

ԿԵՍ. Ի՞նչ կայ որ, մի՛ կարմըրիք, Կլէոպատրա
Ատ արարքնուդ իմաստութիւնն ես կը գովեմ :

ԿԼԷՈ. Տեսէք, Կեսար,

Ո՛հ գիտեցէք ի՞նչ տեսակ հետևորդներ աւագաց դա՛սը
Կ'ունենան : Իմ մարդիկըս Ձերը պիտի ըլլան հիմա,
Եւ եթէ մեր վիճակներն իրարու հետ փոխէինք,
Ձերիններն իմըս պիտի ըլլային : Աս Սելևկոսն
Իր ապերախտ վարմունքով ալ մոլուցք կը բերէ վրաս :
Ո՛վ ստրուկ, ո՛չ աւելի վստահի քան այն սէրն
Որ վարձքով է : Ի՞նչ ետ կ'երթաս, անշուշտ պիտի ետ ետ երթաս,
Բայց այս ձեռքերըս կը հասնին քու աչքերուդ, թէ՛ւ թեւեր
Ունենային, ստրուկ, լակո՛տ, անհոգի, սինըքոր :
Ո՛հ հազուագիւտ ցածոգի :

ԿԵՍ. Ազնիւ տիկին, թոյլ տըւէք Ձեզ

Աղերսներ...

ԿԼԷՈ. Ո՛վ Կեսար, ի՞նչ խոցոտող ամօթ է այս,
Որ դուն ինձ հոս այցելելու շընորհ ըրած ատենդ
Քու տիրօրէն պատուած ատենդ այսպիսի հեղ խոնարհ մէկն
Որ բուն իսկ իմ ծառաս իմ նուաստացմանըս բարդումին
Իր նախանձն ալ կապէ ծրարէ : Ըսենք թէ, բարի Կեսար,
Ես քանի մը տիկնավայել սընոտիքներ պահած ըլլամ,
Աննըշանակ խաղալիկներ, այն կարգի առարկաներ
Որոնցմով սովորական բարեկամներ կ'ողջունենք,
Եւ ըսենք թէ քանի մը աւելի ծանր յիշէքներ
Վար դրած ըլլամ Լիվիայի ու Հոկտաւիայի տրուելու,
Ջիրենք բարի միջնորդութեան յորդորելու նըպատակով,
Պէ՛տք էր որ իմ հացովըս սընած մէկէն ես երևան
Հանուէի : Ա՛խ աստուածներ, ասի իմ կրած անկումիս
Հարուածէն վար կը զարնէ՛ կիջեցնէ զիս :

(Սելևկոսին) Խնդրեմ, կորսո՛ւէ

Այս տեղէն, եթէ ոչ՝ հատած բաղդիս մոխրին մէջէն
Հրայրբիս կայծերը ցոյց կուտամ : Մարդ ըլլայիր, իմ վըրաս գութ
Կ'ունենայիր :

ԿԵՍ. Չըգէ մեզ, Սելևկոս : (Կը Քլէոպատրային)

ԿԼԷՈ. Թող գիտցուի

Թէ մենք զիրքով վեհագոյներս ուրիշներո՛ւն ըրածին

ԿԵՍ. Դատաւիետո՛ւմը կը կրենք, ու երբ կ'իյնանք, մեր անձին վրայ
 կը տուգանուինք ուրիշներո՛ւն արժան եղած պատիժին:
 Կլէոպատրա՛, ո՛չ պահածնիդ և ո՛չ ալ յայտ բերածնիդ
 Մեր յաղթութեան տւարամաս կը համարինք: Թող դարձեալ ձերն
 ԸԼԼայ ան: Բաշխեցէք ան ինչպէս կ'ուզէք, ու հաւտացէ՛ք
 Վաճառական չէ՛: Կեսար որ ձեզի հետ գնելու ելլէ
 Վաճառորդի ծախած բաներ: Անոր համար, զուարթ եղիք,
 Ձեր մտածմո՛ւնքը ձեզի բանտ մի՛ յօրինէք: Ո՛չ, սիրելի
 Թագուհի, զի մեր միտքն է ձեզ նկատմամբ այնպէս ընել
 Կարգադրութիւն ինչպէս դուք իսկ մեզ խորհուրդ տաք: Հանգիստ
 կերէ՛ք

Ու քնացէք: Մեր խնամքն ու գութն այնպէ՛ս է ձեր վրայ
 Որ միշտ կը մնանք ձեզ բարեկամ, ու այս կերպով, մնաք բարեալ
 Իմ տէ՛րս ու իշխո՛ղս:

ԿԵՍ. Ո՛չ այդպէս, մընաք բարեալ:
 (Փողայայն, իւր Դիւնի Կեսար ու հետեւորդները)

ԿԼԵՈ. Կ'անուշերնէ զիս, ա՛ղջիկներ, կ'անուշերնէ որ ետ կենամ
 Ինքըզինքիս վրսեմական ըլլալէ, բայց եկո՛ւր
 Ըսեմ քեզի, Շարմիան: (Կը փոփոյ Ծարձանի ահա՛ջէն)

ԻՌԱՍ. Վերջացո՛ւր, բարի տիկին:
 Զուարթ լուսով տիւր հատաւ, ու ալ մոռթին մենք կը մընանք:
 ԿԼԵՈ. Գընա նորէն: Խօսքը արդէն եղած է, ու ատ պէ՛տքը
 Հոգացուած: Գընա տես որ փոյթ զըրուի:

ՇԱՐ. Տիկին, կ'երթամ
 (Նորէն իւր Դիւնի Կեսար)

ԴՈՒ. Ո՛ւր է թագուհին:
 ՇԱՐ. Ահա, պարոն: (Կը Դիւնի)
 ԿԼԵՈ. Դուրսէ՛լլա:

ԴՈՒ. Տիկին, իբրև ասոր երդուընցած ձե՛ր հըրամանով
 Զոր գործադրել սրտիս սէրն իրեն կրօնի ո՛ւխտ կը ճանչնայ,
 Կուգամ ասի ձեզ ըսել. Կեսար ճանբան Սուրիոյ վրայ
 Բռնել իր միտքը դըրած է, և այս երեք օրուանըս մէջ
 Ձեր զաւակաց հետ միասին Ձեզ առջևէն պիտի զրկէ:
 Օգտուեցէք ասկէ որչափ որ կրնաք: Ես իմ հաճոյքս
 Ու խոստումըս կատարած եմ:

ԿԼԵՈ. Դուրսէ՛լլա: Ձեր պարտապանը
 Պիտի մնամ:

ԴՈՒ. Ես՝ Ձեր ծառան: Մընաք բարեալ, վե՛հ թագուհի,
 Պէտք է երթամ Կեսարի քով իմ ըստախս:

ԿԼԵՈ. Երթաք բարեալ,

Ու ջերմ շնորհակալեք:
 (Կը Դիւնի Կեսար)
 Հիմա, Իռա՛ս, ի՞նչ կ'ըսես:

Եգիպտական պուպրիկ մը՝ դո՛ւն՝ պիտի ցոյցի դրուիս Հռոմ,
 Ինչպէս ես: Արհեստաւոր ստրուկներ իրենց իւզոտ գոգնոցներով,
 Քանոններով ու մուրճերով պիտի բռնեն վեր վերցընեն
 Մեզ ցոյցի. կոշտ կերակրով ծանրահոտ իրենց թանձր
 Շուններուն մէջ ամպոտած պիտի կենանք, ու գոլորշին
 Պիտի խըմել ստիպուինք:

ԻՌԱՍ. Աստուածներն հեռու ընեն:
 ԿԼԵՈ. Բայց խիստ ըստոյգ է, Իռա՛ս: Պինդերես ոստիկաններ
 Մեզի խօսք պիտի նետեն, որպէս թէ պոռնիկներու,
 Ու քոսոտ տաղարարներ մեր վրայ երգեր պիտի շինեն
 Աններգաշնակ. սրամիտ զաւեշտ խաղացողներ յանպատրաստից
 Թատրաբեմին վրայ պիտի մեզ ձեացնեն, ու անշուշտ
 Աղէքսանդրիոյ մեր խրախճաններն ներկայացնեն: Անտոնիոս
 Գինովցած պետի բերուի տեսարան, ու սըրաճայն
 Պատանեակ մը՝) պիտի տեսնեմ Կլէոպատրի մեծութիւնն
 Հտպտիլ պոռնիկի մը կեցուածքով:

ԻՌԱՍ. Ո՛հ ողորմած աստուածներ:
 ԿԼԵՈ. Բայց ըլլալիքն ա՛տ է ստոյգ:
 ԻՌԱՍ. Երբէք ես ատ տեսնելու չեմ,

Զի վստահ եմ իմ եղունգներըս աչքերէս ուժով եմ:
 ԿԼԵՈ. Տե՛ս ատի է ճիշդ միջոցն իրենց լարուած պատրաստութեան
 Քթին խնդալու ու խիստ անխելք խորհուրդներնին խորտակելու:
 (Վերադառնալ իւր Դիւնի Կեսար)

Հիմա, Շարմիան, նա՛ժիշտներս, թագուհի մը կերպով
 Զիս շըբուած երեցուցէք, գացէք բերէք շըբեղագոյն
 Իմ Հագուստներս: Կրկին կ'երթամ ես Կիւանոս, զԱնտոնիոս
 Դիմաւորել: Օ՛ն, Իռաս, գնա՛: Հիմա, ազնիւ Շարմիան, իրա՛ւ,
 Փութով գըլուխ պիտի հանենք, ու երբ այս գործն ալ կատարես,
 Արձակուրդ կուտամ քեզի երթալ խաղալ մինչև հուն
 Յաւիտենից: Բե՛ր մեր թագն ու ամէն ինչ: (Կը Դիւնի Իռաս, աչ-
 քաւ գոհացալ) Ի՞նչու է այս

Աղմուկը հոգ:
 (Պահալ Դը իւր Դիւնի)

*) Շէյխփիիի ասեմ դեռ կիները քաշեալեմ ելած չըլլալով՝ կանանց դերերը պատանակ-
 ցելու կը յաճանուէին:

ՊԱՀ. Գեղջուկ մարդ մը եկած է որ անհրաժեշտ
 Կը պահանջէ Ձեր բարձրութեան ներկայութեանը ելլել:
 Թուղ կը բերէ:

ԿԼԷՈ. Թող ներս գայ: (Կը զօնէ)

Ի՛նչ խեղճուկ մէկ՝ գործի մը
 Կրնայ վեհ գործ մը ընել: Ան ինծի ազատութի՛ւն
 Կը բերէ: Որոշումըս սեւեռուած է, ու կնոջական
 Ոչինչ ունիմ տ'լ մէջըս: Ալ հիմա յոտից ցրդուիս
 Մարմարակերպ ամրապինդ եմ, ալ հիմա յարափոփոխ
 Լուսինը չէ՛ իմ լուսաւորս:

(Նորէն կը մտնէ պահալը, շինականի մը հետ որ շաբէնը կը բերէ)
 Մարդը աս է:

ՊԱՀ. Գնա՛ ու գանի հոս ձգէ:

ԿԼԷՈ. Ունի՛ս հոգ Նեղոսի սիրուն որդն որ կը մեռցընէ
 Ու ցաւ չի տար:

ՇԻՆ. Ալ ինչ խօսք, ունիմ հապա՛, բայց ես ան մարդը չեմ որ անոր
 զըպենիդ ուզեմ, ինչու որ անոր կծելը մահաթիւ է (մահաթիւ):
 անկէ մեռնողները քիչ հեղ կ'աղէկնան կամ բընաւ չեն աղէկնար

ԿԼԷՈ. Անկէ մեռած մէկը կը յիշես:

ՇԻՆ. Շա՛տ, մարդ ալ, կնիկ ալ: Գեռ շատ չի կայ, երէկուան օրը
 մէկուն վրայ իմացայ. շատ օրինաւոր կնիկ մը, բայց քիչ մը
 սուտգրութեան ինքըզինքը տուած, որ կնիկ մը ընելու չէ բայց
 միայն օրինաւոր կերպով. ինտոր մեռաւ կծելէն, ինչ ցաւ իմացաւ,
 իրաւ որ, շատ աղէկ տեղեկութիւն կուտայ որդին վրայ, բայց
 ամէն ըսածնուն որ մարդ հաւտայ ըրածնուն կէսն ընելով հոգին
 վրայ կուտայ, բայց աս ըսածս վրէպ է (անվրէպ), որդը տեսա՛կ
 մը որդ է:

ԿԼԷՈ. Լաւ, ել գընա. երթաս բարով:

ՇԻՆ. Խերը տեսնէք որդին, ամէն կերպով (Վա՛ր Գեղջուկ շաբէնը):

ԿԼԷՈ. Երթաս բարով:

ՇԻՆ. Նայէ ըսեմ, միտուընիդ աս զրէք՝ որդը՝ ի՛նչ է իր բնութիւնը՝
 ան պիտի ընէ:

ԿԼԷՈ. Լաւ, լաւ, երթաս բարով:

ՇԻՆ. Նայէ ըսեմ, որդը ամէն մարդու ձեռք հաւտալ չըլլար, միայն
 խոհեմ մարդոց, ինչու որ իրաւ բարի բան չկայ ատ որդին մէջ՝
 փոյթ մի ըներ, զգուշութիւն կ'ըլլուի:

ԿԼԷՈ. Շատ աղէկ: Բան մի՛ տաք անոր, կը խնդրեմ, ինչու որ կեր տալը
 չարժեք:

ԿԼԷՈ. Կ'ուտէ՞ զիս:

ՇԻՆ. Ձի կարծէք որ այնչափ ալ ապուշ եմ որ չգիտնամ թէ սատանան
 անգամ կին չուտեր: Գիտեմ որ կին մը աստուածներուն բերնին
 պատառ է, եթէ սատանան իր ձեռքովը աղած պղպեղած չըլլայ
 ան: Բայց, խօսք չի կայ, սա շունչանորդի սատանաները մեծ փնաս
 կը հասցընեն աստուածներուն իրենց ստեղծած կիներուն մէջ, ինչու
 որ իրենց շինած տասնին հինգը սատանաները կ'աւրեն:

ԿԼԷՈ. Լաւ, ել գընա, երթաս բարով:

ՇԻՆ. Այո, շիտակ սրտով կ'ըսեմ խերը տեսնէք որդին: (Կը զօնէ)

(Նորէն կը մտնէ Իսա- շաբէնը, Լուսինը, Լուսինը)

ԿԼԷՈ. Տուր ինծի իմ զգեստըս, գլխուս վրայ դիր թագըս:

Անմահական ըղձանքներ ունիմ ներսըս, ալ բընաւ

Եզրիպտոսի խաղողին հոյզը չըպիտի թըջէ շուրթըս:

Ճարպիկ, ճարպիկ, ազնիւ Իսա, շո՛ւտ ըրէ. կարծես կը լսեմ
 Անտոնիոսի կանչելը զիս: Կը տեսնեմ ես անիկա

Որ եռանդով կ'ոգեորուի իմ վեհ արա՛քըս գովելու:

Կը լըսեմ ծաղրը իրեն Կեսարի յաջողման վրայ,

Ջոր աստուածք մարդուս կուտան իրենց ետքի ռիսերմութիւնը

Ձքմեղած ըլլալու: Ամուսինըս, կուգամ ահա,

Ահ հիմա, իմ քաջութիւնս թող հաստատէ իմ իրաւունքըս

Այդ անունին. կրակ ու օդ եմ, միւս երկու իմ տարրերս

Ստորին կեանքի ես կուտամ: Լա՛ւ, լա՛ւ, լմցուցի՞ք:

Ուրեմն եկէք, ու շուրթերուս հոսկ տաքութիւնը

Առէք: Մընաս բարով, բարի Շարմիան: Իսա՛ս, երկա՛ր

Մընաս բարով: (Կը հաճախէ, Իսա- շաբէնը, Լուսինը, Լուսինը)

Շուրթերուս վրայ միթէ ունիմ թոյնը իժին:

Կ'իյնա՞ս այգպէս: Եթէ դուն ու բընութիւն այգպէս հեղիկ

Կը բաժնուիք իրարմէ, մահուան հարուածը նըման է

Տարիաւորին կըծելուն որ ցաւցնելով հանդերձ դարձեալ

Կը փափաքուի: Եթէ այդ կերպ կը հեռանաս դուն հոսկէ,

Ատով կ'ըսես աշխարհիս թէ ան չարժեք հրաժեշտի

Մնաք բարովներ:

ՇԱՐ. Լուծուէ՛, թանձր ամպ, անձրեւէ՛ որ ըսեմ թէ

Աստուածներն իսկ կ'արտասուեն:

ԿԼԷՈ. Աս ստորնութիւն կը բերէ ինձ:

Եթէ առաջ ան դէմն ելլէ իմ գանգրահեր Անտոնիոսիս,

Աս անո՛ր պիտի ուղղէ իր պահանջն, ու մխի

Այն համբոյրն որ բերկրանքս է բերնէն առնել

(Իժի մը, շո՛ւտ Կոթիկն կը կոչուի)

Եկա՛ւր, խեղճ

Մահատու, քու սո՛ւր ահաւաներովդ մէկանց քակէ՛
կեանքի այս կա՛պը մանուածոյ, խեղճ թիւնաւոր անբան էա՛կ,
Օ՛ն զայրացիր ու լմնցուր: Ո՛հ ուր էր թէ կարենայիր
Լեզու ելլել, որ լըսէի մեծ կեսարը խորհրդազուրկ
Աւանակ մը քու կոչելդ:

ՀԱՐ. Ա՛յլ աստղ արեւելեան:

ԿԼԷՈ. Հանդա՛րտ, հանդա՛րտ: Ձե՛ս տեսներ ծոցիս վըրայ իմ մանկիկս,
Որ կը ծըծէ ու քուն կ'ընէ սանտուռն:

ՀԱՐ. Ո՛հ, ճեղքուէ՛, սիրտ
Ճեղքուէ՛:

ԿԼԷՈ. Անուշ որպէս պալասան, փափուկ ինչպէս
Օդը, գողարիկ... ո՛հ Անտոնիոս, բայց եկուր քեզ ալ առնեմ
(Ուրիշ է՞ մը ալ քաշին ինչքէն էլ)
Ինչո՞ւ պէտք է յամենամ... (Կը մտնէ)

ՀԱՐ. Այս անարգ աշխարհիս մէջ:
Ուստի գընա՛, բարեաւ գընա՛: Պարծենցիր հիմա, ո՛վ մա՛հ,
Անհամամատ աղջիկ մը ձեռք անցուցիր: Փետրակակո՛ւղ
Պատուհաններ, փակուեցէք, ու թող Արե՛գը ոսկեփայլ
Մէկ մ'ալ երբէք չգիտուի այնպիսի արքայաշող
Աչքերէ: Թագըդ ծուռ է, շտկեմ՝ յետոյ երթամ խաղալ *):
(Կը մտնէ պահապան)

Ա. ՊԱՀ. Ո՛ւր է, ո՛ւր է թագուհին:

ՀԱՐ. Մեղմ խօսէ, չարթնցնես ան:

Ա. ՊԱՀ. Կեսար զրկեց...

ՀԱՐ. Հա՛տ գանդաղ պատգամաբեր մը արգարե
(Ի՞նչ է ինչքէն էլ)

Ա. ՊԱՀ. Ո՛հ շուտ եկուր, լմնցուր: Մասամբ կը զգամ քեզ արդէն:
Մօտեցէք օ՛ն: Գէշ բան մը կայ: Կեսարին խաբէութիւն
Եղած է:

Բ. ՊԱՀ. Դողաբէլլա՛ն կայ Կեսարէն զըրկըւած:
Ա՛ն կանչեցէք:

Ա. ՊԱՀ. Ի՞նչ գործ է աս որ հոս եղած է, Շարմիան,
Աղէ՛կ եղած է ասիկա:

ՀԱՐ. Աղէկ եղած ու վայել
Այնքան թուով արբաներու տոհմէն սերած իշխանուհու:
Ա՛հ գորական: (Կը մտնէ)
(Վերադառնալով Կեսարին Դուռէն)

*) Ակնարկելով ինչ առաջ իր իրական թագուհին այն խօսքին քէ՛ս անճամապանու-
թեան գործը կարգադրելէ յետոյ՝ արձակուրդ կուտար իրեն երթալ խաղալ միմեկու յաւիտեան:

ԴՈՒ.

Բ. ՊԱՀ.

ԴՈՒ.

Ի՞նչ կ'անցնի հոգ:

Ամէ՛նք մեռած:

Կեսար, ինչ որ

Կը խորհէիր, ահա ասոր մէջ իրացաւ, դուն ինքըդ
Ահա կուգաս կատարուած տեսնելու այն խիթալի
Արարքն որ այնքան ջանք դուն կ'ընէիր արդիւնելու:
(Ներսէս « Ճառագարհ, Ճառագարհ հոգ Կեսարին »)

Վերադառնալով Կեսարին Դուռէն Կեսարին Դուռէն Կեսարին Դուռէն

ԴՈՒ. Ո՛հ տէ՛ր, չափազանց վստահելի գուշակ մըն էք,
Ձեր վախցածն եղաւ ահա:

ԿԵՍ. Յետին պահուէն արիագոյն:

Մեր մտքի նպատակին դարկաւ շիտակ, ու ինչպէս
Արքայազնի վայել է, ինքն իր կերպով տընորինեց
Ինքըզինքին: Սակայն կե՛րպն իրենց մահուան: Արիւնքնին
Ձեմ տեսներ:

ԴՈՒ. Ամենէն ետքն իրենց հետ ո՛վ կը գտնուէր:

Ա. ՊԱՀ. Պարզմիտ գեղջուկ մը որ իրեն թուզ կը բերէր: Աս էր զամբիւղը
Անոր:

ԿԵՍ. Թուշաւորուած ուրեմըն:

Ա. ՊԱՀ. Ա՛յլ Կեսար,

Սա Շարմիա՛նը գեռ հիմա կեանք ունէր վրան, կայնած էր
Ու կը խօսէր, զինքը գըտայ երբ իր մեռած տիրուհին
Գլխուն վըրայ թագն ու պսակն ձեռի կը դնէր. կայնած տեղն ինք
Կը գողար, մէկ մ'ալ յանկարծ գետինն ինկաւ:

ԿԵՍ.

Ով վե՛հ

Տըկարութիւն: Եթէ թոյն էին կլլած, արտաքուստ
Ուռնալէն յայտ պիտի գար, բայց ան քունի երևոյթը
Ունի վրան որպէս թէ ուզէր ուրիշ մէկ Անտոնիոս
Մըն ալ որսալ շընորհներու իր զօրեղ ծուղակին մէջ:
Հոս կուրծքին վրայ արիւնի ցայտում մը կայ, ու քիչ մ'ուռեցք:
Նոյնը կայ բազուկին վրայ:

ԴՈՒ.

Ա. ՊԱՀ.

Ատի իժին ձըգած հետքն է,
Ու աս թուզի տերեւներն իրենց վրայ լեզ ունին, ճիշդ այնպէս
Ինչպէս իժեր Նեղոսի քարայրներուն վրայ կը թողուն:
Այո՛, խի՛ստ հաւանական է այդ կերպով մեռած է,
Ջի իր բոխչին ինձ պատմեց թէ մեռնելու հեշտ կերպեր
Անվերջ փորձով կը խուզարկէր: Վե՛ր առէք իր անկողինն,
Ու իր կիները տարէք դամբարանէն: Ան պիտի իր
Անտոնիոսին քովը թաղուի. աշխարհիս վրայ ո՛չ մէկ շիրիմ

ԿԵՍ.

Պիտի իր մէջ ընդգոգէ զոյգ մը այսքան մեծահոգակ:
Ասոնց նըման բարձրանըջան զիպուածներ կ'ազդեն նոյն իսկ
Զանոնք նիւթող՝ առթողին վրայ, ու անոնց պատմութեան մէջ
Արգահատանքը նոյնքան բաժին ունի որքան փառքն
Անոր որ զիրենք ողբի ենթարկեց: Մեր զօրքերուն
Բանակը ծա՛նր հանդէսով պիտի ներկայ գտնուի
Դամբանական յուղարկին: Ու յետոյ Հռոմ: Դոլաբէլլա',
Եկուր, նայէ՛ որ վեհ շուք՝ ու կարգ տրուի այս մեծ
Հանդիսութեան:

Վ Ե Ր Զ

9m - 1/3

